

MISJONSHØGSKOLEN

BARNES RETTIGHETER I MONGOLIA

Muligheter og utfordringer i NLMs arbeid med å fremme FNs barnekonvensjon

MASTEROPPGAVE I GLOBALE STUDIER

30-MATH

Interkulturell kommunikasjon

av

TROND NESSA

STAVANGER

MAI 2011

Forord

Å jobbe med denne masteroppgaven har vært en spennende og faglig utviklende prosess. Jeg vil her takke noen av dem som har vært med å gjøre dette prosjektet mulig.

Først vil jeg takke Bistandsnemnda for gode råd og innspill i utformingen av prosjektet og for økonomisk støtte til gjennomføring av feltarbeidet i Mongolia.

Jeg vil takke alle NLMs ansatte i Mongolia for en varm velkomst. Jeg ønsker å utrette en spesiell takk til Silje Ødegård for gode samtaler og for at hun delte av sin mangeårige erfaring innen arbeid med barns rettigheter i Mongolia. Jeg vil også utrette en spesiell takk til Øystein Mongstad som lånte bort leiligheten sin til meg og som satte meg i kontakt med både tolker og informanter. Det har vært et privilegium å besøke deres arbeid i Mongolia.

Videre vil jeg takke alle mine informanter som har tatt seg tid til å bli intervjuet. Uten informasjonen jeg fikk av dere ville det ikke vært mulig å skrive denne oppgaven.

Til slutt vil jeg takke min veileder Marianne Skjortnes, som har vært den mest tålmodige og støttende personen gjennom denne oppgaven. Dine råd, kommentarer og tid har jeg satt stor pris på.

Trond Nessa, Stavanger mai 2011

Forkortelser

ACC	Aimag Children's Center
FN	De Forente Nasjoner
NAC	National Authority Children
NCC	National Council for Children
NLM	Norsk Luthersk Misjonssamband
NSD	Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste
SCR	Strengthening Children's Rights Project
UD	Utenriksdepartementet
UNICEF	The United Nations Children's Fund

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	5
1.1	PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	6
1.2	DEFINISJON AV SENTRALE BEGREPER	7
1.3	TIDLIGERE FORSKNING	8
1.4	OPPGAVENS DISPOSISJON	9
<u>2</u>	<u>KONTEKST</u>	10
2.1	NORSK UTVIKLINGSPOLITIKK	10
2.2	NLMs ROLLE I NORSK BISTAND	11
2.3	FNs BARNEKONVENSJON	12
2.4	MONGOLIA OG BARNEKONVENSJONEN	14
<u>3</u>	<u>METODE</u>	18
3.1	KVALITATIV METODE	18
3.2	FELTARBEID I MONGOLIA	18
3.3	FELTARBEIDERS ROLLE OG KOMMUNIKASJON	23
3.4	FELTARBEIDET – ET DELPERSPEKTIV TIL BARNs RETTIGHETER I MONGOLIA	24
<u>4</u>	<u>TEORI</u>	25
4.1	OMSORG OG BEHOV – BARNEVERN FAGLIG TEORIGRUNNLAG	25
4.2	KOLLEKTIVISTISK OG INDIVIDUALISTISK OPPDRAGELSE	27
4.3	BEHOV MØTER RETTIGHETER	28
<u>5</u>	<u>PRESENTASJON AV DATA</u>	32
5.1	MONGOLIA	32
5.2	NLMs ARBEID VED INTERNATET I MYANGAD	35
5.3	DE ANSATTE VED INTERNATET I MYANGAD	38
5.4	INTERNATET	40
5.5	RETTIGHETSFOKUS	43
<u>6</u>	<u>OMSORGSITUASJONEN TIL BARNa VED INTERNATET I MYANGAD</u>	47
6.1	BARNs GRUNNLEGGENDE BEHOV	47
6.2	BARNAs OMSORGSITUASJON I FORHOLD TIL BARNEKONVENSJONEN	53
<u>7</u>	<u>RETTIGHETSARBEID I MONGOLIA</u>	56
7.1	IDENTIFISERING AV BEHOV, RETTIGHETSTERMINOLOGI OG MENNESKEVERD I NLMs ARBEID I MONGOLIA	56
7.2	NLM OG BARNEKONVENSJONEN I MONGOLSK KONTEKST	58
<u>8</u>	<u>OPPSUMMERENDE REFLEKSJONER</u>	63
8.1	NLMs ARBEID I MONGOLIA	63
8.2	OMSORGSITUASJONEN TIL BARNa VED INTERNATET I MYANGAD	63
8.3	MULIGHETER OG UTFORDRINGER VED Å JOBBE RETTIGHETSFOKUSERT FOR NLM I MONGOLIA	65
	<u>REFERANSELISTE</u>	67
	<u>VEDLEGG</u>	71
	VEDLEGG 1. FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER AV 20. NOVEMBER 1989	71
	VEDLEGG 2. INTERVJUGUIDE	85

1 INNLEDNING

Mongolia er muligens mest kjent for keiseren Chinggis Khan som samlet Mongolias befolkning og organiserte en armé som erobret det meste av den asiatiske verden (Moses og Halkovic 1985:31). I dag er landegrensene forflyttet og Mongolia ligger i hjertet av Sentral-Asia med grenser til Russland i nord og Kina i sør. Landet har en befolkning på 2.6 millioner innbyggere. Nesten halve befolkningens er under 16 år og hele 32% av den totale befolkningen lever under FNs fattigdomsgrense på to dollar dagen. Rapporter fra mongolske myndigheter og The United Nations children's fund (heretter UNICEF) indikerer at barns rettigheter blir brutt og at store deler av befolkningen har lite kunnskap om FNs konvensjon om barns rettigheter (heretter barnekonvensjonen) (NLM 2009:1).

Innen norsk utviklingspolitikk står menneskerettigheter sentralt. I Stortingsmelding nr. 21 (1999-2000) "Menneskeverd i sentrum" kom menneskerettighetene inn som en bærebjelke i norsk utviklingspolitikk og har siden den gang styrt Norges utviklingsarbeid (Utenriksdepartementet 2004:10). I arbeid med barn blir det derfor naturlig at norske NGOer¹ jobber med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Norsk Luthersk Misjonssamband (heretter NLM) startet i 2009 prosjektet Strengthening Childrens Rights Project (heretter SCR). Prosjektet fokuserer på å forbedre oppvekstvilkårene og mulighetene til barn i Mongolia slik at barn kan vokse opp i miljø som ivaretar deres rettigheter. Prosjektet er delt inn i tre deler. Den første delen går på samfunnsutviklende aktiviteter som handler om å hjelpe familiene i den sosiale konteksten de befinner seg i slik at oppvekstmiljøet for barna blir bedre. Den andre delen av SCR prosjektet er rettet inn mot å forbedre sosialarbeiderutdanningene på universitetsnivå. Målet er å utdanne bedre og mer effektive sosialarbeidere slik at man på lang sikt ser en forandring i barns hverdag. Det tredje området handler om å utbedre barns fysiske og psykiske tilstand ved statlige internater i Khovd og Ulaanbaatar.

I denne oppgaven ønsker jeg å få et innblikk i hvordan NLM bruker barnekonvensjonen i SCR prosjektet. Bakgrunnen for valg av tema er knyttet til et ønske om å fordype meg innen rettighetsbasert utviklingsarbeid med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Interessen for temaet fikk jeg gjennom min profesjonsutdanning innen *Flerkulturelt barnevern* og ved å

¹ NGO er en forkortelse Non-Governmental Organisation og som det kommer frem av begrepet er dette ikke statlige organisasjoner. I Norge brukes også begrepet frivillige og humanitære organisasjoner (Døhlie 2006:98).

være involvert i ulikt arbeid for å bedre barns hverdag nasjonalt og internasjonalt. Norsk Misjons Bistandsnemnd (heretter Bistandsnemnda) har finansiert deler av prosjektet og samtidig vært aktivt med i utformingen av problemstilling. Et av ønskene til Bistandsnemnda var at oppgaven skulle omhandle NLMs arbeid med barnekonvensjonen, noe som jeg også mente hørtes interessant ut. Å få veiledning og tilgang til Bistandsnemnda og NLMs nettverk har vært av uvurderlig hjelp i dette prosjektet.

1.1 Presentasjon av problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å besvare følgende problemstilling:

Hvordan er omsorgssituasjonen til barn ved internatet i Myangad der NLM jobber og hvilke muligheter og utfordringer møter NLM ved å jobbe rettighetsbasert med utgangspunkt i barnekonvensjonen?

Presisering og avgrensning av problemstilling

Gjennom å svare på problemstillingen ønsker jeg å få et innblikk i hvordan NLM jobber med barnekonvensjonen i deres arbeid i Mongolia. Ved å se på omsorgssituasjonen til barna ved internatet vil man kunne identifisere enkelte behov samtidig som man vil få en forståelse av hvorfor NLM jobber med å bedre barnas situasjon ved internatet. I undersøkelse av omsorgssituasjonen vil jeg bruke en barnevernsfaglig fremgangsmåte² og bruke barnekonvensjonen som en standard for hva som er tilfredsstillende omsorg. Tilknyttet dette er det også interessant å se hvilke muligheter og utfordringer NLM møter ved å bruke barnekonvensjonen som rettesnor for deres arbeid i Mongolia. Mulighetene og utfordringene som blir drøftet i denne oppgaven vil hovedsakelig ta utgangspunkt i det NLM og deres nettverk selv har valgt å trekke frem.

Som nevnt ovenfor er SCR prosjektet delt inn i tre hoveddeler; internatarbeid, samfunnsutviklendes arbeid og utbedring av sosialarbeiderutdanning på universitetsnivå. I denne oppgaven vil jeg kun konsentrere meg om NLMs arbeid ved internatene. Arbeidet ved

² Å undersøke om barns grunnleggende behov blir møtt er en av de vanligste barnevernsfaglige fremgangsmåten når man ønsker å se på barns omsorgssituasjon (Bunkholdt og Sandbæk 1998:44). Dette vil komme tydeligere frem i kapittel 4.

internatene er en av NLMs hovedsatsingsområder og var derfor et spennende og interessant utgangspunkt for å se hvordan NLM bruker barnekonvensjonen i deres arbeid.

NLMs hovedfokus ligger blant annet på artikkel 19, 28, 31 og 42; barns rett til beskyttelse fra alle former for vold og utnyttelse, barns rett til gratis skolegang, barns rett til lek, hvile og fritid og gjøre konvensjonen kjent (NLM 2009:15). Jeg har valgt å avgrense meg til de samme artiklene da jeg mener de er viktige artikler inn mot arbeid ved internater.

1.2 Definisjon av sentrale begreper

Begrepet *rettighet* kan defineres på ulike måter. I denne sammenhengen har jeg valgt å bruke en ofte brukt definisjon. Rettigheter er "... fordelaktige posisjoner tildelt enkeltpersoner eller grupper ved lov, etiske regler eller andre normer" (Karlsen 2004:14). Utover i oppgaven vil det blir klart hvilke fordeler barnekonvensjonen kan gi.

Definisjonen av *sivilt samfunn* blir her sett i lys av utviklingsarbeid. "I utviklingssammenheng defineres sivil samfunn som de nettverk som er virksomme i spennet mellom staten og familien, og som ikke er en del av markedet i vanlig kommersiell forstand" (Døhlie 2006:99).

Rettighetsbasert utvikling er en tilnærming for utviklingsaktører som ønsker å fremme mottakernes menneskerettigheter. Rettighetsbasert utvikling fokuserer på krav, plikter og mekanismer som promoterer respekt og dømmer brudd på menneskerettigheter (Uvin 2004:129). Det finnes ikke kun en korrekt måte å gjøre dette på. Et viktig element i rettighetsbasert utvikling er at den tradisjonelle veldedighetstanken blir tatt bort og erstattet med en holdning om at alle har krav på standardiserte rettigheter, både rike og fattige. Det som er særegent ved denne strategien er at den konkret baserer seg på normer og verdier fra internasjonale menneskerettigheter. I denne oppgaven vil rettighetsbasert utvikling og rettighetsfokus bli brukt som synonymer.

I denne teksten vil *barn* bli definert ut fra barnekonvensjonens artikkel 1 som sier at barn er alle mennesker under 18 år (UNICEF 2007:1).

1.3 Tidligere forskning

Siden den ble etablert i 1989 har FNs barnekonvensjon vært gjenstand for stor interesse verden over. Det foreligger derfor også et mylder av litteratur og forskning på temaet. I følge Phil Jones og Sue Welch (2010:73) har det vært spesiell interesse for tre temaer innen barnekonvensjonen de siste årene. Det første omhandler barns rett til medbestemmelse i eget liv, hvor det argumenteres for at barn skal være med i avgjørelser som angår dem. Forskere som har bidratt på dette temaet er blant andre Anna Stafford, Ann Laybourne og Malcolm Hill, som i 2003 presenterte sine funn i rapporten *"Having a say": Children and young people talk about consultation* (Jones og Welch 2010:74).

Det andre temaet handler om at voksnes tanker om barns rettigheter kan innvirke på barns mulighet til å ta egne avgjørelser. Argumentene går på at voksne trenger å utvikle en ny pragmatisk ideologi angående barns rettigheter. Det vektlegges at temaet medvirkning skal være av betydning både for voksne og barn, ikke kun voksne. Om voksne ikke forandrer sin forståelse av barns rettigheter vil ikke barn oppleves som fullverdige rettighetshavere, og dette vil gå utover barnets autonomi. Jacqueline Lowden presenterer studier på denne problematikken i artikkelen *Children's rights: A decade of dispute* som ble publisert for første gang i 2002 (Jones og Welch 2010:76). Temaene som er nevnt ovenfor er nært beslektede.

Det tredje temaet som blir nevnt av Jones og Welch (ibid:77-79) handler om barns rett til beskyttelse kontra barns rett til privatliv. Terri Dowty presenterte i 2008 studier på denne tematikken i artikkelen *Pixie-dust and privacy: What's happening to children's rights in England*. I denne artikkelen ser Dowty på ulike teknologiske overvåkningsmuligheter foreldre og samfunnet har ovenfor barn og setter dette opp mot barns rett til privatliv.

Diskursene som er nevnt ovenfor er interessante og viktige bidrag inn mot temaet barns rettigheter. Jeg ønsker å se på barns grunnleggende behov i relasjon til rettigheter som et viktig anliggende når man bruker barnekonvensjonen som utgangspunkt i bistandsarbeid. Mitt arbeid vil støtte seg på Berma Klein Goldewijk og Bas de Gaay Fortmans behovsledede tilnærming til menneskerettigheter ut fra deres bok *Where needs meets rights. Economic, social and cultural rights in a new perspective* (1999). Deres arbeid er knyttet til menneskerettigheter med fokus på sosiale, kulturelle og økonomiske rettigheter. Mitt fokus vil, i motsetning til Goldewijk og Fortman, kun være på barn og derfor kun på barnekonvensjonen. Det er ikke naturlig å organisere rettighetene jeg har avgrenset meg til i

kategoriene sosiale, kulturelle, økonomiske, politiske og sivile rettighet³ slik som Goldewijk og Fortman gjør. Dette da barnekonvensjonen ikke tydelig skiller på disse rettighetene og at det ikke har vært særlig fokus på dette i annen forskning om barns rettigheter.

Formålet med oppgaven er å få innblikk i hvordan barnekonvensjonen kan fungere som rettesnor når man ønsker å møte behovene til dem man jobber med.

1.4 Oppgavens disposisjon

Oppgaven har til sammen åtte kapitler. I kapittel to trekker jeg frem aktuell forkunnskap knyttet til norsk bistand, NLM og barnekonvensjonen. I kapittel tre vil jeg si noe om metodevalg og gjennomføring av feltarbeidet i Mongolia. I kapittel fire presenteres aktuell teori knyttet til problemstillingen. Her vil jeg bruke både barnevernfaglig og bistandsfaglig teori. I kapittel fem vil jeg legge frem data fra feltarbeidet. I kapittel seks og sju belyser jeg mine data ut i fra teoriene som ble presentert i kapittel fire, og trekker her inn også annen aktuell litteratur. I kapittel åtte oppsummerer jeg funnene mine og svarer på problemstillingen jeg har behandlet i denne oppgave.

³ "De sivile rettighetene verner liv, integritet, religionsfrihet, rettsikkerhet, privat- og familieliv, ytrings-, forenings- og bevegelsesfrihet. De politiske rettighetene verner retten til å ta del i sitt lands styre (stemmerett og rett til å stille til valg). De økonomiske rettighetene verner retten til arbeid, til å danne og delta i fagforening, til å streike og en tilstrekkelig leverstandard. De sosiale rettighetene verner individets rett til understøttelse ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og andre forhold som den enkelte selv ikke rår med. De kulturelle rettighetene verner retten til undervisning og til å ta del i kulturlivet og nyte godt av vitenskap og opphavsrett." (Karlsen 2004:19)

2 KONTEKST

I dette kapittelet vil jeg kort si noe om NLMs plassering i norsk bistand samt trekke frem noen av hovedtrekkene ved norsk utviklingspolitikk. Det blir i den anledning også naturlig å gi en kort innføring i barnekonvensjonen. Formålet med kapittelet er å komme med nødvendig bakgrunnskunnskap.

2.1 Norsk utviklingspolitikk

Norsk utviklingspolitikk handler, i følge Norad, om å bidra til en varig bedring av økonomiske, sosiale og politiske kår for befolkningen i utviklingsland, med særlig fokus på de fattigste. En viktig målsetting er å fremme menneskerettigheter, bekjempe fattigdom og bidra til varig bedring i levekår og livskvalitet (Norad 2011a).

Målene er tett knyttet til FNs Tusenårs mål som bygger på FNs menneskerettigheter (Norad 2011a). Begrepet *rettighetsbasert utvikling* har de senere år vært i sentrum av norsk og internasjonal utviklingsdebatt. Utgangspunktet for begrepet er menneskerettighetene fra 1948 som slår fast at alle, i kraft av å være mennesker, har universelle rettigheter (Utenriksdepartementet 2004:11). På 1990-tallet ble menneskerettighetene tillagt mye oppmerksomhet i en rekke FN-toppmøter. De politiske slutterklæringene og handlingsplanene som ble utviklet har ledet til den økte konsensusen rundt tusenårsmålene (Utenriksdepartementet 2004:8). Tusenårsmålene fremstiller mål om å utrydde fattigdom og sult, sikre utdanning for alle, fremme likestilling, redusere barne- og mødredødelighet, reversere spredningen av HIV/aids og andre sykdommer, ivareta miljøet samt styrke globale samarbeid for å nå målene som er satt (Utenriksdepartementet 2004:9). Realiseringen av tusenårsmålene vil være ensbetydende med at de fattiges rettigheter blir bedre ivaretatt og at de får bedre mulighet til å selv kjempe for sine rettigheter. I Stortingsmelding nr. 21 (1999-2000) "Menneskeverd i sentrum" fokuseres det på at sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter skal stå sentralt i dialogen mellom Norge og samarbeidslandene (Utenriksdepartementet 2004:10). Menneskerettighetene er fremdeles en sentral del av norsk utviklingspolitikk og blir tatt med videre i Stortingsmeldingen nr. 13 "Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom" som ble presentert 13. februar 2009 (Norad 2011a).

2.2 NLMs rolle i norsk bistand

Norge er et av de landene i verden som formidler høyest andel av bistandsbudsjettet gjennom frivillige organisasjoner (Døhlie 2006:99). NLM er en av de nærmere 100 frivillige organisasjonene som mottar midler fra den norske stat. I den følgende delen vil jeg kort skissere opp de aktørene innen norsk utviklingspolitikk som er mest relevante i denne sammenhengen og da lettere kan plassere NLMs rolle ovenfor den norske stat.

Utenriksdepartementet (UD) har ansvaret for utformingen av bistandspolitikken og vedtar strategier for samarbeidet med de aktuelle mottakerlandene. UD har også det politiske ansvaret og forvalter både den multilaterale⁴ og den bilaterale⁵ bistanden samt den norske nødhjelpen. *Norad* er direktoratet for utviklingssamarbeid, er underlagt UD og formidler bistandsmidler til frivillige organisasjoner (Norad 2011b).

Bistandsnemnda er en paraplyorganisasjon for 18 norske misjonsorganisasjoner⁶ og ble opprettet i 1983 på felles initiativ av medlemsorganisasjoner i Norsk Misjonsråd og Norad. På vegne av medlemmene inngår og forvalter Bistandsnemnda samarbeidsavtaler med Norad og mottar årlig om lag 144 millioner (fra Norad) som blir fordelt ut til medlemsorganisasjonene. Bistandsnemnda er også et bistandsfaglig ressursenter for medlemmene og bidrar til samspill innen kompetansebygging, informasjons- og lobbyarbeid, erfaringsutveksling og nettverksbygging. Paraplyorganisasjonens visjon er å redusere antallet fattige samt styrke rettighetene til marginaliserte og sårbare grupper (Bistandsnemnda 2011). Norske myndigheter stiller krav om at arbeid som blir utført av misjonsorganisasjoner skal samsvare med statens grunnleggende politiske og verdimeslige spørsmål (Tvedt 1998:217-218).

Blant de 18 medlemsorganisasjonene til Bistandsnemnda finner vi NLM. Organisasjonen ble grunnlagt 1891 og er i dag er en av Europas største misjonsorganisasjoner med evangeliserende og diakonalt arbeid i Afrika, Asia og Sør-Amerika. Organisasjonen har også ulike forsamlinger og foreninger i Norge. Det diakonale bistandsarbeidet NLM driver er innen fagområdene helse, undervisning, økonomi, administrasjon, samarbeidsformer og

⁴ "Multilateral bistand går fra den norske stat til ulike internasjonale utviklingsfora" (Døhlie 2006:96).

⁵ "Bilateral bistand går direkte fra den norske stat til et samarbeidslands stat" (Døhlie 2006:96).

⁶ Areopagos, De Frie Evangeliske Forsamlinger, De Norske Pinsemenigheters Ytremisjon, Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Den Norske Misjonsallianse, Den Norske Tibetmisjon, Det Norske Batistsamfunn, Det Norske Misjonsforbund, Det Norske Misjonsselskap, Frelsearmeen, Bibelselskapet, Metodistkirkenes Misjonsselskap, Normisjon, Norsk Luthersk Misjonssamband, Norsk Misjon i Øst, Ungdom i Oppdrag og Wycliffe (Bistandsnemnda 2010).

teologi (NLM 2011). Organisasjonen baserer sitt arbeid på FNs Tusenårs mål og rettighetsbasert utviklingspolitikk som er i tråd med norsk, offentlig bistandspolitikk.

NLM har jobbet i Mongolia i om lag 17 år. Prosjektene som har blitt drevet i Mongolia har vært innen jordbruk, ullproduksjon og helse- og sosialarbeid. Organisasjonen jobber i dag hovedsakelig med et helseprosjekt og SCR prosjektet (NLM 2008:5). Som nevnt innledningsvis har jeg avgrenset meg til å kun se på NLMs arbeid på internatene som er en del av SCR prosjektet. Gjennom SCR prosjektet ønsker NLM å fokusere på å bevisstgjøre, øke kompetansen og drive med kapasitetsutvikling hos foreldre, barn og stab på internatet. Organisasjonen ønsker å gjøre dette gjennom undervisning og kursing. NLM ønsker også gjennom SCR prosjektet å kunne bidra med forbedringer av den materielle standarden ved internatene, men dette er ikke en hovedprioritet (NLM 2009:11).

2.3 FNs Barnekonvensjon

Menneskerettighetene inneholder regler for hvordan staten skal behandle enkeltindivider og grupper (Karlsen 2004:13). De består av flere ulike internasjonale dokumenter hvor de mest kjente er Verdenserklæringen om menneskerettighetene, vedtatt av FN i 1948, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966 og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966 (Karlsen 2004:20). Generelt kan man si at menneskerettighetene bygger på verdiene om like rettigheter og ikke-diskriminering. Alle mennesker har de samme menneskerettighetene i kraft av å være menneske, uavhengig av alder, kjønn, status og andre egenskaper. Til tross for at menneskerettighetserklæringen fra 1948 og konvensjonene fra 1966 gjelder for alle mennesker, ble det vurdert nødvendig å opprette en egen konvensjon som omhandlet barns rettigheter. Det var Polen som først tok initiativet til konvensjonen og det skjedde så tidlig som i 1978 (Smith 2008:15). Konvensjonen ble mer omfattende enn først antatt og stod ikke ferdig før i 1989. Det blir presisert i innledningskapittelet til konvensjonen at barn på grunn av sin fysiske og mentale umodenhet har behov for spesielle beskyttelsestiltak og særlig omsorg (Smith:16).

En unik konvensjon

Barnekonvensjonen er unik ved at den kun fokuserer på barn og at den inneholder både sivile og politiske rettigheter samt økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i en og samme

konvensjon. Barnekonvensjonen er også unik ved at den er ratifisert⁷ av alle landene i verden, med unntak av USA og Somalia. Ingen andre internasjonale konvensjoner har slik oppslutning. På grunn av den gode oppslutningen har konvensjonen fått betydelig politisk, moralsk og juridisk styrke. En av grunnene til at så mange stater har klart å samles rundt barnekonvensjon er muligheten statene har for å reservere seg fra enkelte av artiklene. Dette blir gjort i tilfeller hvor verdimeslige spørsmål i artiklene står i strid med statenes verdier (Smith 2008:16).

Generelle prinsipper

Fire av konvensjonens artikler fungerer som generelle prinsipper for hele konvensjonen. Tolkningen av artiklene i barnekonvensjonen skjer i lys av disse generelle prinsippene. De fire prinsippene er artikkel 2 om ikke-diskriminering, artikkel 3 om barnets beste, artikkel 6 om barns rett til liv og utvikling samt artikkel 12 om barns rett til å bli hørt i saker som angår dem (Smith 2008:17). Hensynet til barnets beste blir ofte omtalt til å være det ledende prinsippet i saker som berører barn. Prinsippene ligger til grunn for denne oppgaven, men mitt fokus vil være på behov, samt muligheter og utfordringer ved å bruke barnekonvensjonen. Vurderingen som bli gjort vil derfor også være preget av disse prinsippene.

Tilsyn

Det er ingen individuelle klageorgan knyttet til barnekonvensjonen, slik det er til enkelte av FNs konvensjoner. Tilsynet med barnekonvensjonen blir gjennomført ved at statene som har ratifisert er rapporteringspliktige til FNs komité for barns rettigheter (heretter FNs barnekomité). Den første rapporten skal leveres to år etter ratifisering og deretter skal det leveres periodiske rapporter hvert femte år. Statene blir i sammenheng med rapporten også innkalt til en samtale med FNs barnekomité. Samtalen er en åpen dialog om statens gjennomføring av barnekonvensjonen. Ofte leveres det også inn skyggerapporter fra sivilsamfunnet som inneholder deres oppfatning av statens gjennomføring av barnekonvensjonen. FNs barnekomité bruker rapportene fra både sivilsamfunnet og statene samt samtaler med statene til å skrive en utfyllende rapport om barnekonvensjonens gjennomføring i den aktuelle staten. I rapportene får statene ros for godt fungerende forhold og anbefalinger på forhold som ikke er tilfredsstillende i forhold til barnekonvensjonen.

⁷ "Ratifikasjon er en forpliktende erklæring fra en stat om at den er bundet av en mellomstatlig avtale (konvensjon, traktat, pakt)" (Karlsen 2004:23).

Anbefalingene er ikke juridisk bindende og landene vil ikke motta sanksjoner for eventuelle brudd (Smith 2008:19-20).

Barnekonvensjonen som nasjonal lovgivning

Flere stater har valgt å gjøre barnekonvensjonen til en del av den nasjonale retten slik at rettighetene får juridisk kraft. Dette blir kalt inkorporasjon.⁸ Flere av artiklene i konvensjonen er så presise at de uten videre kan anvendes i nasjonale domstoler, eksempelvis artikkel 28 om barns rett til å uttale seg. Andre artikler er så upresise og vage at de trenger nasjonal lovgivning for å presisere artiklene når det skal anvendes i nasjonale domstoler. Et eksempel er barns rett til en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, moralske åndelige og sosiale utvikling. Artikler som ikke er selvkraftige og må presiseres, kan få tilskrevet ulik mening fra stat til stat (Smith 2008:21).

2.4 Mongolia og barnekonvensjonen

Mongolia er en stat som stort sett er positiv til internasjonale erklæringer og konvensjoner. Eksempelvis var Mongolia svært positive til FNs tusenårsmål og valgte å legge til et niende mål, som handler om å styrke menneskerettighetene og utvikle et demokratisk styresett (Ministry of finance 2007:3). Dette viser noe av Mongolias iver etter å undertegne og støtte internasjonale mål og rettigheter.

Mongolia valgte å ratifisere barnekonvensjonene allerede i 1990, samme år som konvensjonen trådte i kraft. Staten møtte ingen verdimeslige utfordringer på dette og har derfor ingen reservasjoner. I 2007 valgte Mongolia å inkorporere barnekonvensjonen i eget lovverk og dersom barnekonvensjonen står i strid med nasjonal lov skal barnekonvensjonens bestemmelser gjelde (NLM 2009:9).

I 2010 kom FNs barnekomité med tilbakemelding på Mongolias gjennomføring av barnekonvensjonen. I begynnelsen av rapporten gir komiteen komplimenter på Mongolias evne til å forandre på enkelte av komiteens anbefalinger fra forrige periodiske rapport, men komiteen legger også til at det er enkelte punkter fra den forrige rapporten hvor det har vært liten eller ingen forandring (FNs barnekomité 2010:2). I fortsettelsen vil jeg kun nevne

⁸ "Inkorporasjon innebærer at nasjonalforsamlingen vedtar en lov som viser til en eller flere internasjonale konvensjoner og gir dem lovs kraft" (Karlsen 2004:23).

bekymringene og anbefalingene Mongolia har mottatt ut fra de artiklene jeg har avgrenset meg til. Jeg vil her også presentere disse artiklene i sin helhet.

Artikkel 19, barns rett til beskyttelse mot misbruk

Barnekonvensjonens artikkel 19 lyder:

1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person som har omsorgen for barnet.
2. Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging.⁹

FNs barnekomité er bekymret for at barn opplever ulike former for vold både i hjemmet og ved andre arenaer hvor barn oppholder seg, eksempelvis internater og skoler. Komiteen anbefaler staten å opprette et lovverk som bidrar til å gjøre slutt på alle former for fysisk avstraffelse av barn. Anbefalingen favner videre at staten må drive holdningsendrende kampanjer for å få frem alternative, disiplinære oppdragelsesmetoder som står i samsvar med barns grunnleggende menneskeverd. Ut fra artikkel 19 kommer det også anbefalinger om å ta i bruk forskning som er blitt gjort på tema *vold og barn* og samtidig bruke kompetansen fra sivilsamfunnet til å motarbeide alle former for fysisk, psykisk og seksuell vold (FNs barnekomité 2010:7-8). Det legges også til en anbefaling om å lage et rapporteringssystem for melding om barnemishandling og at voksne som jobber med barn bør motta kursing med fokus på deres ansvar for rapportering samt ta ansvar i saker hvor barn opplever vold (FNs barnekomité:10).

Artikkel 28, barns rett til skolegang

Barnekonvensjonens artikkel 28 lyder:

1. Partene anerkjenner barnets rett til utdanning, og med sikte på å oppnå denne rett gradvis og på grunnlag av like muligheter skal de særlig:

⁹ For barnekonvensjonen i fulltekst se vedleggsliste eller <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen/Barnekonvensjonen-i-fulltekst>.

- a) gjøre grunnutdanningen obligatorisk og gratis tilgjengelig for alle,
 - b) oppmuntre utviklingen av forskjellige former for videregående opplæring, herunder allmennfaglig og yrkesfaglig opplæring, gjøre dem tilgjengelige og oppnåelige for ethvert barn, og treffe egnede tiltak som f.eks. innføring av gratis undervisning og tilbud om økonomisk støtte ved behov,
 - c) med alle egnede midler gjøre høyere utdanning tilgjengelig for alle på grunnlag av den enkeltes evner,
 - d) gjøre informasjon og veiledning om undervisning og fagopplæring tilgjengelig og oppnåelig for alle barn,
 - e) treffe tiltak for å oppmuntre til regelmessig skolegang og for å redusere antallet av dem som ikke fullfører skolegangen.
2. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at skolens disiplin utøves på en måte som er forenelig med barns menneskeverd og i samsvar med denne konvensjon.
3. Partene skal fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid om forhold som angår utdanning, særlig med henblikk på å bidra til å avskaffe uvitenhet og analfabetisme over hele verden og lette tilgangen til vitenskapelig og teknologisk kunnskap og moderne undervisningsmetoder. I denne sammenheng skal det tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

Når det kommer til artikkel 28 får staten positive bemerkninger på at det er gratis skolegang og gratis internat. Komiteen uttrykker likevel bekymring rundt det høye antallet av ”drop-outs” og underrepresenteringen av gutter i utdanningssystemet. De er også bekymret for at det finnes både psykisk og fysisk avstraffelse i skolesystemet og at barn som bor ved internatene sjelden ser foreldrene sine. Komiteen kommer med anbefalinger om at staten må tilnærme seg problemet med den ujevne fordelingen av gutters og jenters deltagelse i skolesystemet samt utbedre den materielle standarden på skolen og ved internatet. Komiteen anbefaler også at de voksne som jobber med barn i skolesystemet tilegner seg bedre forståelse av barns rettigheter og at undervisning om barns rettigheter bør inkluderes i skolesystemet (FNs barnekomité 2010:13).

Artikkel 31, barns rett til fritid og lek

Barnekonvensjonens artikkel 31 lyder:

- 1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.
- 2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Komiteen er bekymret for mangelen på arenaer hvor barn kan engasjere seg i sport, kunst og andre fritidsaktiviteter. De er også bekymret for mangelen på arenaer hvor voksne og barn sammen kan bruke sin fritid. Anbefalingene komiteen kommer med er at staten bør utarbeide offentlige lekeplasser og ungdomssentre samt utarbeide flere steder hvor familier sammen kan bruke sin fritid (FNs barnekomité 2010:14).

Artikkel 42, å gjøre barnekonvensjonen kjent

Barnekonvensjonens artikkel 42 lyder:

Partene forplikter seg, gjennom egnede og aktive tiltak, til å gjøre konvensjonens prinsipper og bestemmelser alminnelig kjent både for voksne og barn.

FNs barnekomité mener det er for lite kunnskap om barnekonvensjonen og anbefaler staten å øke innsatsen med å spre kunnskap om konvensjon i henhold til artikkel 42. Komiteen legger til at hovedmålgruppen bør være barn, foreldre og voksne som jobber med barn. Mongolia blir anbefalt å spre kunnskapen om konvensjonen gjennom kursing og undervisning (FNs barnekomité 2010:5).

3 METODE

I dette kapittelet vil jeg trekke frem min metodiske fremgangsmåte i feltarbeidet. Dette for å vise til hvordan jeg har innhentet data.

3.1 Kvalitativ metode

Metodelære er ikke et mål i seg selv, men et redskap til å kunne nå andre mål av forskningsmessig karakter. I samfunnsforskningen skiller man mellom to hovedformer for metodisk tilnærming, kvalitative og kvantitative metoder (Holme og Solvang 1996:15). I følge Holme og Solvang har både kvalitative og kvantitative metoder som mål å bidra til en utvidet forståelse av det samfunnet vi lever i ved blant annet å se på hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner lever og samhandler. Til tross for dette felles målet, er de metodiske fremgangsmåtene forskjellige.

I denne datainnsamlingen har jeg konsentrert meg om kvalitative metoder, som innebærer at forskeren har et relativt lite utvalg av informanter og at informasjonen som blir innhentet er mer utdypende (Thagaard 2009:17). Data som blir innsamlet lar seg vanskelig tallfeste og fokuset på mening og opplevelse er sentralt. Ofte anvendte kvalitative metoder som deltagende observasjon og intervju, er som regel basert på et subjekt-subjekt-forhold mellom forsker og informant. Det innebærer et gjensidig påvirkningsforhold som kan påvirke forskningsresultatet, noe forsker må ha et bevisst og reflektert forhold til gjennom hele forskningsprosessen (Thagaard 2009:19).

3.2 Feltarbeid i Mongolia

I feltarbeid som ble gjort i Mongolia valgte jeg å anvende en kvalitativ metodisk tilnærming ved bruk av intervju, observasjon og litteraturstudie. Dette valgte jeg fordi jeg mener det ville være en hensiktsmessig måte å samle inn data for å belyse problemstillingen.

Feltarbeidet startet den 1. Oktober 2010 da jeg landet i Ulaanbaatar. Jeg ble hentet på flyplassen av to ansatte i NLM og innlosjert på organisasjonens gjestehus i Ulaanbaatar. De første dagene ble brukt til å bli kjent med de ansatte på SCR prosjektet, avklimatisering og et

intervju med en av NLMs konsulenter. Etter en kort uke i hovedstaden fløy jeg til Khovd som ligger om lag 1500 km vest fra Ulaanbaatar. I Khovd gjennomførte jeg intervjuer med National authority children (heretter NAC), NLM ansatte og ansatte på internatet i Myangad. Ved samme internat gjennomførte jeg også to observasjonsperioder. Alle avtaler om intervjuer og deltagende observasjoner i Khovd var gjennomført med hjelp av NLM, før jeg ankom Mongolia. Etter oppholdet i Khovd reiste jeg tilbake til Ulaanbaatar for å utføre intervjuer med NAC i Ulaanbaatar, ansatte i NLM og andre organisasjoner innen sivilsamfunnet. Ingen av disse intervjuene var avtalt på forhånd foruten intervjuene med de ansatte i NLM. De siste fem ukene av feltarbeidet var derfor satt av til å komme i kontakt med de ønskede informantene for å avtale og gjennomføre intervjuer. Med hjelp fra NLM fikk jeg avtalt og gjennomført alle intervjuene jeg hadde planlagt.

Valg av informanter

I utvelgelsen av informanter ønsket jeg å velge personer som det var grunn til å tro hadde kunnskap om barns situasjon i Mongolia og barnekonvensjonen. Å se etter personer som man kan regne med har noe å bidra med i forhold til problemstillingen kalles i følge Dalland (2000:131) *strategisk valg av informanter*.

Tilgang til data i feltet er ingen selvfølge i etnografien. Min inngangsport til feltet var gjennom Bistandsnemnda. Bistandsnemnda satte meg i kontakt med NLM som gav meg tilgang til den informasjonen jeg ønsket internt i organisasjonen. NLM har også satt meg i kontakt med sine samarbeidspartnere ved å gi meg kontaktinformasjon og aktivt tatt kontakt og skaffet avtaler med de ønskede informantene. Portvakt er et begrep som blir brukt i etnografien om personer som kan hjelpe forsker å få tilgang til feltet (Hammersley og Atkinson 1983:95). I denne sammenhengen har prosjektlederen i SRC hatt rollen som portvakt. Jeg var i den heldige situasjonen at prosjektlederen ønsket meg velkommen og var samarbeidsvillig.

Mitt første intervju ble gjort i forkant av reisen til Mongolia og var med en representant fra FN-sambandet i Stavanger. Intervjuet ble gjort for å få bedre forståelse av FN systemet samt få et innblikk i de ulike konvensjonene. Fra NLMs SCR prosjekt intervjuet jeg en prosjektkonsulent, en prosjektmanager og prosjektleder. Disse var alle eksperter på barns rettigheter. Videre valgte jeg å intervju to representanter fra NAC, en i Khovd og en i Ulaanbaatar. NAC er et statlig organ som jobber for barns rettigheter og blir den mongolske stats stemme inn i denne oppgaven (videre utdypet i kapittel 5). Ved internatet i Myangad

valgte jeg å intervju fem av de ansatte som jobbet direkte med barna for å få et innblikk i deres tanker om barneoppdragelse og deres forhold til barnekonvensjonen. Fra sivilsamfunnet intervjuet jeg representanter fra både UNICEF og Save the Children Japan, som er to organisasjoner med mange års erfaring innen rettighetsarbeid for barn i Mongolia. Jeg gjorde ikke intervjuer med Bistandsnemnda, men hadde flere telefonsamtaler med representanter fra organisasjonen hvor jeg fikk mulighet til å stille spørsmål.

Ivaretagelse av informantene er viktig. Alle informantene ble informert om hva prosjektet omhandlet og hva det skulle brukes til. Prosjektet var godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Før jeg startet intervjuene og observasjonene gav jeg muntlig og skriftlig informasjon til informantene om:

- formålet med prosjektet og hva opplysningene skal brukes til
- hvilke opplysninger som samles inn og hvilke datainnsamlingsmetode som benyttes
- at jeg som forsker er underlagt taushetsplikten og at dataene behandles konfidensielt
- at deltagelsen er frivillig og at et samtykke kan trekkes tilbake så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn
- kontaktinformasjon til Misjonshøgskolen og veileder
- hvem som betaler for prosjektet (Bistandsnemnda og personlig midler)

Ved innsamling av dataen har jeg hele tiden gjort vurderinger om belastningen jeg eventuelt pålegger informantene er verdt det i forhold til informasjonen jeg trenger. Av den grunn har jeg valgt å ikke intervju barn. Barnets stemme kommer dermed ikke tydelig frem i denne presentasjonen. Men ved å intervju representanter fra Save the Children Japan og UNICEF, som jobber for å fremme barns rettigheter, har barnets stemme til en viss grad likevel blitt representert.

Intervju

Det finnes ulike former for kvalitative intervju. Det mest brukte er *delvis strukturerte intervjuer* og det er denne formen for intervju jeg valgte å bruke i feltarbeidet. Delvis strukturerte intervjuer kjennetegnes ved en delvis strukturert intervjuguide hvor temaene som forskeren ønsker å undersøke i hovedsak er fastlagt på forhånd, men rekkefølgen på

spørsmålene vil bli bestemt underveis i intervjuene (Thagaard 2009:89). Dette gav meg mulighet til å være mer fri i intervjusituasjonen til sammenligning med mer standardiserte intervjuer hvor man er låst til et fastsatt spørreskjema. Ved å ta i bruk denne tilnærmingen kunne jeg bestemme hvilke spørsmål jeg mente det ville være naturlige å stille og jeg hadde mulighet til å følge opp informantenes utsagn med nye spørsmål. Dette gav informantene bedre mulighet til å kunne utdype sine tanker samtidig som det frigjorde dem til å trekke inn temaer de mente var relevante. Men selv om informantene har en viss mulighet til å styre intervjuet, er det viktig å dekke temaene som er satt opp i intervjuguiden slik at all sentral informasjon bli samlet inn (Holme og Solvang 1996:96).

I utgangspunktet ønsket jeg kun å intervju en informant om gangen, noe som i følge Thagaard (2009:90) er den mest brukte fremgangsmåten i kvalitative intervjuer. Med ved to anledninger stilte det opp to informanter til et intervju. Dette skjedde når jeg skulle intervju NAC Khovd og UNICEF i Ulaanbataar. Informantene argumenterte med at de sammen kunne gi fyldigere svar, noe jeg hadde forståelse for. Det finnes både positive og negative sider ved gruppeintervjuer. En positiv side kan som nevnt være at informantene har mer informasjon samlet og derfor kan gi mer utfyllende svar (Thagaard 2009:90). På den andre siden kan informantene vegre seg fra å si sin mening om de mistenker eller vet at deres mening er annerledes eller står i motsetning til den andres oppfatning, som videre kan begrense datainnsamlingen (Holme og Solvang 1996:103). I intervjusituasjonen var jeg ikke interessert i informantenes personlige erfaringer, men ønsket å innhente data om organisasjonene informantene representerte. Om fokuset hadde vært på personlige erfaringer ville jeg ikke gjennomført gruppeintervjuet på grunn av faren for at nyansene i dataen ville forsvinne. Mitt inntrykk var at gruppeintervjuene fungerte bra.

I Mongolia er nasjonalspråket mongolsk, jeg måtte derfor bruke tolk i flere av intervjuene. Tolkenes oppgave var å formidle budskapet mitt som om det var uttrykt på informantens eget språk. Å bruke tolk var utfordrende. For å lette situasjonen valgte jeg derfor å gå igjennom intervjuguidene med tolken i forkant av intervjuene, slik at tolken fikk mulighet til å orientere seg om det var noen ord han ikke forstod før intervjuet startet. Tolken hadde liten eller ingen kunnskap om barnekonvensjonen og jeg så det derfor også som nødvendig å gi tolken en grunnleggende innføring i konvensjonens prinsipper samt en kort forklaring av prosjektet.

I tilknytning til dette prosjektet har jeg gjennomført 13 intervjuer med varighet fra 40 minutter til to timer. Intervjuene er blitt gjort i både Ulaanbaatar, Khovd og Stavanger. Alle

intervjuene ble tatt opp på lydbånd, slik at viktig informasjon ikke skulle gå tapt, for så å bli transkribert. Samtlige av informantene samtykket til lydopptak av intervjuene.

Deltagende observasjon

Observasjon innebærer at man i kortere eller lengre tid deltar direkte eller befinner seg i nærheten av deltakerne i en gruppe som man ønsker å undersøke (Holme og Solvang 1996:104). Det finnes flere ulike måter å drive observasjon. Under mitt opphold i Mongolia ønsket jeg å gjennomføre *åpen deltagende observasjon*. Med åpen observasjon menes studier der aktørene er kjent med at forsker er observatør og at gruppen er opplyst om at forsker driver kartlegging av visse forhold ved deres funksjonsmåte (Holme og Solvang 1996:105). I dette prosjektet ble det naturlig å gjennomføre *åpen* observasjon. Tilgangen til feltet ville ha blitt mer komplisert om observasjonen hadde vært *skjult*, samtidig som jeg vurderte det som unødvendig å ha en skjult rolle med tanke på den type data jeg ønsket å innhente. Videre forutsetter *deltagende* observasjon at forskeren har en aktiv rolle i forhold til informantene og til en viss grad deltar i miljøet (Thagaard 2009:70). For meg innbar dette at jeg var en del av hverdagslivet på internatet hvor jeg observerte. Eksempelvis deltok jeg ved måltidene og gikk vaktrunder med de ansatte på kveldene. I utgangspunktet ønsket jeg ikke å påvirke de situasjonene som fant sted. Men om man ønsker det eller ikke står man i et gjensidig påvirkningsforhold ved det sosiale miljøet man befinner seg i (Holme og Solvang 1996:108). Jeg ønsket derfor å være bevisst min rolle som observatør og prøvde å la effekten av min tilstedeværelse være minst mulig, slik at dataene ble mest mulig autentiske. Dette innbar eksempelvis at jeg aldri tok initiativ til ulike aktiviteter, men deltok når noe ble igangsatt.

Den deltagende observasjonen ønsket jeg å gjennomføre ved et av internatene som NLM samarbeidet med. Jeg ble, som tidligere nevnt, plassert ved et internat som heter Myangad i Khovdprovinsen. Jeg oppholdt meg i området i 14 dager, hvor den første uken var satt av til anskaffelse av tolk, intervjuer en ansatt i NAC og bruke tid sammen med de ansatte i SCR prosjektet. Den andre uken var satt av til deltagende observasjon ved internatet. I utgangspunktet skulle jeg være ved internatet døgnet rundt i en uke, men ble syk etter tre dager og måtte returnere til Khovd. Etter et døgn følte jeg meg bedre, men valgte å pendle fra internatet til hotellet i Khovd den siste delen av feltarbeidet i Myangad. Dette ledet til at jeg kun var tilstede på dagtid og kveldstid. Til tross for at jeg ble syk anser jeg oppholdet ved internatet som vellykket og at det var rikelig med tid til å få et inntrykk av internatet. Jeg hadde tolk tilgjengelig gjennom hele oppholdet.

I tillegg til den planlagte feltarbeidsperioden ved internatet ble jeg også invitert til å delta når NLM hadde veiledning og kurs for ansatte, foreldre og barna ved internatet. Jeg vurderte dette som en god mulighet til å få et bedre innblikk i NLMs arbeid på internatene og takket derfor ja til dette heldagstilbudet.

Litteratur

Litteraturstudier har vært et viktig utgangspunkt for å tilegne seg faglig kunnskap om barns grunnleggende behov og barnekonvensjonen. Aktiv bruk av litteratur som fagbøker, rapporter og artikler har vært en sentral del av datainnsamlingen. I oppgaven er det blitt brukt både primær- og sekundærkilder.

3.3 Feltarbeiders rolle og kommunikasjon

Å bli oppfattet og forstått på den måten man ønsker er ingen selvfølge. Både feltarbeider og informantene har sine forestillinger om hvem den andre er før man blir kjent. For meg ble det naturlig å presentere meg for feltet jeg gikk inn i. Jeg var eksempelvis nøyte med å forklare at jeg ikke var ansatt i NLM, men at jeg var en norsk student som skrev om NLMs arbeid i Mongolia, og at Bistandsnemnda var involvert i dette prosjektet. Selv om jeg prøvde å forklare dette tydelig opplevde jeg flere ganger ved internatet i Myangad at personalet gikk ut fra at jeg var ansatt i NLM. Dette antar jeg er tett knyttet til at NLM hjalp meg å få tilgang til internatet. I tillegg er det som regel i regi av organisasjonen når det er norske ved internatet.

Som feltarbeider påvirker man det miljøet man studerer. Informantene kan i enkelte tilfeller innrette seg etter hva han eller hun antar at feltarbeider ønsker å høre. Andre ganger kan man oppleve at informantene snakker upresist for å ”pynte på sannheten” i forsøk på å beskytte seg selv. Dette kan være uttrykk for at de ikke stoler på feltarbeideren og de opplysningene som er gitt angående personvern. Gjennom de fem intervjuene som ble gjort med de ansatte ved internatet fikk jeg flere ulike svar som representerer mangfold og bredde i datamaterialet. De andre intervjuene var, som nevnt tidligere, med personer fra mongolske myndigheter og ulike representanter fra sivilsamfunnet. I forkant av disse intervjuene hadde jeg sendt ut e-mailer hvor jeg forklarte min rolle som student og Bistandsnemndas rolle inn i dette prosjektet. Jeg ga også beskjed i forkant av intervjuene at jeg ønsket at informantene skulle snakke på vegne av den organisasjonen de jobbet for. Også i disse intervjuene kom det frem ulike synspunkter og perspektiver på barns rettigheter.

Min rolle som norsk, hvit feltarbeider i Mongolia kan også ha påvirket intervju situasjonene. Store deler av intervjuene er blitt gjort på tvers av kulturer, som kjennetegner interkulturell kommunikasjon (Dahl 2004:62). Når man bruker tolk, noe jeg måtte gjøre når informantene snakket mongolsk, øker risikoen for at det oppstår misforståelser da det er et tredje ledd (tolken) i kommunikasjonen. Gjennom mine intervjuer og observasjonen i Mongolia prøvde jeg å være bevisst denne utfordringen. For å forberede meg leste jeg om mongolsk kultur og fikk råd av de norske som var ansatt i NLM om kulturelle forskjeller mellom Norge og Mongolia, slik at jeg på denne måten utvidet min *kulturkompetanse*. Kulturkompetanse handler om å ha konkret kunnskap om en kultur (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007:51). Jeg prøvde også å være *kultursensitiv* ved å møte mennesker med en åpen og undersøkende holdning i intervju- og observasjonssituasjoner. Gjennom NIBR-rapporten *Flerkulturelt barnevern – en kunnskapsoversikt* (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007:52) kommer det frem at det å ha kulturkompetanse og samtidig være kultursensitiv i møte med andre kulturer er en stor fordel om man ønsker å få god kommunikasjon og en positiv relasjon. Dette var noe jeg ønsket å etterstrebe gjennom hele feltarbeidet i og med at jeg var gjest deres land og kultur.

Av nonverbal kommunikasjon ble jeg anbefalt å ha på meg fine sko, helst i skinn, under intervjuene. I Mongolia kommuniserer sko mye. Om man går rundt i slitte eller skitne sko er det et tegn på at man ikke bryr seg om hvordan man tar seg ut eller at man er fattig. For meg å stille opp i støvete tøysko under intervjuene ville bli sett på som uhøflig. Jeg måtte derfor kjøpe meg fine sko i skinn som måtte være nypusset når jeg skulle møte intervjuobjektene. Forøvrig prøvde jeg å kle meg nøytralt for å ikke over- eller underkommunisere min rolle gjennom feltarbeidet.

3.4 Feltarbeidet – et delperspektiv til barns rettigheter i Mongolia

Med bakgrunn i det ovenfor nevnte er det viktig å være klar over at informasjonen jeg har fått gjennom feltstudiet er et delperspektiv i forhold til NLMs arbeid med barnekonvensjonen og omsorgssituasjonen til barna ved internatet. Funnene som blir fremstilt er derfor ufullstendige i forhold til alle mulige perspektiver, da min sosiale rolle som forsker har farget situasjonene jeg har deltatt i. Til tross for dette mener jeg at informasjonen som blir presentert gir viktige bidrag og er med på å gi et bilde av hvordan situasjonen er per dags dato.

4 TEORI

Innen forskning blir begrepet teori brukt om en helhetlig forklaring av adferdsmessige, sosiale eller fysiske tilstander. Ved å ta i bruk teorier skal det bli lettere å forstå, forklare og forutsi disse tilstandene (Dalland 2000:98).

Jeg har i denne sammenhengen valgt å bruke teori som belyser temaene omsorg og behovsledet tilnærming til rettighetsarbeid.

4.1 Omsorg og behov – barnevernfaglig teorigrunnlag

Omsorg er et sentralt begrep ettersom problemstillingen blant annet går ut på å belyse omsorgssituasjonen til barna ved internatet i Myangad. Jeg har derfor valgt å kort presentere ulike sider ved omsorgsbegrepet ut i fra Pär Nygren (1995), professor i psykologi og sosialt arbeid, sin tredeling av begrepet. Det blir ikke mulig å trekke frem Nygrens tanker i dybden og jeg har derfor valgt å trekke frem det jeg mener vil være relevant inn mot besvarelsen av denne oppgaven. Jeg vil også kort trekke frem Vigdis Bunkholdt og Mona Sandbæks (1998) tanker om hva som er barns grunnleggende behov. Bunkholdt er et sentralt navn innen utviklingspsykologien i Norge og har i en årrekke uttalt seg i saker som angår barn. Sandbæk er forsker ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og har en anerkjent rolle i norsk barnevern.

Omsorgsbegrepet

Nygren (1995:80) deler omsorgsbegrepet inn i tre deler; *behovsomsorg*, *utviklingsomsorg* og *oppdragelsesomsorg*. I praksis er behovs-, utviklings- og oppdragelsesomsorgen ikke klart atskilte deler av omsorg og de overlapper hverandre, men i analysesituasjoner kan det være nyttig å fokusere på omsorgsbehovene hver for seg. Man kan på den måten lettere få en oversikt over barnas behov og samtidig se barnets omsorgssituasjon mer helhetlig (Skytte 2001:151).

Målet med behovsomsorgen er at barnets vesentlige behov blir møtt på et hensiktsmessig tidspunkt for barnet. Omsorgspersonenes oppgave blir å veilede, motivere og legge til rette for at barna skal få sine vesentlige behov tilfredsstilt. Eksempler på vesentlige

behov er mat, drikke, kjærlighet og beskyttelse (Nygren 1995:82-83). I punktet ”Grunnleggende behov” vil jeg nærmere utdype betydningen av barns behov.

I utviklingsomsorgen er målet å bidra til at barn utvikler seg både sosialt, psykososialt, kognitiv, fysisk og motorisk. Det blir omsorgspersonens oppgave å veilede, motivere og legge til rette slik at barnet utvikler seg på alle de fem utviklingsområdene. Tilfredsstillelsen av barns behov i henhold til utviklingsomsorg forutsetter at omsorgspersonene har generell kjennskap til barnas utvikling innenfor de fem utviklingsområdene (Skytte 2001:52).

I oppdragelsesomsorgen er det formidlingen av verdier og normer som står sentralt (Nygren 1995:82-85). Omsorgspersonene skal bidra til at barnet på en sosialt akseptert måte klarer å ta vare på seg selv i den kulturen barnet vokser opp i. Oppdragelsesomsorgen er den voksnes bidrag til barns sosialisering i et samfunn. Det er viktig at omsorgspersonene fungerer som positive forbilder om oppdragelsesomsorgen skal lykkes (Skytte 2001:152).

Nygren presiserer at det er viktig å være klar over at behovsomsorgen, oppdragelsesomsorgen og utviklingsomsorgen overlapper og bygger på hverandre. I teorien kan man si at behovsomsorgen er en forutsetning for utviklingsomsorgen, noe som vil komme tydeligere frem i neste avsnitt. Man kan også si at oppdragelsesomsorgen forutsetter de to andre typene omsorg (Nygren 1995:82-85).

Grunnleggende behov

Innen utviklingspsykologien er det bred enighet om hvilke grunnleggende behov barn har og at måten disse behovene blir realisert på vil kunne få avgjørende betydning for barns fysiske og psykiske helse (Bunkholdt og Sandbæk 1998:44). Bunkholdt og Sandbæk (1998:43-44) trekker frem barns behov for *omsorg og beskyttelse, kjærlighet og aksept, respekt for egenart og forutsetninger, oppdragelse og sosialisering, stabilitet og kontinuitet samt finne mening i og organisere erfaringer* som generelle behov alle barn har. Enkelte av behovene kan også bli gjenkjent i Abraham Maslows anerkjente behovshierarki (se kapittel 4.3). Man kan også se at flere av artiklene i barnekonvensjonen er knyttet til barns grunnleggende behov, eksempelvis barns behov for beskyttelse (artikkel 19) og barns behov for sosialisering (artikkel 31).

Slik jeg ser det handler omsorg først og fremst om å tilfredsstill barnas grunnleggende behov, noe Bunkholdt og Sandbæk (1998:44) trekker frem som en forutsetning for at barn skal ha en positiv utvikling. Dette vitner om at behovsomsorgen og utviklingsomsorgen henger nøye sammen. Barn trenger voksne omsorgspersoner for å få dekket sine grunnleggende behov. Voksenpersonene kan yte ulik grad av omsorg, fra god til

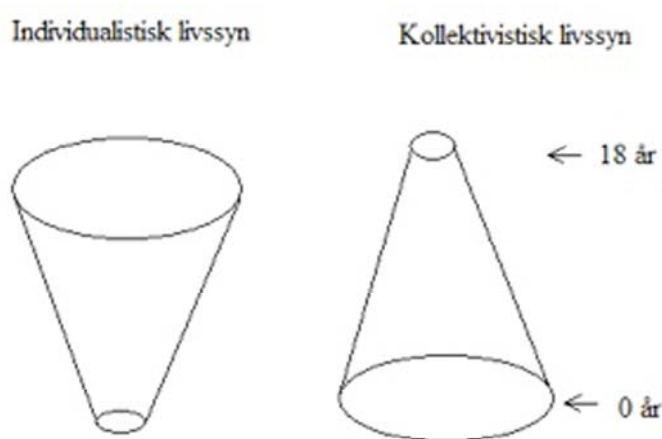
dårlig. God omsorg fremmer en positiv utvikling, mens dårlig omsorg ofte hemmer en sunn utvikling. Til tross for at barns grunnleggende behov blir sett på som universelle, er grensen mellom hva som er en akseptabel og uakseptabel omsorgssituasjon kulturelt betinget (Skytte 2001:145).

Å undersøke om barns grunnleggende behov blir dekket er en av de vanligste forholdene å undersøke når man skal vurdere barns omsorgssituasjon (Bunkholdt og Sandbæk 1998:106). Hva som er tilfredsstillende omsorg kan likevel diskuteres. I min vurderingen av barnas omsorgssituasjon ved internatet i Myangad vil barns grunnleggende behov bli satt opp mot barnekonvensjonen, som vil fungere som en standard for om omsorgen er tilfredsstillende. Dette da barnekonvensjonen er blitt ratifisert og inkorporert av mongolske myndigheter og danner slik et grunnlag for hva som er tilfredsstillende omsorg.

Videre vil jeg avgrense meg til enkelte av de grunnleggende behovene som er skissert ovenfor. Jeg vil fra nå av konsentrere meg om behovet for; *beskyttelse, oppdragelse og sosialisering.*

4.2 Kollektivistisk og individualistisk oppdragelse

Kollektivism og individualisme handler om hvordan mennesker definerer seg selv og sitt forhold til andre mennesker (Jandt 2007:160). I følge Marianne Skytte (2001:50) vil hovedoppgaven i en kollektivistisk oppdragelse i korte trekk være å gi barnet en stadig større forpliktelse ovenfor fellesskapet. I familier med en individualistisk oppdragelsesstil vil man

Figur 1. Frihetsdimensjoner i barneoppdragelsen. (Skytte 2001:50).

fokusere på å gi barn på ulike alderstrinn mulighet til en individualistisk selvrealisering. Skytte (2001:50) presenterer også en teori som viser ulike syn på frihet i oppdragelsen med kollektivistisk og individualistisk tilnærming. Som illustrert i modellen (se figur 1) har foreldre med individualistisk oppdragelsesstil en strengere

fremtoning tidlig i barneårene med klare regler og faste rammer, for så gradvis å gi mer frihet når barnet blir eldre. Foreldre med kollektivistisk oppdragelsesstil har ut fra Skyttes modell

motsatt strategi. Her har barnet stor grad av frihet tidlig i barneårene for så å få strengere regler og fastere rammer når barnet blir eldre (Skytte 2001:50).

Denne modellen representerer et idealtypisk bilde av oppdragelse innen kollektivistiske og individualistiske livssyn. Hensikten med modellen er å vise hvor forskjellig idealtypiske livssyn innvirker på barns oppdragelse. Modellens forenkling av virkeligheten tar lite hensyn til at det i realiteten ofte oppstår elementer av det ene livssynet i det andre. Til tross for dette vil modellen være til hjelp i vurderingen av barns omsorgssituasjon i mongolsk kontekst.

4.3 Behov møter rettigheter

I dette kapittelet ønsker jeg å presentere Berma Klein Goldewijk og Bas de Gaay Fortmans (1999) behovsledede tilnærming til menneskerettigheter. Jeg har valgt å trekke frem det jeg mener er relevant i denne oppgaven og har derfor avgrenset meg til å si noe om identifisering av behov, bruk av rettighetsterminologi og menneskeverd inn mot rettigheter.

Identifisering av behov

Goldewijk og Fortman (1999:46) starter sin presentasjon av den behovsledede tilnærmingen med å se på Abraham Maslows teori om behov. Maslow er mest kjent for et behovshierarki som rangerer menneskers grunnleggende behov. Hovedprinsippet i teorien er at jo lavere behovene befinner seg i pyramiden, desto mer unnværlige er de for individets eksistens og desto tidligere vil de også tre frem i individets utvikling.

Figur 2. Maslows behovshierarki. (Evenshaug og Hallen 1984).

Dersom et av behovene i modellen ikke blir møtt vil det, i følge Maslows modell, dominere organismen fullstendig. En forutsetning for å bevege seg oppover i hierarkiet er derfor at

individet har fått tilfredsstilt de behovene som er lavere i hierarkiet på en tilstrekkelig måte. Goldewijk og Fortman (1999:47) er enig i at behovene som kommer frem i hierarkiet eksisterer, men deres teori skiller seg fra Maslows ved at de ikke rangerer behov hierarkisk. De mener i motsetning til Maslow at de ulike behovene kan manifesteres samtidig, eksempelvis om man ikke opplever trygghet og sikkerhet kan man likevel ha behov for kjærlighet og tilknytning.

For å bedre forstå hva begrepet behov inneholder har Goldewijk og Fortman (1999:46-47) valgt å skille på *uttrykte behov* og *følte behov*. Eksempler på uttrykte behov er nok mat, rent vann og en plass å bo. *Følte behov* handler om behov som ikke alltid kan uttrykkes på grunn av undertrykkende relasjoner og misbruk. For å kunne ha en god utvikling må man finne ut hva menneskene trenger, hva behovene er og hvordan man kan møte disse. Følte behov kan som nevnt være vanskelige å uttrykke, eksempelvis på grunn av undertrykkende regimer og umyndiggjøring. Følte behov kan også bli skjult når hjelpeorganisasjoner setter andre kriterier for hjelpen til mottakeren. I slike situasjoner kommer ikke behovene til mottaker frem, og det blir den andre parten som definerer behovene. Satt i kontekst med menneskerettigheter, henholdsvis barnekonvensjonen, er uttrykte behov relativt lette å identifisere (Goldewijk og Fortman 1999:47). Eksempler er barns behov for en levestandard som er tilstrekkelig for sunn utvikling (artikkel 27), barns behov for beskyttelse fra misbruk (artikkel 19) og barns behov for selvrealisering gjennom eksempelvis utdanning (artikkel 28).

Når organisasjoner skal identifisere behov brukes det ofte metoder for å kartlegge behov (needs assessment) fra administrasjon- og ledelsesfeltet. Dataene som samles inn er ofte sosiale indikatorer og blir presentert i form av statistikk (Goldewijk og Fortman 1999:48). Slik metodologi er ofte en del av en bredere analyse og får ikke nødvendigvis alltid frem de grunnleggende behovene som bør møtes. Poenget ved den behovsledede tilnærmingen til menneskerettigheter er at når menneskers grunnleggende behov ikke blir møtt, blir individenes grunnleggende menneskeverd berørt. I stedet for å rangere behov i hierarki og lignende, mener Goldewijk og Fortman at man bør ha som mål å sette behov opp mot menneskeverd og undertrykking, i et forsøk på å linke behov med rettigheter. Men på grunn av at behov er influert av personens kulturelle bakgrunn og verdier er det ingen enkel sak. Behov som er grunnleggende for menneskers overlevelse er universelle, men også disse kan ha elementer av kultur i seg. Dette perspektivet mangler ofte i behovsundersøkelser fra det administrative feltet, i følge Goldewijk og Fortman (1999:48).

I den behovsledede tilnærming til menneskerettigheter starter man med de umøtte behovene til de fattige. Først når behovene til de fattige er identifisert skal man fokusere på metoder og midler for å kunne møte behovene (Goldewijk og Fortman 1999:48).

Å uttrykke rettigheter

For å skape rettigheter trenger man et behov og en generell forventning i samfunnet om at behovet skal møtes (Goldewijk og Fortman 1999:48). Man kan si at behov og rettigheter møtes når konkrete sosiale mål eller samfunnsmessige forventninger mottar legitimitet og krever handling. Det at enkelte sosiale mål får en rettighetsterminologi leder til ekstra prioritering av målet. Et annet viktig poeng i denne sammenhengen er at når samfunnsmål og behov blir uttrykt i form av rettigheter, får man et vokabular som gjør det lettere å identifisere rettighetsinnehaverne. Ut fra dette kan man oppfatte menneskerettigheter (barnekonvensjonen) som en lovmessig fremstilling av ulike behov (Goldewijk og Fortman 1999:50).

Hvordan mennesker uttrykker behov er forskjellig og blir påvirket av den kulturelle konteksten man befinner seg i. Et eksempel brukt av Goldewijk og Fortman er: "When a man slaps a woman in Princeton, she may say, 'You violated my rights.' A woman in Khartoum might say, 'You violated my dignity.' A woman in KwaZulu would say, 'You violated custom.'" (Goldewijk og Fortman 1999:51). Alle kvinnene protesterte, men kun en av dem brukte rettighetsterminologi. Poenget til Goldewijk og Fortman (1999:51) er at kulturer og tradisjoner kan bringe ulike og muligens bedre måter å uttrykke, forstå og gjenkjenne menneskeverdet og menneskerettighetene. En slik åpenhet trenger man for å ha en opplevelse av menneskeverd og menneskerettigheter som universelle. Det finnes store forskjeller på hvordan mennesker fra ulike kulturer forholder seg til rettigheter. Enkelte steder blir det politiske og kulturelle satt sammen med verdighet og rettigheter i nesten alle situasjoner, mens det i andre kulturer finnes lite substans i henhold til ideen om rettigheter. Den behovsledede tilnærmingen til menneskerettigheter legger derfor vekt på at man må jobbe for at rettighetsterminologi ikke bare skal tilhøre en elite, men at det må relateres til andre måter å uttrykke behov på, slik at det blir et språk med kulturelt mangfold. Gjennom en slik fremgangsmåte vil rettighetsformuleringer kunne være et nyttig virkemiddel i forandring av stat og samfunn (Goldewijk og Fortman 1999:50).

Menneskeverd i sentrum

Et av hovedbudskapene til Goldewijk og Fortman (1999:55) er at menneskerettighetsdebatten må flytte fokuset bort fra den tradisjonelle tilnærmingen til utvikling og plassere menneskeverdet i sentrum av debatten. Dette er et viktig og humant perspektiv som menneskerettighetene bygger på, men som har fått lite fokus de siste årene.

Goldewijk og Fortman (1999:57) viser til "Economic Justice for All", et skriv fra den katolske kirken i USA, som sier at menneskeverd ikke kommer fra status, nasjonalitet, etnisk bakgrunn eller andre menneskelige ferdigheter. Menneskeverd er noe man har i kraft av å være menneske. Det vil si at menneskeverd er av kategorien *å være*. Menneskeverd handler også om å vise respekt for alle mennesker, ubetinget livssituasjon. (Goldewijk og Fortman 1999:57). Det betyr selvsagt ikke at realiseringen av menneskeverdet skjer automatisk, menneskeverdet er og vil bli grovt krenket. I et hvert samfunn er det en komplisert prosess å skape full forståelse av menneskeverdet. Men for at man skal kunne oppnå felles beskyttelse av våre rettigheter må samfunnet stå sammen mot krenkelser av menneskeverdet. Goldewijk og Fortman (1999:69) argumenterer for at menneskerettighetstilnærminger, eksempelvis den behovsledede, vil beskytte individers menneskeverd ved å jobbe for å møte menneskers behov.

5 PRESENTASJON AV DATA

I dette kapittelet vil jeg presentere de data jeg har innhentet som jeg mener er relevante i forhold til oppgaven.

5.1 Mongolia

Frem til 1990 var Mongolia nært knyttet til Sovjetunionen og var blant annet økonomisk avhengig av dem til gjennomføring av sosiale tjenester. Etter kommunismens fall møtte Mongolia utfordringer og gjennomlevde en tung periode med lavere utdanningsprosent, mangel på elementære varer og høy arbeidsledighet (NLM 2009:3).

I 1992 gikk Mongolia inn i en overgangsperiode hvor det økonomiske bildet endret seg fra sentralisert økonomi til markedsøkonomi. Landet gjennomgikk samtidig et skifte fra ettpartipolitikk til demokratisk styresett. Mongolia promoterer i dag sosial rettferdighet og menneskerettigheter, mye takket være det demokratiske styresettet. Det har likevel også vært utfordringer knyttet til overgangen mot et demokratisk styresett. Mongolia har opplevd mer fattigdom på landsbasis og forskjellen mellom fattig og rik har økt (NLM 2009:3).

Fattigdomsproblematikken er i dag en av landets største politiske utfordringer (NLM 2009:4).

Kultur og familie

Tradisjonelt sett hører Mongolia til den tibetanske buddhismen, ofte med elementer av sjamanisme. I løpet av den kommunistiske perioden ble all religiøs aktivitet forbudt. Dette har ledet til at Mongolia i dag er relativt sekularisert (NLM 2009:4).

I Khovdprovinsen er befolkningen på om lag 90.000, hvor 30.000 av disse bor i Khovd by. Resten bor i utkantstrøk som eksempelvis Myangad som er en

Mongolsk "ger." Foto: Alle bilder tatt av Trond Nessa.

liten landsby. I en undersøkelse gjennomført av NLM kom det frem at mellom 70-80 prosent av befolkningen i Khovdområdet har en levestandard som er under FNs fattigdomsgrense (NLM 2009:7). Personer som ikke bor i byer er som regel nomader. Nomadebefolkningen bor i det de kaller *ger*, som er mongolsk for *hjem*. En *ger* er et sirkelformet telt isolert med ull, hvor det i midten er en ovn for oppvarming og matlaging. Teltet kan bli tatt ned og slått opp i løpet av en dag. Tradisjonelt sett flyttet nomadene fire ganger årlig, men i senere tid er det blitt mer normalt at nomadene flytter to ganger i året, en sommerlokasjon og en vinterlokasjon. Lokasjonen bli valgt ut fra tilgjengelige vannressurser. Dyrebestanden består hovedsakelig av får, kveg, kamel og hest (NLM 2009:6).

De som bor i byene har som regel forlatt den nomadiske livsstilen, men mange bor fremdeles i *ger*. Den nomadiske livsstilen preger den mongolske kulturen, men også vestlig kultur har vokst i frem i urbane områder. Forskjellsbehandling mellom kvinner og menn er ikke et like stort problem i Mongolia som i mange andre lavinntektsland. Kvinner lever lenger og har høyere utdanning enn menn. Menn har langt større alkoholmisbruk samt at det oftere er gutter som må avslutte skolegang for å arbeide. Dette leder til lavere ferdighetsnivå og arbeidsevne hos dem. Guttene som forlater skolen jobber ofte som gjeterer for familiens husdyrbestand. Kvinner opplever derimot å få lavere lønn for likt arbeid samt at det er mindre kvinner enn menn i politisk sammenheng og i beslutningsorganer (NLM 2009:10).

Mongolia har etter min erfaring flere av trekkene til kollektivistisk livssyn. Både besteforeldre og andre slektninger er ofte involvert i barneoppdragelsen og det er ikke unormalt at barna bor hos slektninger i perioder. ”En dame som jobber hos oss har to barn boende hos seg som ikke er hennes, men som hun er tante til. Også en av de mannlige ansatte har to barn boende hos seg som ikke er hans” (NLM ansatt). Grunnen til at barna bor hos slektninger kan være mange. Ofte er det knyttet til at foreldrene jobber andre steder eller at foreldrene bor langt borte fra skolene som barna går på. Ut fra min erfaring har de yngste barna det fritt, og får relativt lite tilsnakk fra foreldre og andre omsorgspersoner. De eldre barna derimot blir det stilt klarere forventinger til av omsorgspersonene og de har mer plikter. Dette kan tyde på at det er en kollektivistisk barneoppdragelse i Mongolia. Til tross for at man kan se en strengere oppdragelse i tenårene, ser man samtidig en større frihet, både hos jenter og gutter, da de oftere er ute av hjemmet. NLM mener dette kan ses i sammenheng med at det er lite plass i gerteltene og at det derfor blir naturlig å oppholde seg andre steder når man skal være sammen med jevngamle.

Den mongolske stats organisering av barns beskyttelse

Mongolias statsminister leder National Council for Children (NCC). NCC består blant annet av talsmenn fra staten og representanter fra tre NGOer; Save the Children, UNCEF og NLM. Det er totalt 42 personer med i dette rådet. NCC er ikke en beslutningsdyktig institusjon, men et konsultasjonsråd som diskuterer og drøfter saker som angår barn før myndighetene tar avgjørelser. NAC ligger under NCC og blir ledet av en statssekretær. NAC har ansvar for barn i hele landet, og i hvert fylke har de et kontor som heter Aimag Children's Center (ACC). Ansatt ved ACC kontorene har ansvaret på fylkesnivå og jobber med å organisere fritidsaktiviteter for barn samtidig som de driver opplysningsarbeid til barn og voksne. I hver kommune skal det også være en Child envoy som er initiert av NAC. Child envoy skal bestå av barnas egne representanter inn mot saker som gjelder barn og barns rettigheter. Det var lite informasjon tilgjengelig om denne gruppen i Khovdområdet. Det er også kommet ordre om at alle kommuner skal etablere Child Protection Team. Dette er et tverrfaglig team som skal jobbe for å bedre situasjonen for utsatte barn. Teamene består som regel av lege, politi, sosialarbeider, guvernør og noen ganger skole rektor.

Ved planleggingen av nasjonale strategier er barnekonvensjonen et viktig utgangspunkt i saker som angår barn. Også andre nasjonale lover blir brukt i slike nasjonale strategier. Det nasjonale lovverket som angår barn er komplisert og består av 300 artikler fordelt på 60 ulike lover, eksempelvis lov om utdanning og lov om helsetjenester.

Mongolias system for å ivareta barns rettigheter blir kritisert for å være ineffektivt. Det har også vært en del kritikk rettet mot mongolske myndigheters politiske vilje til å i gjennomføre barnekonvensjonenes bestemmelser i landet. Kritikken har blant annet indikert at barnekonvensjonen er for dårlig inkorporert i landets lovverk. Dette til tross for at lovverket sier at barnekonvensjonen skal ha forrang dersom barnekonvensjonen og nasjonal lov er i konflikt. Det blir også vist til at advokater har lite kunnskap om konvensjonen og at det sjelden blir henvist til barnekonvensjonen i rettssaker som gjelder barn. "The convention is not used by courts ... there is a lack of awareness" (Save the Children ansatt). Sivile samfunn har også etterlyst et system på kommunenivå som aktivt kan oppsøke barn som opplever omsorgssvikt.

5.2 NLMs arbeid ved internatet i Myangad

NLM og barnekonvensjonen

I 2006 ble SCR prosjektet startet. Nasjonale rapporter har vist at behovene er størst i gerdistriktene¹⁰ rundt Ulaanbaatar og i vest-Mongolia hvor Khovd ligger. Målet med arbeidet i Khovd er å bedre utsatte barns levestandard og promotere barnekonvensjonen til barn og voksne.

NLMs fokus på barnekonvensjonen ved internatet i Myangad (Khovd) er knyttet til den generelle bistandstrenden som vektlegger rettigheter. NLM mottar midler fra den norske stat (som forklart i kapittel 2) og de ønsker at NLM skal jobbe med utgangspunkt i rettigheter. NLM uttalte i den sammenheng:

Jeg kan ikke se at føringene begrenser oss, absolutt ikke. Jeg tror det er mange organisasjoner som jobber rettighetsfokuserert uten å vite om det. For eksempel prosjektet før oss, det jobbet jo egentlig rettighetsbasert, men det ble aldri uttalt at de gjorde det. Jeg mener det hjelper oss veldig til å holde fokus ... Man kan være veldig kreativ på hvordan man jobber ut i fra rettighetene. (NLM ansatt)

NLM uttalte at de mente det var en styrke for organisasjonen å jobbe rettighetsfokuserert i SCR prosjektet. Organisasjonen jobber for å knytte målsettingene i prosjektet til enkelte artikler i barnekonvensjonen. Dette har ikke alltid vært bevisst, men er noe organisasjonen ønsker å fokusere mer på i løpet av høsten 2011, gjennom blant annet å kurse ansatte i grunnleggende kunnskap rundt barnekonvensjonen.

NLMs arbeid ved internatet

Store deler av befolkningen i Khovd provinsen jobber som gjetere for buskapen sin. På grunn av utfordrende klima blir det nødvendig å leve som nomade for å finne beite til husdyrbestanden. Familier som har slektninger eller bekjente i nærheten av skoler lar ofte barna bo hos dem gjennom skoleåret. Familier som ikke har slektninger eller bekjente i nærheten av skoler, eller som ikke har råd til å betale for at barnet skal bo hos andre, lar barna bo på internater. Det er ofte barn fra familier med svakere økonomi som bor ved internatene. Både skolegang og kost og losji på internat blir finansiert av staten noe som er i tråd med artikkel 28 (barn rett til skolegang). Barna ved internatet i Myangad var fra seks til atten år.

¹⁰ Ger distrikt er områder rundt byen og i byen hvor mongolene bor i gertelt.

Arbeidet ved internatet er et av hovedsatsningsområdene i SCR prosjektet. NLM jobber for at miljøet ved internatet skal bli bedret samtidig som de ønsker å øke

NLM ansatt i samtale med kursdeltagere ved internatet.

kunnskapsnivået om barnekonvensjonen. NLM ønsker å skape bærekraftige forandringer ved internatene og har derfor valgt å hovedsakelig fokusere på endring av holdninger. Finansiell støtte og gaver er derfor av lav prioritet, selv om dette også blir mottatt. Arbeidet med holdningsendring blir gitt gjennom veiledning og kursing av personal, foreldre og barn ved internatet. NLM mener det er viktig å kartlegge de lokale behovene ved internatet; ”Vi ser alltid etter de lokale behovene, så baserer vi kursene på dem. Dette er det viktigste, finne behovene” (NLM ansatt).

Barna ved internatet er som nevnt stort sett fra nomadefamilier. NLM legger derfor ofte kursene ved internatet i Myangad til tidspunkt hvor foreldrene kommer for å besøke barna,

eksempelvis ved skolestart og skoleavslutning. En utfordring NLM trekker frem ved å jobbe med nomadebefolkning, er at de ikke forholder seg til tid på samme måte som de fra urbane områder. I følge en av NLMs ansatte er det vanlig at deltagerne på kursene ofte kom en til to timer for sent. I møte med denne problematikken velger ansatte i NLM å vente til setene i salen begynner å fylles opp før de starter kursene.

Kursene NLM har ved internatene er på temaene; barnekonvensjonen, positive disiplineringmetoder, hvordan øke husholdningsinntekten, hvordan øke barns deltagelse, primærhelse til barn, hygiene og kommunikasjonstrening mellom voksne og barn.

I kurssammenheng blir det ofte brukt Powerpoint presentasjoner som blir vist via projektor. Det blir også vist filmsnutter som kan eksemplifisere situasjoner. I kursene blir det lagt opp til at deltakerne kan respondere på undervisningen. Det blir også arrangert ulike leker og aktiviteter for å belyse ulike tema og for å holde deltakernes fokus. I løpet av kursene blir barna, foreldrene, de ansatte ved internatet og beslutningstakere fra lokalsamfunnet utfordret til å uttale seg om ulike temaer. På denne måten kommer barnas stemme frem, sammen med synspunktene fra foreldrene, ledere i lokalsamfunnet og de ansatte på internatet, som videre

kan lede til dialog. Kursene blir holdt på mongolsk og det er stort sett mongoler ansatt i NLM som er kursholdere.

Når det kommer til materiell og finansiell støtte har NLM bidratt delvis inn mot internatet i Myangad. De har blant annet hjulpet til med å lage og innrede et aktivitetsrom på internatet, kjøpt inn senger, kjøpt inn sakser og hatt opplæring for staben i å klippe hår, betalt for tannlege for barna, kjøpt førstehjelpsskrin og gitt innføring i førstehjelp.

NLM og barnekonvensjonens artikler

NLM har, som nevnt tidligere, valgt å ha et sterkere fokus på artikkel 19, 28, 31 og 42 i barnekonvensjonen. I arbeidet ved internatet blir de samme artiklene nyttige redskap å jobbe ut fra når man ønsker å bedre barns hverdag. Ved valg av artikler å fokusere på har NLM brukt NACs strategidokument (2002-2010), og har derfor mye av samme fokuset som den mongolske stat. NACs strategidokument bygger blant annet på FNs tusenårsmål.

Artikkel 19, barns rett til beskyttelse fra alle former for vold og utnyttelse, er i følge NLM en viktig artikkel å jobbe med inn mot internater i Mongolia. I følge en rapport utarbeidet av UNICEF (2005:92) på tema ”barn og vold” bli det presentert funn som hevder at barn i Mongolia blir utsatt for vold og misbruk ved skoler og internater, noe som har ledet til at NLM har valgt å bruke artikkel 19 inn mot arbeidet ved internatene.

Artikkel 28, barns rett til utdanning, har NLM valgt å fokusere på da det finnes barn i Mongolia som ikke går på skole. Dette gjelder spesielt gutter som bor på landsbygda hvor de i enkelte tilfeller blir holdt igjen for å arbeide som gjeter. Inn mot internater er NLMs fokus på artikkel 28 å bidra til økt skolegang ved å gjøre forholdene bedre ved internatene. En annen grunn til at NLM valgte å jobbe inn mot utdanning er knyttet til tidligere erfaringer innen utviklingsarbeid som viser til utdanning som en viktig forutsetning for et lands utvikling.

Artikkel 31, barns rett til lek og fritid, er i følge NLM også et viktig tema. Det er ofte lite faste aktiviteter tilgjengelig i området rundt og på internatene. Barna sitter ofte på rommene etter skoletid eller driver med frilek. Det er i, følge NLM, et stort behov med flere fritidstilbud til barn og unge, spesielt på landsbygda.

Artikkel 42, som omhandler å spre kunnskap om barnekonvensjonen, fokuserer NLM på fordi det er mange, både barn og voksen, som har liten eller ingen kunnskap om konvensjonen. Det blir derfor viktig å spre denne kunnskapen til ansatte ved internatet, foreldre og ikke minst barna. I følge NLM vil kunnskapen om konvensjonen forhåpentligvis være holdningsendrende og kan bidra til at flere jobber for å få barns rettigheter innfridd: ”Nå

barna vet om sine rettigheter kan de selv innvirke på sin situasjon, samt innvirke på foreldre og de som jobber ved internatet” (NLM ansatt).

5.3 De ansatte ved internatet i Myangad

I undersøkelser gjennomført av NLM, Save the Children og UNICEF kommet det frem at omsorgssituasjonen for barna ved internatene bør bedres. Rapportene peker på at det er mangel på profesjonelle som jobber med barn og at de som jobber direkte med barn ofte har lav moralsk og etisk standard (NML 2009:10).

Personalet ved internatet og barnekonvensjonen

Alle de fem ansatte ved internatet i Myangad som ble intervjuet hadde hørt om barnekonvensjonen. Det var likevel store forskjeller på kunnskapsnivået. To av de ansatte sa at de hadde hørt om konvensjonen, men at de ikke visste hva det var. Den ene responderte med å si: “I have seen some people giving away things. Is that the convention?” mens den andre fortalte at han/hun ikke kunne noe om dette temaet. En av de ansatte forklarte at barnekonvensjonen var rettigheter som barn hadde, men visste ikke noe om konvensjonens innhold. To av de ansatte sa at de hadde generell kunnskap om barnekonvensjonen og eksemplifiserte ved å vise til ulike artikler og rettigheter som barn har.

Knyttet til spørsmål om barn skal være rettighetshavere argumenterte tre av de ansatte for at barn skal ha egne rettigheter gjennom barnekonvensjonen. Argumentet som ble brukt gikk på at barn på grunn av sin umodenhet trenger ekstra beskyttelse og at når barn har rettigheter vet voksne hva de skal gi barna. To av de ansatte uttrykte at de kunne lite om temaet, men at de likevel ikke helt forstod hvorfor barna skulle ha egne rettigheter. Den ene uttrykte at barna burde få mer kunnskap om sine plikter.

I spørsmål om det ble tatt hensyn til barnekonvensjonen ved internatet i Myangad uttrykte to av de ansatte at dette ble gjort, men la til at dette fokuset er nytt. To av ansatte sa at de ikke tror det blir tatt hensyn til barnekonvensjonen i arbeidet ved internatet. En annen ansatt sa at han/hun ikke visste noe om det ble tatt hensyn til barnekonvensjonen ved internatet.

Dette intervjuet ble gjennomført en uke etter at NLM hadde vært ved internatet og undervist staben om barnekonvensjonen.

Personalet ved internatet og barns grunnleggende behov

Det var ulike meninger blant staben angående spørsmålet om barns behov for *beskyttelse* ble ivaretatt. Noen ansatte mente at barna var trygge da personalet alltid hadde kontroll på barna. En ansatt var bekymret for barna på grunn av for lav personaltetthet på kveldstid. To av de ansatte uttrykte at barns behov for omsorg og beskyttelse stort sett blir ivaretatt gjennom ansatte, om det skulle skje graverende avvik ville de ta kontakt med sosialarbeideren eller politiet for å sikre barnas beskyttelse.

Barns behov for *oppdragelse* og rettleiding var noe alle ansatte som ble intervjuet mente var viktig. Det ble praktisert ved at barna ble rettleidet i ulike situasjoner samt at personalet hadde kurs for barna om viktige temaer. Tre av de ansatte forklarte at det var satt opp en organisert plan for hvordan oppdragelsen skulle gjennomføres. To ansatte hadde ingen kjennskap til at internatet hadde en organisert plan for hvordan barna skulle bli oppdratt og den ene uttalte: "I don't know well but I don't think there is, and even if there is something I don't think it is followed ... Generally it is like that." Tre av de ansatte uttalte at staben disiplinerte barna kun gjennom å snakke med barna. De samme tre la til at personalet aldri disiplinerte barna fysisk og at det ikke ble brukt stygt språk mot barna. To ansatte hevdet at enkelte ansatte både slo og brukte stygt språk mot barna. En av dem uttalte: "Some of them slap, some of them hit with the arm, it can be anything, and some of them curse at the children."

Samtlige av de ansatte synes det er viktig at barna får tid til å være *sosiale* og leke. Flere av de ansatte mener at det er for mye tid tilgjengelig til frilek. Fire av de ansatte trekker frem at internatet har en aktivitetsplan som de følger slik at barna kan delta i organiserte aktiviteter. En av de ansatte trekker frem at det er laget en aktivitetsplan, men at den ofte blir forsømt og at barna derfor ofte er i frilek eller sitter på rommene sine på fritiden.

En jente og en gutt som er ute på trappen til internatet.

5.4 Internatet

I dette punktet vil jeg kort si noe om internatets organisering og fungering ved å presentere data om bemanning, materielle standard, hygiene, oppdragelse og fritid.

Bemanning

På dagtid er det tre kokker, en lærer, en vakt og en lege som jobber på internatet. Læreren jobbet fra kl. 07.00 og frem til kl. 17.00. Læreren skal være tilgjengelig for barna med tanke på skolearbeid samt organisering av ulike aktiviteter. Legen tilhører skolen, men har kontor på internatet. Legen er tilgjengelig for barna om de blir syke eller trenger noen å snakke med. Legen har samme arbeidstid som læreren. Kokkene jobber fra morgenen av, men har pause på dagtid for så å komme tilbake for å lage kveldsmat. Kokkene er vanligvis ferdig kl. 20.00. Vaktene har, slik jeg oppfattet det, hovedansvaret for barna. Det er vaktene som vekker barna om morgenen og har ansvar for at barna kommer på skolen til rett tid. Vakten har også ansvaret for at barna legger seg til riktig tid og tar opptelling på slutten av dagen for å kontrollere at alle barna befinner seg på internatet. Vakten jobber hele døgn fra klokken 09.00 til kl. 09.00 og står alene om ansvaret for barna fra kl. 20.00 til kl. 07.00.

Antall barn som bor på internatet er uvisst. Jeg spurte fem av de ansatte på internatet om hvor mange barn som bodde ved internatet, men fikk fem ulike svar. Jeg antar at det bodde om lag 85 barn på internatet under mitt opphold.

Materiell og mat

Internatet er organisert slik at det er fire til seks barn på hvert rom. Rommene består av både køyesenger og enkeltsenger. Jeg observerte at noen barn sov to stykker i en enkeltseng. De gangene jeg observerte dette var det eldre jenter som hadde yngre søsken i sengene sine. Slik jeg oppfattet min tolk var dette et resultat av mangel på sengeplass. Barna blir ikke plassert etter kjønn eller alder, men blir som regel plassert sammen med nær familie eller slekt. På rommene er det vanligvis kun en liten pult tilgjengelig og flere av barna må derfor sitte i sengene å gjøre skolearbeid.

Toalettfasilitetene består av et utetoalett som er om lag 100 meter fra internatet. Toalettet består av åtte hull i jorden med skillevegger mellom hvert av hullene, uten dører. Mangel på dører medfører at barna har innsyn til de som sitter på toalettet om de går forbi

båsen. Det er ikke noe skille på kjønn og heller ikke et annet toalett for det ansatte. Det er ikke vann tilgjengelig for håndvask ved toalettet. For nomadebefolkningen er slike toalettfasiliteter vanlig.

Det blir servert fire måltider til dagen. Frokost bestående av brød, smør og te. Et mellommåltid med kjeks og te. Deretter middag og kveldsmat som er varmretter. Hver dag er legen innom kjøkkenet for å undersøke om maten er sunn og bra for barna. Måltidene blir servert til faste tidspunkter. På grunn av liten matsal må barna spise etter tur eller ta maten med på rommet. Om barna ønsker påfyll av mat kan de henvende seg til kokken. Det blir ikke kontrollert om alle barna spiser.

Hygiene

Da jeg var der fungerte ikke det innlagte vannet på internatet. Jeg ble fortalt at det innlagte vannet først ville bli tatt i bruk når sentralvarmen ble startet. Sentralvarmen blir vanligvis satt i gang i midten av oktober, avhengig av temperaturen ute. Dette innebærer at barna må hente vann fra brønnen i perioder hvor det ikke er sentralvarme. Det vil si vår, sommer og store deler av høsten.

Med tanke på personlig hygiene virket det som det var relativt lite veiledning fra de ansatte på internatet. De yngste barna (6-8 år) gikk ofte i skitne klær. Jeg observerte ingen rutiner på barnas vask og stell. Dusjfasilitetene er ikke tilgjengelige utenom periodene hvor sentralvarmen er på, som leder til at barna vasker seg i vannfat. De eldre barna var mer velstelte og rene enn de yngre barna. Under mitt opphold ved internatet falt ofte temperaturen på kveldstid ned til frysepunktet, men likevel gikk de yngste barna ofte rundt i tynt tøy, eksempelvis genser og olabukse, mens de eldre barna hadde på seg varmere tøy. Jeg observerte ikke at vaktene gav beskjed om at barna skulle ta på seg varmere tøy.

Rom og fellesareal blir vasket hver morgen og kveld. Alle barna deltar i dette arbeidet og vekten delegerer oppgaver. Barna bruker om lag 40 minutter på å vaske hele internatet. Internatet oppfattet jeg som rent og ryddig. Jeg hadde i forkant av oppholdet blitt fortalt av NLM ansatte at internatet hadde en vaskehjelp som daglig skulle vaske internatet, men denne personen møtte jeg aldri.

Oppdragelse

Ved flere anledninger så jeg at de ansatte ved internatet veiledet, hjalp og irettesatte barn i alle aldre. Men på grunn av den lave personaltettheten er det umulig for personalet å ha oversikt

over hva alle barna gjør eller ikke gjør. Det er mulig at dette kan føre til at barna ikke får den veiledning, hjelp og irettesettelse de trenger. Mye tyder på at barna ved internatet får oppdragelse med kollektivistiske trekk hvor de yngste barna hadde det friere enn de eldre barna. De yngste leker ofte fritt rundt på internatet med lite innblanding fra de voksne, mens de eldre oftere har gjøremål og noe strengere regler. Jeg opplevde ikke at personalet avstraffet barna fysisk eller psykisk.

Med tanke på oppdragelse virker det som om mye av oppdragerollen er gitt til eldre søsken og/eller eldre barn på internatet. Jeg observerte ofte at eldre barn rettleidet og irettesatte yngre barn i ulike situasjoner. Ofte når jeg besøkte barn på rommene hjalp eldre barn de yngre med lekser og andre gjøremål.

De ansatte har oversikt over tidspunktene for måltider, når barna skal på skolen, når vasking av internatet skal starte og leggetider. Angående leggetider virket det ikke som personalet gjorde forskjell med tanke på alder. Det var vanligvis ro i internatet kl. 22.30. Jeg observerte likevel ofte de yngste barna i gangene frem til dette tidspunktet. Kl. 22.30 går vekten fra rom til rom for å sjekke at alle barna er på plass. Vekten tar seg også tid til å snakke med enkelte av barna ved leggetid, men på grunn av den lave personaltettheten er det kun noen få av barna vekten har mulighet å bruke tid sammen med.

Aktiviteter og lek

I løpet av min besøksperiode ved internatet observerte jeg ikke at de ansatte organiserte aktiviteter for barna. Etter skoletid er dagene og kveldene tilgjengelig til lek for utenom måltider og rengjøringen av internatet. Det er mulig for barna å låne utstyr til ballspill, og det er en nedslitt basketballbane ved internatet. De yngste var i frilek store deler av dagen, hvor de var ute og løp på gårdsplassen, hoppet i trapper og lekte ulike leker. De eldre barna brukte mye tid på rommene sine og uttrykket i samtaler jeg hadde med dem at det var kjedelig på internatet og at det var lite å finne på.

Ved to anledninger observerte jeg at ansatte tok frem en gitar og spilte for barna. Det samlet seg da mange barn for å høre på. Jeg observerte også ved en

Tre gutter som leker utenfor internatet.

anledning at personalet prøvde å lære noen av de eldre barna å spille gitar.

Det er et lite aktivitetsrom som har noen brettspill og et TV. Dette rommet er låst på dagtid, men blir åpnet på ettermiddagen og er åpen frem til leggetid. Hver kveld samler mange av barna seg i aktivitetsrommet for å se på TV.

5.5 Rettighetsfokus

I dette avsnittet vil jeg trekke frem det mine informanter nevnte som utfordringer og muligheter ved å jobbe rettighetsfokusert med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Det vil bli brukt argumenter fra den mongolske stat (NAC), NLM, Bistandsnemnda, UNICEF og Save the Children. Hovedvekten av det som presenteres vil være på det NLM opplever som utfordringer og muligheter.

Samarbeid

NLMs hovedsamarbeidspartner i Mongolia er myndighetene. NLM samarbeider med myndighetene på ulike nivåer og medlemskapet i NCC er et tydelig tegn på tillitten NLM har opparbeidet seg (NLM 2009:15). Samarbeidet mellom staten og NLM går også andre vei ved at NAC har en representant i NLMs arbeidskomité. NAC viser til at NLM har en styrke i det å være en liten organisasjon da dette gjør dem fleksible og tilpasningsdyktige i ulike situasjoner. Samtidig understreker NAC den sentrale posisjonen NLM har i Mongolia; ”NLM is quite young, but their position is powerful in Mongolia” (NAC ansatt). NLM uttalte:

Barnekonvensjonen er veldig stor og har mange artikler, men man vil alltid ha noe å rette seg etter. Dette er jo noe alle barn har rett på og Mongolia har jo ratifisert den. Det gjør at man har noe felles å jobbe mot også med tanke på partnere, spesielt nasjonale partnere som også vet at Mongolia har ratifisert barnekonvensjonen. Det er ikke vi som utlendinger som kommer å sier hvordan ting skal være, barnekonvensjonen har de sagt seg enige i selv. Selv om man fokuserer noe forskjellig på artiklene med tanke på våre ulike kulturelle bakgrunner. (NLM ansatt)

Myndighetene trekker også samarbeidet rundt barnekonvensjonen frem som en mulighet og understreker at landet er avhengig av internasjonale NGOer som jobber for barns rettigheter. NLM samarbeider også med UNICEF og Save the Children Japan som er to store aktører innen barns rettigheter og sitter sammen med NLM i NCC komitéen. Samarbeidet med Save the Children og UNICEF handler i grove trekk om faglig utvikling og erfaringsutveksling.

Samtlige av de ovenfor nevnte samarbeidspartnerne argumenterte i likhet med NLM for at barn på grunn av sin fysiske og mentale umodenhet trenger mer spesifikke rettigheter enn voksne.

I guess, all human rights apply to children, but there are of course specific rights relating to children rights. It is because of their developmental, intellectual and physical, children needs extra care and attention, like other groups of people like migrates and refugees. They also have specific needs. Characteristic children have are: they need more care and attention and more specific rights. (Save the Children Japan ansatt)

Både NLM, NAC, Save the Children og UNICEF understrekte hvor viktig det er for samarbeidet dem i mellom at de jobber ut i fra barnekonvensjonen. NLM mener også at de ser en åpenhet til barnekonvensjonen blant befolkningen generelt og at det er et ønske at konvensjons artikler skal bli realisert i landet.

Det ble også nevnt to utfordringer knyttet til samarbeidet rundt barnekonvensjonen. NLM og UNICEF mener det kan være en utfordring at inkorporeringen av barnekonvensjonen i det nasjonale lovverket er for dårlig og at flere beslutningstakere i de mongolske myndighetene har lite kunnskap om konvensjonen. ”Inkluderingen av barnekonvensjonen er dårlig. Rettighetene er der, men de er ikke godt inkorporert. Beslutningstakere kjenner til barnekonvensjonen, men ikke til innholdet i artiklene. Det er en stor utfordring” (NLM ansatt).

Å jobbe rettighetsfokusert er bærekraftig

Både NLM og Bistandsnemnda mente at det å jobbe rettighetsfokusert var en mer bærekraftig måte å arbeide på enn mer tradisjonelt utviklingsarbeid hvor det blir gitt penger og materiell støtte. Det ble argumentert med at når man gir pengegaver eller materiell støtte, preges holdningen ofte av at giver er ”snill” som gir og at mottaker er ”heldig” som mottar. Men et rettighetsperspektiv med utgangspunkt i barnekonvensjonen viser derimot til at alle barn har de samme rettighetene, uten å gjøre forskjell på fattig og rik. Dette gjenspeiler en holdning om likeverd.

Et annet argument for bruken av barnekonvensjonen i arbeid med barn var at om man jobbet rettighetsfokusert ville man identifisere både rettighetshaveren og de som er pliktig til å oppfølge rettighetene. Begge disse rollene kommer tydelig frem i barnekonvensjonens bestemmelser.

Universell

Samtlige av informantene mente at barnekonvensjonen var universell og fungerte godt inn i mongolsk kultur. En av representantene fra mongolske myndigheter uttalte: "Of course the convention is universal and it concern every child in the world" (NAC ansatt). Et av argumentene for konvensjonenes universelle karakter er at barnekonvensjonen er ratifisert av alle land i verden med unntak av to. Til tross for at konvensjonen blir betraktet som universell av informantene er ikke alle artiklene konkrete og spesifikke, som videre har ledet til at det finnes ulike tolkninger av samme artikler. På bakgrunn av dette kan det, i følge NLM, oppstå kulturelle utfordringer knyttet til konvensjonen.

Et av temaene hvor det kan være kulturelt utfordrende å jobbe med utgangspunkt i konvensjonen er fysisk avstraffelse. Den norske forståelsen av fysisk avstraffelse mot barn står ikke i samsvar med den mongolske, i følge NLM. I Norge er det totalforbud når det kommer til slag, og Norge er blant de strengeste landene i verden på denne problematikken. I Mongolia derimot er det normalt med slag i oppdragelsen. NLM legger til at de er enige i hva barnekonvensjonen sier om dette temaet, men at utfordringen er å jobbe med tematikken i et land hvor fysisk avstraffelse er så innarbeidet i kulturen.

En annen utfordring NLM har opplevd er at foreldre og foresatte reagerer på at barn har så mange rettigheter, men at de ikke har noen plikter. Problemet er at barna ofte ikke ser hva de må gjøre for å få sine rettigheter oppfylt. Som et resultat av dette har NLM valgt å fokusere på både rettigheter og plikter i sitt arbeid inn mot barn. Både UNICEF og NAC støtter NLM i denne avgjørelsen og mener at det er naturlig å snakke om plikter og rettigheter samtidig i mongolsk kontekst.

I think it is a good strategy, because the parents are complaining about that children have no duties and children cannot follow the rules and regulations. The human right concept includes duties, responsibility and rights together. Duties and rights go together. We cannot only proclaim our rights. (UNICEF ansatt)

Save the Children Japan derimot er skeptisk til å blande plikter inn i barnekonvensjonen da rettigheter er noe man har krav på og ikke skal gjøre seg fortjent til.

NLM, UNICEF, NAC og Save the Children mener at Mongolias økonomiske situasjon gir en ekstra utfordring knyttet til gjennomføringen av barnekonvensjonen, men at mangel på ressurser ikke er ensbetydende med at barnekonvensjonen ikke er universell. "It can still be universal, but the articles are harder to follow because of the financial problems" (NAC ansatt). UNICEF trekker likevel fattigdom frem som en av hovedutfordringene for å få

barnekonvensjonen gjennomført. NLM legger også til at det kan være utfordrende å undervise foreldre og foresatte om rettigheter når man vet at de ikke har mulighet til å følge det opp på grunn av manglende ressurser. Som et eksempel på dette trekker NLM frem barns rett til helsetjenester. Men NLM legger også til at dette ikke betyr at man skal slutte å undervise om disse rettighetene. Det som er positivt i Mongolia, i følge NAC, er at myndighetene er positive til barnekonvensjonen og derfor ønsker å bevilge penger til arbeid for barns rettigheter.

6 OMSORGSITUASJONEN TIL BARNA VED INTERNATET I MYANGAD

I dette kapittelet vil jeg si noe om barna ved internatets omsorgssituasjon. Jeg vil trekke frem de tre grunnleggende behovene som jeg avgrenset meg til i kapittel 4; barns behov for beskyttelse, oppdragelse og sosialisering som er hentet fra Bunkholdt og Sandæk (1998:43-44). Jeg vil også bruke Nygrens tredeling av omsorgsbegrepet i et forsøk på å si noe om barns omsorgssituasjon. Som det kommer frem i Nygrens sitat handler omsorgsvirksomhet om å tilfredsstillende barns grunnleggende behov: "Omsorgsvirksomheten går rett og slett ut på sørge for at eksisterende vesentlige behov blir tilfredsstillt" (Nygren 1995:83). Om disse behovene hos barna ved internatet blir møtt vil bli drøftet opp mot barnekonvensjonen, hvor denne vil fungere som standarden på om omsorgen er tilfredsstillende eller ikke tilfredsstillende. Av de artiklene jeg har avgrenset meg til blir artikkel 19 (barns rett til beskyttelse fra vold og misbruk) og artikkel 31 (barns rett til lek og fritid) aktuelle. I artikkel 19 blir blant annet seksuelle overgrep behandlet, men på grunn av temaets kompleksitet vil jeg ikke utdype dette i denne teksten.

6.1 Barns grunnleggende behov

Som presentert i kapittel 4 har barn universelle, grunnleggende behov. Hvordan disse behovene blir møtt variere i ulike kulturer. Barnekonvensjonen blir brukt som en standard blant annet for å unngå at vurdering av barns behov blir målt fra et etnosentrisk perspektiv hvor jeg tar utgangspunkt i min målestokk for hva som tilfredsstillende omsorg. Å leve opp til barnekonvensjonens standard er noe Mongolia selv ønsker, noe som det blir gitt uttrykk for gjennom ratifisering av konvensjonen.

Barns behov for beskyttelse

Barnekonvensjonen artikkel 19 omhandler barns rett til å beskyttes mot overgrep fra foreldre og andre omsorgspersoner (se side 15 for artikkelen 19 i fulltekst). Ved bruk av begrepet part i artiklene i barnekonvensjonen menes det de landene som har ratifisert konvensjonen.

Barnekonvensjonen artikkel 19 gir barn vern mot å bli utsatt for overgrep fra sine foreldre

eller andre omsorgspersoner, eksempelvis personalet ved internatet. Statene blir pålagt å beskytte barn fra psykisk og fysisk vold, omsorgssvikt eller utnyttelse av ulik karakter. Første del av konvensjonsteksten omhandler hva barn skal vernes mot, og hvilke beskyttelsestiltak som bør settes i verk, mens bestemmelsen i andre del av konvensjonsteksten omhandler de tiltaksområdene som bør vektlegges.

Grunnen til at NLM har valgt å fokusere på artikkel 19 inn mot internatarbeidet begrunnes ut i fra mistanke om at det skjer fysisk og psykisk vold ved internatene i Mongolia. NLM trakk frem at det var ulike rapporter utført av den mongolske stat og UNICEF som la grunnlaget for mistanken. Mistanken om vold ved internatet var både relasjoner voksen/barn og barn/barn. En rapport utført av UNICEF viser at 14 prosent av barna som deltok i undersøkelsen var blitt utsatt for vold av ansatte i skolesystemet, mens 27 prosent hadde vært offer for vold fra andre barn (UNICEF 2005:92).

Ved internatet i Myangad var det til sammen seks personal på jobb samtidig på dagtid. Det var alles oppgave å ta vare på og beskytte barna, noe som personalet selv uttrykket. Fra klokken 20.00 til klokken 08.00 var det kun en voksenperson (vakt) tilgjengelig for barna. En av de ansatte uttrykte tydelig at hun/han var bekymret for at det var for lav personaltetthet på kvelden og natten. "It is big problem because at daytime we are several working ... but at night there is only one guard, and I don't know what happens then. So I am worried just in case if something bad happens" (Internatet ansatt). Også de fire andre jeg intervjuet mente det burde vært flere ansatte, men at de klarte å beskytte barna på en grei måte til tross for lav personaltetthet.

I intervjuet med de ansatte ved internatet uttalte to av dem at barna opplevde avstraffelse i form av slag og stygt språk fra de ansattes side. De andre som ble intervjuet nektet for at barna ble slått av ansatte, men at det forekom at eldre søsken av og til slo mindre søsken.

Artikkel 19 gir barn beskyttelse mot alle former for vold og mishandling, men bestemmelsen definerer derimot ikke begrepene vold og mishandling. I forarbeidet til barnekonvensjonen ble det fremmet forslag om at voldsbegrepet skulle konkretiseres, men forslaget fikk ikke flertall. At det mangler en konkretisering av begrepene vold, misbruk og vanskjøtsel gjør at de er vanskeligere å anvende (Hennum 2008:255). Til tross for dette har FNs barnekomité definert fysisk og psykisk avstraffelse som:

... any punishment in which physical force is used and intended to cause some degree of pain or discomfort, however light. Most involves hitting ('smacking', 'slapping',

‘spanking’) children, with the hand or with an implement – whip, stick, belt, shoe, wooden spoon, ect. But it can also involve, for example, kicking, shaking or throwing children, scratching, pinching, burning, scalding or force ingestion (for example, washing children’s mouth out with soap or forcing them to swallow hot spice). In the view of the Committee, corporal punishment is invariably degrading. In addition, there are other non-physical forms of punishment which are also cruel and degrading and thus incompatible with the Convention. These include, for example, punishment which belittles, humiliates, denigrates, scapegoats, threatens, scares or ridicules children. (UNICEF 2007:262)

Sett i lys av dette etterlater FNs barnekomité ikke rom for skjønn eller tvil med hensyn til bruk av psykisk og fysisk vold mot barn. Fysisk vold omfatter enhver fysisk maktanvendelse som har til hensikt å forårsake ubehag eller smerte. Den psykisk vold blir definert som straff som ikke er fysisk men som allikevel er grusom eller nedverdiggende. Fra et håndhevingssynspunkt vil det være lettere å undersøke og avdekke fysisk enn psykisk vold da den fysiske volden er synlig og enklere å konstatere (Hennum 2008:256).

Dr. Philos. Kari Killén er en av de mest respekterte og anerkjente fagpersonene på tematikken omsorgssvikt Norge. I boken ”Sveket” trekker Killén (2004:39) frem at fysisk avstraffelse omfatter både barn som skades ved aktiv handling fra omsorgspersonene samt ved mangel på tilsyn. Fysisk avstraffelse av barn gjennom aktiv handling er alvorlig, men de: ”... fysisk skadevirkningene er som oftest allikevel forbigående, selv om de er vonde og grufulle nok. Den psykiske skaden og det følelsesmessige klima de fysiske overgrepene finner sted i, er derimot av mer gjennomgripende og langvarig karakter” (Killen 2004:42). Dataene som ble samlet inn gjennom intervjuene og rapporter indikerer at overgrep av slik karakter finner sted ved internatet.

I likhet med Hennum (2008:257) anser jeg begrepene skade, misbruk, vanskjøtsel og mishandling (som blir brukt i artikkel 19) for å falle innenfor fellesbenevnelsene fysisk og psykisk mishandling som er beskrevet ovenfor. I artikkel 19 står vi da igjen med forsømmelig behandling og utnytting, men heller ikke disse begrepene blir definert i konvensjonen. Utnytting handler om når barn blir satt til å gjøre ting de ikke er i stand til eller burde gjøre, eksempelvis jobbe for å forsørge familien. I UNICEFs håndbok (2007:257) kommer det frem at begrepet forsømmelig behandling referer til ulike former for forsømmelse. Eksempler på dette kan være at barnet ikke blir godt nok beskyttet fra fare og har for lite voksenkontakt. Personaltettheten ved internatet på kveldstid er en voksen og 85 barn. En så lav personaltetthet kan gi indikasjoner på at det vil bli problematisk å møte barns behov for beskyttelse, da fysiske overgrep lettere skjer ved mangel på tilsyn.

Gjennom artikkel 19 blir Mongolia forpliktet til å sette i verk ulike tiltak for å beskytte barn mot omsorgssvikt. Mongolia skal treffe alle egnede tiltak, noe som er en sterk forpliktelse. Staters tilgjengelige ressurser vil selvsagt være av betydning. I artikkelen 19 punkt 2 blir det listet opp tiltak som staten bør iverksette for å beskytte barn. Som det kommer frem i presentasjonen av data, har Mongolia et system som har til hensikt å sikre barns rettigheter. Men systemet er blitt kritisert for å være ineffektivt. I følge FNs barnekomité er samarbeidet mellom de ulike organene som jobber for barns rettigheter dårlig organisert og samhandler dårlig. Dette går også ut over barns rettigheter; ”However, the Committee is concerned about insufficient coordination among these entities at all levels, and in particular at the local level, and reiterates the need to clarify the mechanisms for the implementation of child rights” (FNs barnekomité 2010:2). Både NLM og Save the Children er bekymret for barns sikkerhet da det mangler et system som kan gå inn og hjelpe barn på individnivå. Det ble dratt frem at Mongolia ikke har et organ som kan ligne et norsk barnevern. FNs barnekomité (2010:3) etterlyser også et organ hvor barna selv kan komme med bekymringer og klager. Mangelen på et godt organisert statlig organ for beskyttelse av barn kan lede til brudd på artikkel 19 i barnekonvensjonen og videre lede til at barns behov for beskyttelse ikke blir innfridd. Dette berører barna ved internatet.

Barns behov for oppdragelse

Barn har i alle kulturer behov for rettleiding og omsorg fra voksne omsorgspersoner. Hvordan dette blir utøvd ser derimot forskjellig ut. Som det kom frem i kapittel 5 er det mye som tyder på at Mongolia har overveiende kollektivistisk livssyn. I følge Skytte (2001:50) betyr dette at barna ofte har friere oppdragelse i tidlige barneår for så å få mer plikter og irettesettelse når de blir eldre (se figur 1, side 27). Et annet viktig moment i kollektivistisk oppdragelse er at det ikke kun er foreldrene som skal oppdra barnet, men også eldre søsken, besteforeldre, tanter og onkler samt andre slektninger (Skytte 2001:52).

Ved internatet i Myangad ble både de yngste og de eldste barna veiledet og irettesatt av de ansatte. De yngste virket til å ha det fritt ved at de stort sett gjorde som de ønsket uten mye innblanding fra de ansattes side. De yngste hadde det også fritt i den forstand at de yngste (6 år) var like lenge opp på kvelden som de eldste barna (18 år). I mongolsk sammenheng er ikke dette unormalt og blir vurdert som normal oppdragelse. Etter hvert som barna blir eldre forventes det mer av dem og det virket som om barna oftere hadde plikter og at de ansatte oftere var i kontakt med dem for å rettlede. Eldre søsken hadde også ofte noe

oppdrageransvar for yngre søsken, hvor de var med og hjalp dem med lekser samt veiledet og irettesatte dem i ulike settinger. Oppdragelsesstrukturen av de eldre barna kan ses i sammenheng med den kollektivistiske oppdragelsen. Men til tross for at eldre barn også er med i oppdragelsesarbeidet, kan man stille spørsmål ved om personaltettheten burde vært økt slik at barna fikk mer voksenkontakt i løpet av dagen.

Samtlige av de ansatte jeg snakket med uttrykte at god barneoppdragelse er viktig. Tre av de ansatte forklarte at det var satt opp en organisert plan for hvordan barneoppdragelsen skulle gjennomføres for å skape kontinuitet. To ansatte hadde ikke hørt om denne oppdragelsesplanen og den ene kritiserte staben for å sjelden gjennomføre planer som ble satt opp.

Som presentert i forrige punkt *Barns behov for beskyttelse* kom det frem at to av de ansatte hadde sett personer fra staben bruke grovt språk og fysisk avstraffelse som en del av oppdragelsesstrategien. Bruk av fysisk avstraffelse i barneoppdragelsen er ikke unormalt i Mongolia. I mange land er fysisk avstraffelse av barn en godtatt del av barneoppdragelsen. Et indisk ordtak lyder slik: "For å kunne få den riktige formen på potten, må pottemakeren både være myk og hard i sine håndtrykk" (Kumar 2001:118). Dette indikerer at barneoppdragelsen består av både kjærlighet og straff. Til tross for at fysisk avstraffelse av barn er normalt i enkelte land sier barnekonvensjonens artikkel 19 at barn skal beskyttes for alle former for vold og FNs barnekomité ønsker at Mongolia skal jobbe for å få slutt på all fysisk avstraffelse av barn:

The Committee urges the State party to introduce and enforce legislation to prevent and end all forms of corporal punishment of children as a method of discipline in all settings, including in the family and the alternative childcare system. Furthermore, the Committee recommends that the State party conduct public education, awareness-raising, and social mobilization campaigns with the involvement of children, in order to change public attitudes of corporal punishment and to ensure that alternative forms of discipline are administered in a manner consistent with the child's human dignity and in conformity with the Convention ... (FNs barnekomité 2010:7)

Som det kommer frem er det i følge barnekonvensjonen og FNs barnekomité ikke godtatt at barna ved internatet i Myangad skal oppleve oppdragelsesstrategier som innebærer fysisk eller psykisk avstraffelse. Det å bli påført fysisk smerte kan oppleves som et overgrep for barn og det klimaet som overgrepet skjer i kan være av psykisk gjennomgripende karakter for barnet (Killen 2004:42). Men i følge Skytte er barn som vokser opp i samfunn med overveiende kollektivistisk livssyn til en viss grad beskyttet mot at den fysiske avstraffelsen

også innebærer en psykisk fornedrelse eller et psykisk overgrep. Dette begrunnes ut fra at barn i kollektivistiske livssyn er beskyttet fra at avstraffelsen utvikler seg til å bli mishandling av grovere karakter av den utvidede familien da barnet som regel ikke er alene om å oppleve fysisk avstraffelse (Skytte 2001:53-54 og Kumar 2001:118).

Barns behov for sosialisering

Alle barn har behov for sosialisering. Sosialisering er tett knyttet til oppdragelse og handler om hvordan barnet i samspill med familie, nærmiljø og samfunnet blir formet til å bli et sosialt vesen (Dalland 1999:51). Sosialiseringen et individ erfarer får avgjørende betydning for hvordan han eller hun fungerer som menneske og hvordan individet møter og mestrer livets utfordringer (Dalland 1999:50). I denne sammenhengen blir barns behov for sosialisering knyttet til barnekonvensjonens artikkel 31, barns rett til fritid og lek (se side 16 for artikkelen 31 i fulltekst).

Den første delen av artikkelen anerkjenner barnets rett til lek, hvile og fritidsaktiviteter, tilpasset barnets utviklingsnivå. Barn skal også ha mulighet til å delta på aktiviteter knyttet til kunst og kultur. Andre del av artikkelen legger press på statene som har ratifisert barnekonvensjonen til å legge til rette muligheter slik at alle barn kan delta på kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Fra et barneutviklingsperspektiv står barns behov for sosialisering gjennom lek og fritid sentralt. Lek blir beskrevet som en lystbetont, indre motivert virksomhet som engasjerer hele barnet. Gjennom å aktivt bruke kroppen i lek blir barns motoriske utvikling stimulert. Lek ses også på som en arena hvor emosjonelle opplevelser skapes, fortolkes og bearbeides, evnene til kognitiv fleksibilitet og rolletaking øves opp og utvikles (Kjørholt 2008:222).

Barna som bor ved internatet i Myangad opplever daglig sosialisering gjennom kontakten de har med de ansatte og kontakten de har med de andre barna ved internatet. Foruten enkelte gjøremål og lekser, har barna fritid fra skoleslutt og frem til leggetid klokken 22.30. De yngste barna lekte ofte i gangene og ute på gårdsplassen ved internatet. De eldre barna var ofte ute ved basketballbanen, men var også mye inne på rommene. Aktivitetsrommet ble også flittig brukt av barna på ettermiddagene og kveldene, hvor barna spilte brettspill og så på TV.

I løpet av besøksperioden ved internatet så jeg aldri at de voksne organiserte aktiviteter for barna, og heller ikke at barna gikk til organiserte fritidsaktiviteter i lokalmiljøet. Det viste seg at internatet hadde en organisert aktivitetsplan hvor de ansatte skulle arrangere

ulike aktiviteter for barna, men det kom frem at aktivitetene ofte ikke ble gjennomført. De ansatte ved internatet understrekte viktigheten av at barna lekte, var sosiale og slappet av. Flere av de ansatte ved internatet trakk også frem at barna hadde for mye fritid og at det var for lite å gjøre for barna utenom skoletidene. NLM erfarer også gjennom arbeidet ved internatet at det er lite organiserte aktiviteter for barn i lokalmiljøet og ved internatet. Men gjennom barns rett til utdanning (artikkel 28), som ofte blir knyttet opp mot artikkel 31, blir noen av disse aktivitetene møtt ved at det ble tilbudt fag som inneholder musikk, kunst og håndverk. Men til tross for at det mongolske skolesystemet tilbyr slike fag gir FNs barnekomité (2010:14) tilbakemelding til den mongolske stat om at det er mangel på arenaer hvor barn kan engasjere seg i sport, kunst og andre fritidsaktiviteter i fritidssammenheng. Mangelen på fritidstilbud berører barna ved internatet i Myangad ved at det er tydelig mangel på organiserte aktiviteter.

6.2 Barnas omsorgssituasjon i forhold til barnekonvensjonen

I dette punktet vil jeg bruke Nygrens tredeling av omsorgsbegrepet; behovsomsorg, oppdragelsesomsorg og utviklingsomsorg, i et forsøk på å si noe om barns omsorgssituasjon. Samtlige av de grunnleggende behovene jeg har avgrenset meg til (beskyttelse, oppdragelse, sosialisering) bærer på elementer fra alle av Nygrens tre kategorier av omsorg. Men det blir i denne sammenheng nødvendig å dele behovene inn i enkelte kategorier, for så å si noe om omsorgen blir vurdert til å være tilfredsstillende sett ut fra barnekonvensjonen som målestokk.

Det er likevel viktig å understreke at vurderingen av barnas omsorgssituasjon ikke vil være fullstendig/helhetlig når man kun ser på enkelte av barns grunnleggende behov.

Behovsomsorg

Barns behov for beskyttelse faller inn under det Nygren kategoriserer som behovsomsorg. Som det kommer frem i kapittel 4 handler behovsomsorgen for omsorgspersonene om å tilfredsstillende barns behov, i denne sammenheng behovet for beskyttelse, når det er hensiktsmessig for barnet. Ved internatet i Myangad handler dette om å beskytte barn fra ulike farer.

Den lave personaltettheten på kvelds- og nattestid blir vurdert å passe inn i kategorien forsømmelig behandling av barn. Forsømmelig behandling blir brukt i artikkel 19 som et eksempel på brudd på barns rett til beskyttelse. Dette underbygges av Killens (2004:39) definisjon av fysiske avstraffelse som både gjelder når barnet aktivt skades av

omsorgspersonene og når det er fravær av tilsyn fra omsorgspersonene. Argumentet mot at den lave personaltettheten fører til et fravær av tilsyn, er at kollektivistiske barneoppdragelse innebærer at enkelte av de eldre søsknene får en rolle som omsorgspersoner overfor barna, noe som kan bidra til at behovet for tilsyn blir dekket gjennom eldre søsken.

Det er grunn til å anta at det skjer både fysisk og psykisk avstraffelse av barn ved internatet i Myangad. Både av FNs barnekomité og gjennom barnekonvensjonen blir fysisk og psykisk avstraffelse fordømt. Landet mangler også effektive prosedyrer for utforming av sosiale program til fordel for barns beskyttelse, som igjen fører til at behovsomsorgen for beskyttelse ikke samsvarer med barnekonvensjonens forventninger.

Behovsomsorgen, vurdert ut i fra barns behov for beskyttelse, blir på grunnlag av de momenter presentert ovenfor, vurdert til å ikke være tilfredsstillende da barnekonvensjons artikkel 19 har en høyere standard enn hva barna ved internatet i Myangad opplever. Også ut fra Killén kan man argumentere for at behovsomsorgen med utgangspunkt i beskyttelse ikke er tilfredsstillende.

Oppdragelsesomsorg

Barns behov for oppdragelse plasseres i denne sammenhengen i det Nygren kategoriser som oppdragelsesomsorg. I oppdragelsesomsorgen skal omsorgspersonen formidle verdier og normer som skal hjelpe barnet til å ta vare på seg selv på en sosialt akseptabel måte.

Oppdragelsesomsorgen henger tett sammen med utviklingsomsorgen, og for å ha en god oppdragelse må omsorgspersonene legge til rette for at barnet får en sunn utvikling.

Den lave personaltetthet ved internatet på kvelds- og nattetid gjorde det, etter min forståelse, vanskelig for personalet å oppdra barna på en tilfredsstillende måte. Men det at Mongolia har et overveiende kollektivistisk livssyn kan være et argument mot at også de eldre barna tar del i oppdragelsen av de yngre, også når det kommer til oppdragelsesomsorgen.

Det finnes ingen artikkel i barnekonvensjonen som kun tar for seg barneoppdragelse. Artikkel 19, som omhandler barns beskyttelse fra alle former for vold fra omsorgspersoner, kan også i denne sammenhengen anvendes som en standard. Det at barna ved internatet opplever fysisk og psykisk avstraffelse som en del av oppdragelsen går mot bestemmelsene i barnekonvensjonens artikkel 19 hvor fysisk og psykisk avstraffelse ikke er et akseptert middel i oppdragelsen. Det vurderes derfor som at oppdragelsesomsorgen, med utgangspunkt i barns behov for oppdragelse, ikke er tilfredsstillende så lenge barna opplever fysiske og psykiske overgrep ved internatet. Men om man hadde sett bort fra den fysiske disiplineringen kan det

være at oppdragelsesomsorgen kunne blitt kategorisert som tilfredsstillende til tross for lav personaltetthet. Dette da også de eldre barna får roller som oppdragere.

Utviklingsomsorg

Barns behov for sosialisering bærer på elementer fra både behovsomsorgen, utviklingsomsorgen og oppdragelsesomsorgen. Men i denne sammenhengen, på grunn av fokuset på lek og fritid som er tett knyttet til barns utvikling, har jeg valgt å plassere sosialisering under utviklingsomsorgen. Som nevnt tidligere skal omsorgspersonene veilede, motivere og legge til rette for at barna utvikler seg på en sunn måte både fysisk og psykisk. Dette kan knyttes til ulike aspekter i livet, men i dette avsnittet har jeg valgt å knytte dette opp mot barns rett til lek og fritid. Lek er lystbetont og indre motivert virksomhet som engasjerer hele barnet, både emosjonelt, fysisk og kognitivt.

Barnekonvensjonens artikkel 31 skal sikre barn rett til fritid og hvile. Med utgangspunkt i de presenterte data mener jeg at barna ved internatet hadde rikelig med fritid til lek og hvile, noe som møter barns behov for sosialisering. Det var likevel mangel på organiserte aktiviteter, som er blitt etterlyst av både NLM og FNs barnekomité. Artikkel 31 stiller også en forventning til landene som har ratifisert om å tilby kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter til barn i alle aldre. Mongolia har fått kritikk fra FNs barnekomité på dette punktet og blir oppfordret til å bedre situasjonen for barn. Dette rammer også barna ved internatet i Myangad som stort sett kun har tilbud om å delta på kulturelle og kunstneriske aktiviteter gjennom skolegangen.

Med utgangspunkt i det ovenfor nevnt kan man si at barna ved internatet i Myangad har mye fritid til lek og hvile. Dette fremmer deres sosialisering og styrker utviklingsomsorgen. Men utviklingsomsorgen, med fokus på sosialisering, til barna ved internatet i Myangad kan likevel ikke kategoriseres som tilfredsstillende ut i fra barnekonvensjonens artikkel 31, på grunn av mangel på organiserte fritidstilbud.

7 RETTIGHETSARBEID I MONGOLIA

I dette kapittelet vil jeg presentere muligheter og utfordringer NLM møter ved å jobbe rettighetsfokuset med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Dette vil bli gjort ved bruk av Goldewijk og Fortmans behovsledede tilnærming til menneskerettigheter (som presentert i kapittel 4) og ved bruk av annen aktuell teori knyttet til barnekonvensjonen og utviklingsarbeid.

I denne presentasjonen vil det bli lagt vekt på de mulighetene og utfordringene NLM selv har valgt å trekke frem.

7.1 Identifisering av behov, rettighetsterminologi og menneskeverd i NLMs arbeid i Mongolia

Identifisering av behov

Identifisering av behov er grunnleggende om man ønsker å bistå enkeltpersoner eller grupper. Om man ikke identifiserer behovene til dem man skal bistå, er faren stor for at behovene ikke blir møtt (Goldewijk og Fortman 1999:47-48). I følge Goldewijk og Fortman (1999:48) skal man i den behovsledede tilnærmingen til rettigheter starte med de umøtte behovene til den man skal bistå, og når behovene er identifisert blir fokuset på hvordan man skal møte dem.

I forkant av NLMs SCR prosjekt ble det gjort undersøkelser for å kartlegge behov (need assessment) ved internatene i Khovd området. Det ble også innhentet data fra mongolske myndigheter og NGOer som jobbet med lignende problematikk. To av målene til NLM var å: "define resources, challenges and needs in the local community ... identify children's physical, emotional and psychosocial needs in the dormitory environment" (NLM 2008:5). Sett inn mot Goldewijk og Fortmans teori gjør NLM et forsøk på å møte både *uttrykte behov* og *følte behov* ved å være i kontakt med aktører fra både politisk- og gressrotnivå. NLMs fokus på å kartlegge behov gjennom deres rettighetsfokuserte arbeid gir organisasjonen en bedre mulighet til å møte behovene ved internatene de jobber ved.

Rettighetsterminologi

I følge Goldewijk og Fortman (1999:48) trenger man et behov og en generell forventning i samfunnet om at behovet skal bli møtt, for å skape en rettighet. I barnekonvensjonens artikler kan man si at barns behov blir fremstilt som rettigheter. Noen av behovene NLM har avdekket ved internatene er blitt plassert inn i en rettighetsterminologi ved å knytte enkelte av barnas behov til barnekonvensjonen. NLM forklarte i intervjuene at de ikke hadde knyttet alle behovene de jobbet med opp mot barnekonvensjonens rettigheter, men det er noe organisasjonen ønsker å fokusere. Ved å sette behov inn i en rettighetsterminologi vil det bli enklere å identifisere rettighetshaver og rettighetsgiver samtidig som behov uttrykt gjennom rettigheter ofte er lettere å evaluere og fungerer som gode mål (Goldewijk og Fortman 1999:50). Dette ble også uttrykt av NLM som muligheter som kommer ved å jobbe rettighetsbasert med utgangspunkt i barnekonvensjonen. NLM gav likevel uttrykk for at de har en utfordring ved å knytte flere behov til rettigheter. NLMs fokus på artiklene 19, 28, 31 og 42; barns rett til beskyttelse fra alle former for vold og utnyttelse, barns rett til gratis skolegang, barns rett til lek, hvile og fritid samt gjøre konvensjonen kjent (NLM 2009:15), viser at barnas behov blir knyttet til rettigheter i enkelte deler av SCR prosjektet.

Hvordan mennesker uttrykker behov er forskjellig og blir påvirket av den kulturelle konteksten man befinner seg i. Noen uttrykker behov gjennom rettighetsterminologi mens andre uttrykker det på andre måter (Goldewijk og Fortman 1999:51). Ved internatet i Myangad var det lite kunnskap om barnekonvensjonen blant de ansatte, noe som kan være utfordrende for NLM med tanke på at de bruker barnekonvensjonen som utgangspunkt for å bedre barnas livssituasjon ved internatet. Men med NLMs fokus på å spre barnekonvensjonens innhold gjennom artikkel 42 (å gjøre konvensjonen kjent), jobbes det for at barnas behov skal uttrykkes ved rettighetsterminologi. I følge Fortine (2009:10) finnes det også grupper av fagpersoner innen barns rettigheter som argumenterer mot bruken av rettighetsspråk. Argumentet begrunnes med utgangspunkt i at kjærlige familieband kan ta skade av rettigheter som promoterer individualitet, som igjen kan undergrave foreldre og andre omsorgspersoners autoritet og familiens autonomi. Både NLM, Save the Children og UNICEF argumenter mot dette og mener at bruken av rettighetsterminologi er med og gir gode muligheter til å møte menneskers behov. Goldewijk og Fortman (1999:51) legger vekt på at et "rettighetsspråk" ikke kun skal tilhøre en elite, men være gjeldene for hele samfunnet. Gjennom NLMs kursing av både voksne og barn med tematikk knyttet til barnekonvensjonen er NLM med på å legge

til rette for at rettighetsterminologien er forståelig for alle. Dette kan lede til at rettighetsarbeidet gir gode muligheter til å bedre barnas hverdag ved internatet.

Menneskeverd i sentrum

I likhet med Goldewijk og Fortman (1999:55), plasserer NLM menneskeverdet i sentrum av rettighetsarbeid og argumenterer for at rettigheter skal beskytte individers menneskeverd. Menneskeverd er noe man har i kraft av å være et menneske, ubetinget alder og livssituasjon. I denne sammenhengen vil brudd på barns rettigheter, eksempelvis barnekonvensjonens artikkel 19, lede til at barnets menneskeverd blir krenket.

NLM jobber for å beskytte barns rettigheter med bruk av barnekonvensjonen ved internater og er på denne måten med og ivaretar barnas iboende menneskeverd. Menneskeverd begrepet brukes lite i NLMs offentlige dokumenter, men organisasjonen viser gjennom sitt arbeid en holdning om at alle barn er likeverdige og bærer det samme menneskeverdet som voksne. Ut fra min forståelse av fra Goldewijk og Fortmans behovsledede teori vil det styrke NLMs arbeid å plassere menneskeverdet tydeligere i sentrum av deres arbeid. Ved å gjøre det vil NLM på en grundigere måte understreke viktigheten av menneskeverdet i rettighetsarbeidet. I følge Askeland og Døhlie (2006:28-29) vil et rettighetsbasert fokus bidra til at utviklingshjelpen går fra ”veldigighet” til ”rettighet.” Dette kan gi større tyngde og legitimitet når man skal støtte et land, samt at menneskeverdet kommer tydeligere frem. NLM og Bistandsnemnda legger til at rettighetsbasert arbeid også vil være mer bærekraftig.

7.2 NLM og barnekonvensjonen i mongolsk kontekst

Barnekonvensjonen som fundament

Moralfilosofer har dedikert mye tid til å reflektere over temaet *barn som rettighetshavere*. I følge Fortin (2009:12) finnes det flere som argumenterer mot at barn skal være rettighetshavere. Hovedargumentet for hvorfor barn ikke skal ha rettigheter på lik linje med voksne blir begrunnet med at rettighetshavere må ha en egen stemme. Når en person ikke har mulighet til å uttale seg og dermed ikke kan velge å bruke en rettighet, bør heller ikke personen ha rettigheter. Det argumenteres videre med at barn i stor grad ikke har mulighet til å velge å benytte seg av rettigheter på grunn av sin umodenhet og kan derfor ikke beskrives

som rettighetshavere (Fortin 2009:12). Fortin (2009:13) trekker frem et syn som står i motsetning til det nevnt ovenfor. Dette synet begrunnes ut fra at individer har rettigheter som skal sikre personens *interesse*. Barn har i likhet med voksne *interesser* som krever beskyttelse, noe som argumenterer for at barn skal være rettighetshavere. Også Goldewijk og Fortmans (1999:55) teori står i motsetning til argumentasjonen som sier at barn ikke skal være rettighetshavere da de argumenterer for at alle mennesker har det samme menneskeverdet og at det må beskyttes av rettigheter.

Både NLM og deres samarbeidspartnere, den mongolske stat, UNICEF og Save the Children Japan er samstemte i at barn er fullverdige rettighetshavere. De argumenterte for at barn på grunn av sine umodenhet både fysisk og mentalt trenger spesifikke rettigheter gjennom barnekonvensjonen. Både den mongolske stat, UNICEF, Save the Children Japan og NLM understreker hvor viktig det er for samarbeidet dem i mellom at alle jobber med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Det å jobbe rettighetsfokuserert har gitt NLM mulighet til et godt samarbeid med andre partnere som jobber med det samme overordnede målet om å se barnekonvensjonens artikler oppfylt i Mongolia. NLMs ansatte trakk også frem at samarbeidet med andre NGOer gir mulighet til erfaringsutveksling og til å legge et tyngre politisk press på myndighetene når det er nødvendig.

Det at mongolske myndigheter har ratifisert barnekonvensjonen uten reservasjoner viser at NLM og myndighetene bærer på mye av det samme synet på barns verdi. Dette gjør det enklere for utenlandske organisasjoner som NLM og andre NGOer å jobbe med rettigheter i Mongolia, da barnekonvensjonen er utgangspunktet for både NGOene og myndighetene.

Til tross for at mongolske myndigheter har vist politisk vilje gjennom å ratifisere barnekonvensjonen, trekker både NLM og UNICEF frem at det i noen sammenhenger er mangel på politisk vilje i praksis. Det blir hevdet at enkelte beslutningstakere fra myndighetene har lav kompetanse når det kommer til barnekonvensjonen og at inkorporeringen av barnekonvensjonen i nasjonalt lovverk er dårlig. Dette peker også FNs barnekomité (2010:2) på. I følge Fortin (2009:50) er inkorporering av barnekonvensjonen til nasjonalt lovverk en av de viktigste måtene å sikre at bestemmelsene i barnekonvensjonen blir møtt. Land som ikke inkorporer barnekonvensjonen får kun tilbakemelding fra FNs barnekomité med anbefalinger som har lite konsekvenser. Men ved inkorporering av barnekonvensjonen til landets lovverk får rettighetene kraft og konsekvenser gjennom nasjonalt lovverk. Ut fra NLMs rettighetsarbeid kan det bli vurdert som en utfordring at Mongolias inkorporering ikke er blitt gjennomført på en god måte. Dette kan også ses i sammenheng med at barnekonvensjonen sjelden bli bruk av advokater i retten.

En universell konvensjon?

Menneskerettigheter har siden sin etablering blitt anklaget for å ikke være universelle. En av hovedargumentene har vært rettet mot at menneskerettighetene bygger på vestlige verdier som ikke er gjeldene på verdensbasis (Uvin 2004:17). Barnekonvensjonen er det nærmeste man kommer en universell konvensjon da alle land i verden, men unntak av to, har ratifisert konvensjonen. I arbeidsgruppen som formet den endelige barnekonvensjonen var det representanter fra hele verden fordelt over 43 delegater for å sikre at konvensjonen ikke skulle være grunnlagt kun på vestlige verdier (Johnson 1992:96).¹¹ I gjennom feltarbeidet kom det frem at både UNICEF, Save the Children Japan, NLM og mongolske myndigheter oppfattet barnekonvensjonen som universell i sin karakter. I følge mongolske myndigheter var Mongolia blant de første landene i verden som ratifiserte barnekonvensjonen. Til tross for at informantene oppfattet barnekonvensjonen som universell, ble det uttalt at det var nødvendig med kulturell tilpasning. ”Jeg opplever konvensjonen som universell, men med et men, man må alltid ha med seg kulturen i bakhode” (NLM ansatt). Kulturell tilpassing støttes av professor i jus Adam Lopatka (1992:48), som mener at barnekonvensjonens artikler ikke må bli tatt ut av sin kontekst og tolkes fritt, men at det bør tas tilbørlig hensyn til viktigheten av tradisjoner og kulturelle verdier.

NLM trakk frem to utfordringer knyttet til å jobbe med barnekonvensjonen i den mongolske kulturen. I Mongolia er det ikke uvanlig med fysisk avstraffelse av barn i oppdragelsessammenheng. Fysisk avstraffelse av barn står som forklart tidligere i kontrast med barnekonvensjonens bestemmelser som forbyr alle former for fysisk avstraffelse av barn. NLMs syn på fysisk avstraffelse samsvarer med barnekonvensjonens bestemmelser og FN's barnekomité's definisjon av begrepet. Det er likevel utfordrende å bruke konvensjonen inn i en sammenheng hvor fysisk avstraffelse er så innarbeidet i kulturen. NLM trekker frem at forståelsen av begrepet fysisk avstraffelse ikke samsvarer med hva store deler av den mongolske befolkningen definerer som fysisk avstraffelse, eksempelvis ville ikke svake slag bli definert som fysisk avstraffelse.

Den andre utfordring NLM opplever ved å jobbe rettighetsbasert i den mongolske kulturen er at foreldre og foresatte reagerer på at barn har rettigheter, men ikke plikter. Kritikken går på at barna ofte ikke bryr seg om plikter, men forventer likevel at deres rettigheter skal bli innfridd. Et rettighetsfokus konserterer seg om hva individet har rett på,

¹¹ David Johnson har en artikkel i boken ”The ideologies of children's rights” og har ekspertise innen jus i Asia.

mens et pliktfokus konserterer seg om hva individet skal gjøre (Jones og Welch 2010:36). Plikter står mer sentralt i kollektivistiske kulturer enn i individualistiske kulturer. NLM har valgt å ha fokus på både plikter og rettigheter i sitt arbeid for på denne måten å møte de lokale behovene. Avgjørelsen om å fokusere på både plikter og rettigheter blir støttet av både NAC og UNICEF. "Duties and rights go together. We cannot only proclaim our rights" (UNICEF ansatt). I NLMs tilfelle bli dette gjennomført ved at det blir knyttet en plikt til enkelte av rettighetene i barnekonvensjonen, og på den måten vil også barna forstå hvordan de selv kan ivareta sine rettigheter og samtidig være med å beskytte andres rettigheter. Dette samsvarer også med Jones og Welch (2010:36) som argumenterer for at en rettighetshaver har plikt til å sikre at de ikke hindrer andre rettighetshavere i å motta sine rettigheter. Save the Children Japan var derimot skeptisk til å til å fokusere på plikter og rettigheter sammen. De argumenterte med at rettigheter er noe man har krav på og ikke noe man må gjøre seg fortjent til.

Ulike kulturer og tradisjoner kan være en utfordring i forhold til å jobbe med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Men i likhet med NLM argumenterer Johnson for at kulturelle ulikheter ikke undergraver konvensjonenes globale status: "Whatever the underlying reason may be, cross-cultural barriers have not proven to be a significant impediment to achieving consensus over the need for setting international standards to protect the interests and well-being of children globally" (Johnson 1992:113).

Barnekonvensjonen inneholder positive rettigheter og negative rettigheter (Dasgupta 1996). Positive rettigheter er rettigheter som krever at staten bruker midler for at rettigheten skal bli oppfylt. Eksempel på dette er gratis skolegang for barn (artikkel 28). I motsetning til positive rettigheter er negative rettigheter som regel kostnadsfrie å gjennomføre for statene, eksempelvis religionsfrihet (artikkel 14) (Dasgupta 1996). Det har blitt diskutert om barnekonvensjonen er universell med utgangspunkt i at det er lettere for rike land å møte de positive rettighetene enn det er for de fattige landene (Dasgupta 1996).

Verken NLM, mongolske myndigheter, UNICEF eller Save the Children mente at barnekonvensjonen ikke var universell til tross for at land har ulik mulighet til å følge opp barnekonvensjonens positive rettigheter. Samtlige mente at Mongolias økonomiske situasjon innbar en ekstra utfordring når det kom til å gjennomføre konvensjonens positive artikler. NLM trakk frem at det kunne være utfordrende å undervise foreldre og andre omsorgspersoner, som personalet ved internatet, om rettigheter barn har, når de vet at det er liten mulighet for at omsorgspersonene kan hjelpe barna til å få tilfredsstillt disse rettighetene. Men i følge NAC har Mongolias tidligere tilknytning til Sovjetunionen gjort at landet er vant

til et system som også bevarer positive rettigheter, eksempelvis at Mongolia tilbyr gratis og obligatorisk skolegang (artikkel 28). At barnekonvensjonen er universell, til tross for de positive rettighetene, skal også bekreftes gjennom at det i artikkel 4 i barnekonvensjonen heter at landene plikter til å : ” ... treffe slike tiltak i størst mulig utstrekning innenfor de ressurser de har til rådighet ...” Dette sitatet skal sikre at land blir målt ut fra sin økonomiske situasjon og ikke blir evaluert uavhengig av tilgjengelige ressurser.

8 OPPSUMMERENDE REFLEKSJONER

I dette avsluttende kapittelet vil jeg oppsummerende trekke frem funnene fra de tidligere kapitlene, og svare på min problemstilling. Problemstillingen var som følger: *Hvordan er omsorgssituasjonen til barna ved internatet i Myangad hvor NLM jobber og hvilke muligheter og utfordringer møter NLM ved å jobbe rettighetsbasert med utgangspunkt i barnekonvensjonen?*

8.1 NLMs arbeid i Mongolia

NLM har jobbet i Mongolia i om lag 17 år. Organisasjonen har ikke alltid hatt et klart fokus på rettigheter i deres arbeid. Men i SCR prosjektet står barnekonvensjonen i fokus både i organisasjonens strategidokumenter og i praksis. Valget om å jobbe rettighetsfokuserert er i tråd med det rådende synet på hvordan bistandsarbeid skal utføres. Som nevnt innledningsvis har jeg avgrenset meg til å kun se på NLMs arbeid med internater og da spesielt internatet i Myangad. Gjennom SCR prosjektet ønsker NLM å fokusere på å bevisstgjøre, øke kompetansen og drive med kapasitetsutvikling hos foreldre, barn, beslutningstakere i lokalsamfunnet og stab ved internatet. Ved internatene jobber NLM spesielt med temaene: ”retten til å bli beskyttet fra alle former for vold”, ”retten til utdanning”, ”barns rett til fritid og lek” og ”å spre kunnskap om konvensjonen”

For å kunne si noe om hvordan NLM jobber med barnekonvensjonen har jeg ønsket å undersøke hvordan omsorgssituasjonen er for barna som bor ved internatet i Myangad. Ved å se på barnas omsorgssituasjon vil man identifisere behov ved internatet samtidig som man vil få en forståelse av viktigheten ved NLMs rettighetsfokuserte arbeid. Tilknyttet dette er det også naturlig å undersøke hvilke muligheter og utfordringer NLM møter ved å bruke barnekonvensjonen som utgangspunkt for å møte barnas behov.

8.2 Omsorgssituasjonen til barna ved internatet i Myangad

Å undersøke om barns grunnleggende behov blir dekket er en av de vanligste forholdene å se på når man skal undersøke et barns omsorgssituasjon (Bunkholdt og Sandbæk 1998:106). I undersøkelsen av omsorgssituasjonen til barna ved internatet tok jeg utgangspunkt i barns

behov for beskyttelse, oppdragelse og sosialisering. Behovene ble sett i lys av barnekonvensjonens artikler 19 (barns rett til beskyttelse) og artikkel 31 (barns rett til lek og fritid) som var standarden for om behovene ble møtt på en tilfredsstillende måte. For å kunne si noe om omsorgssituasjonen plasserte jeg barns behov for beskyttelse, oppdragelse og sosialisering inn i Nygrens tredeling av omsorgsbegrepet.

Ivaretagelsen av barns behov for beskyttelse ved internatet er i enkelte forhold ikke ivaretatt etter barnekonvensjonens standard. Den ene grunnen til dette er den lave personaltettheten som kan vurderes til å være forsømmelig behandling av barn ut fra barnekonvensjonen. Den andre årsaken er at det er grunn til å anta at barn ved internatet opplever fysisk og psykisk avstraffelse, som barnekonvensjonens artikkel 19 sier at barn skal beskyttes fra. Barns behov for beskyttelse er plassert i behovsomsorg, som i dette tilfelle vurderes til å ikke være tilfredsstillende for barna ved internatet.

Ivaretagelsen av barns behov for oppdragelse ved internatet kan også sies å ikke tilfredsstillende kravene fra barnekonvensjonen. I likhet med barns behov for beskyttelse er også fysisk avstraffelse grunnen til at behovet for oppdragelse ikke er møtt på en tilfredsstillende måte. Artikkel 19 forbyr alle former for fysisk avstraffelse også i oppdragelsessammenheng, og det er grunn til å anta at dette finner sted ved internatet. Behovet for oppdragelse er en del av oppdragelsesomsorgen som ble vurdert til å ikke være tilfredsstillende.

Ivaretagelsen av barns behov for sosialisering kan heller ikke ses som tilfredsstillende for barna ved internatet. Dette begrunnes med at barnekonvensjonens artikkel 31 stiller høyere forventninger til barns fritidstilbud enn hva barna ved internatet opplever. Barna har rikelig tid til hvile og frilek, men det er likevel mangel på organiserte aktiviteter eksempelvis innen kunst og kultur. Barns behov for sosialisering er plassert i utviklingsomsorgen som på grunnlag av det ovenfor nevnt kan sies å ikke være tilfredsstillende ut fra barnekonvensjonens standard.

Både behovsomsorgen, oppdragelsesomsorgen og utviklingsomsorgen kan sies å ikke være tilfredsstillende ut fra barnekonvensjonens bestemmelser. Jeg ønsker å trekke frem den lave personaltettheten ved internatet og at personalet bruker fysisk og psykisk avstraffelse som to av hovedgrunnene til at omsorgssituasjonen ikke er tilfredsstillende. Det er viktig å presisere at barnas omsorg kun tar utgangspunkt i tre av barns grunnleggende behov og derfor ikke er fullstendig.

8.3 Muligheter og utfordringer ved å jobbe rettighetsfokusert for NLM i Mongolia

I gjennomføringen av feltarbeidet kom det frem flere muligheter og utfordringer knyttet til NLMs rettighetsfokuserte arbeid med utgangspunkt i barnekonvensjonen.

Fokuset NLM har på å identifisere behov til den man bistår, både ved å være i kontakt med personer på mikro- og makronivå i samfunnet, gir organisasjonen en bedre mulighet til å møte behovene til dem de jobber med. Goldwijk og Fortman (1999:48) trekker frem fokuset på behov som en styrke i rettighetsfokusert arbeid. Å jobbe for å identifisere behovene til dem man skal bistå er ikke kun knyttet til rettighetsbasert arbeid. Men det blir i denne sammenhengen trukket frem som en fordel og mulighet for NLM ved å jobbe rettighetsfokusert.

Å uttrykke behov i form av rettigheter, her gjennom barnekonvensjonen, gir NLM mulighet til å lettere identifisere både behovshaver og den som er ansvarlig for å se til at behovet blir møtt. NLM har valgt å knytte enkelte av behovene de jobber for å tilfredsstille til barnekonvensjonen, men dette er likevel ikke alltid blitt gjort bevisst. NLM uttrykte at de hadde en utfordring også fremover med å knytte alt sitt arbeid til rettighetsterminologi.

Ved internatene i Myangad var det lite kunnskap om barnekonvensjonen blant de ansatte. Å jobbe med utgangspunkt i barnekonvensjonen kan derfor være en utfordring når de ansatte ikke har en forståelse av barns rettigheter ut fra konvensjonen. Til tross for dette gir det NLM en mulighet til å undervise de ansatte om barnekonvensjonen.

Goldewijk og Fortman (1999:55) argumenterer for at rettigheter beskytter menneskers iboende menneskeverd. Med utgangspunkt i Goldewijk og Fortman tanker gir NLMs rettighetsfokuserte arbeid organisasjonen en mulighet til å beskytte barns menneskeverd gjennom å jobbe for barns rettigheter. Det vil fortsatt være en utfordring for NLM i større grad å benytte begrepet ”menneskeverd” i sitt arbeid.

NLM og Bistandsnemnda argumenterer også for at rettighetsarbeid har en tendens til å være mer bærekraftig en tradisjonelt bistandsarbeid. Dette trekkes frem som en mulighet ved NLMs rettighetsfokuserte arbeid.

Innen fagmiljøer om barns rettigheter er det ulikt syn på om barn bør være rettighetshavere. NLM og deres samarbeidspartnere er samstemte i synet på at barn er fullverdige rettighetshavere. Både NLM og den mongolske stat trakk frem at rettighetsfokusert arbeid med utgangspunkt i barnekonvensjonen gir mulighet til å organisere gode samarbeid.

Det at mongolske myndigheter har fått kritikk for at barnekonvensjonen er dårlig inkorporert og at flere av beslutningstakerne i det offentlige har lite kunnskap om

konvensjonen, kan være en av utfordringene ved å samarbeide med staten. Som en respons på dette gir NLMs samarbeid med sivilsamfunnet en viktig mulighet ved at NGOene sammen kan legge et tyngre politisk press på mongolske myndigheters gjennomføring av barnekonvensjonen enn hva organisasjonen hadde kunnet om de ikke samarbeidet.

NLM, UNICEF, Save the Children Japan og mongolske myndigheter (NAC) oppfattet barnekonvensjonen som universell. Men NLM poengterte at man likevel må ta hensyn til den kulturelle konteksten man befinner seg i ved gjennomføringen av konvensjonen. NLM presenterte to kulturelle utfordringer ved å jobbe med barnekonvensjonen i Mongolia. Den ene utfordringen er knyttet til bruken av fysisk avstraffelse av barn i oppdragelsen. Den andre utfordringen er knyttet til at foreldre og andre omsorgspersoner har kommet med tilbakemelding om at barn ikke bare kan ha rettigheter, men også bør ha plikter. Denne utfordringen har NLM møtt ved å knytte rettigheter opp til enkelte plikter. UNICEF og myndighetene støtter NLM i denne avgjørelsen, mens Save the Children Japan var skeptiske og argumenterte med at rettigheter er noe barn har krav på og derfor ikke trenger å trekke inn plikter.

Verken NLM eller de andre samarbeidspartnerne mente at lands økonomiske situasjon innvirket på barnekonvensjonens universalitet. Men NLM trakk frem Mongolias økonomiske situasjon som en utfordring når det kom til å gjennomføre barnekonvensjonen.

REFERANSELISTE

Bistandsnemnda. 2011. "Bistandsnemnda" Tilgjengelig på <http://www.bistandsnemnda.no/newsread/ReadImage.aspx?DOCID=105&QUALITY=10>. Besøkt 12. Februar 2011.

Bunkholdt, Vigdis og Mona Sandbæk. 1998. *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal.

Dahl, Øyvind. 2004. *Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal.

Dalland, Olav. 2000. *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal.

Dalland, Olav. 1999. *Pedagogiske utfordringer for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dasgutha, Partha. 2011. "Commentary: National performance gap." Tilgjengelig på <http://www.unicef.org/pon96/conpg.htm>. Besøkt 05. Februar 2011.

Døhlie, Elsa. 2006. "Den internasjonale arenaen og norsk bistand." I *Internasjonalt sosialt arbeid. Innsats på andres arena*, red. Elsa Døhlie og Gurid Aga Askeland, 88-102. Oslo: Universitetsforlaget.

Døhlie, Elsa og Gurid Aga Askeland. 2006. "Internasjonalt sosialt arbeid – når sosialarbeidaren kryssar grenser." I *Internasjonalt sosialt arbeid. Innsats på andres arena*, red. Elsa Døhlie og Gurid Aga Askeland, 25-40. Oslo: Universitetsforlaget.

Evenshaug, Oddbjørn og Dag Hallen. 1984. *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal.

FNs barnekomité. 2010. *Convention on the rights of the child. Concluding observations: Mongolia*. UNs Committee on the rights of the child.

Fortin, Jane. 2009. *Children's rights and the developing law*. New York: Cambridge University press

Goldewijk, Berma Klein og Bas de Gaay Fortman. 1999. *Where needs meet rights. Economic, social and cultural rights in a new perspective*. Geneva: WCC publications.

Hammersley, Martyn og Paul Atkinson. 1983. *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal.

Hennum, Ragnhild. 2008. "Rett til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse." I *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, red. Njål Høstmæling, Elin Saga Kjørholt og Kristen Sandberg, 232-253. Oslo: Universitetsforlaget.

Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang. 1996. *Metodevalg og metodebruk*. Kristiansand: Tano Aschehoug.

Holm-Hansen, Jørn, Thomas Haaland og Trine Myrvold. 2007. *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.

Johnson, David. 1992. "Cultural and regional pluralism in the drafting of the UN convention on the rights of the child." I *The ideologies of children's rights*, red. Michael Freeman og Philip Veerman, 95-114. London og Jerusalem: Martinus Nijhoff publishers.

Jandt, Fred E. 2007. *An introduction to intercultural communication. Identities in a global community*. California: Sage Publications.

Jones, Phil og Sue Welch. 2010. *Rethinking children's rights. Attitudes in contemporary society*. London og New York: Continuum international publishing group.

Karlsen, Gunnar M. 2004. "Hva er menneskerettigheter?" I *Menneskerettigheter – en innføring*, red. Knut V. Bergem, Gunnar M. Karlsen og Beate Slydal, 13-30. Oslo: Humanist forlag.

Killén, Kari. 2004. *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.

Kjørholt, Trine. 2008. "Rett til lek og fritid." I *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, red. Njål Høstmæling, Elin Saga Kjørholt og Kristen Sandberg, 219-231. Oslo: Universitetsforlaget.

Kumar, Loveleen. 2001. *Djulaha! Om å fortå annerledeshet*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Lopatka, Adam. 1992. "The rights of the child are universal: the perspective of the UN convention on the rights of the child." I *The ideologies of children's rights*, red. Michael Freeman og Philip Veerman, 47-52. London og Jerusalem: Martinus Nijhoff publishers.

Ministry of finance. 2007. *The millennium development goals implementation. Second national report*. Ulaanbaatar: ADMON Printing.

Moses, Larry og Stephan A. Halkovic. Jr. 1985. *Introduction to Mongolian history and culture*. Indiana: Bloomington.

NLM. 2008. *Needs assessment report. Community development dormitory. Khovd aimag*. Ulaanbaatar: Norwegian Lutheran Mission Mongolia.

NLM. 2009. *Project document. Strengthening children's rights project 2009-2013*. Norwegian Lutheran Mission Mongolia.

NLM. 2011. "Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) er en fri og selvstendig misjonsorganisasjon på luthersk grunn" Tilgjengelig på <http://nlm.no/no/system/Om-NLM/>. Besøkt 08. Februar 2011.

Norad. 2011a. "Norsk utviklingspolitikk." Tilgjengelig på <http://www.norad.no/Om+bistand/Norsk+utviklingspolitikk>. Besøkt 22. Februar 2011.

Norad. 2011b. "Slik er norsk bistand organisert" Tilgjengelig på <http://www.norad.no/Om+bistand/Slik+er+norsk+bistand+organisert>. Besøkt 08. Februar 2011.

Nygren, Pär. 1995. *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. Fra teori til verktøy*. Oslo: Gyldendal.

Skytte, Marianne. 2001. *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal

Smith, Lucy. 2008. "FNs konvensjon om barnets rettigheter." I *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, red. Njål Høstmæling, Elin Saga Kjørholt og Kristen Sandberg, 15-27. Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, Tove. 2009. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Tvedt, Terje. 1998. *Angels of mercy or development diplomats? NGOs and foreign aid*. Asmara: Africa World press.

UNICEF. 2005. *Regional Assessment on Violence Against Children in East Asia and the Pacific, Desk Review*. Bangkok: United Nations children's fund.

UNICEF. 2007. *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*. Geneva: United Nations children's fund.

Utenriksdepartementet. 2004. *St.meld. nr. 35 (2003-2004). Felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk*. Det kongelige utenriksdepartement.

Uvin, Peter. 2004. *Human rights and development*. Bloomfield: Kumarian Press.

VEDLEGG

Vedlegg 1. FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989

Innledning

De stater som er part i denne konvensjon, som tar i betraktning at anerkjennelsen av den iboende verdighet hos alle medlemmer av menneskeslekten og av deres like og uavhengelige rettigheter, i samsvar med prinsippene fastslått i De forente nasjoners pakt, er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden som tar hensyn til at De forente nasjoners folk i Pakten har bekreftet sin tro på de grunnleggende menneskerettigheter og på det enkelte menneskets verdighet og verdi, og at de har besluttet å fremme sosiale fremskritt og bedre levevilkår under større frihet, som erkjenner at De forente nasjoner i Verdenserklæringen om menneskerettighetene og i de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene har fastslått og er blitt enige om at alle har krav på de rettigheter og friheter som er fastsatt i disse, uten forskjellsbehandling av noe slag på grunn av rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendomsforhold, fødsel eller annen stilling, om minner om at De forente nasjoner i Verdenserklæringen om menneskerettighetene har fastslått at barn har rett til spesiell omsorg og hjelp om er overbevist om at familien, som den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmers og særlig barns vekst og trivsel, bør gis den nødvendige beskyttelse og hjelp slik at den fullt ut kan påta seg sine forpliktelser i samfunnet, som erkjenner at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet, som mener at barn fullt ut bør forberedes til å leve sitt eget liv i samfunnet, og oppdras i pakt med idealene fastslått i De forente nasjoners pakt og særlig i en ånd av fred, verdighet, toleranse, frihet, likhet og solidaritet, som tar hensyn til at behovet for å gi barn særlig omsorg er fastslått i Genève-erklæringen om barnets rettigheter av 1924 og i Erklæringen om barnets rettigheter vedtatt av De forente nasjoners hovedforsamling 20. november 1959, og er anerkjent i Verdenserklæringen om menneskerettighetene, i Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (særlig i artikkel 23 og 24), i Den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (særlig i artikkel 10) og i vedtektene og relevante instrumenter for særorganisasjoner og internasjonale organisasjoner som er opptatt av barns velferd, som tar hensyn til - som angitt i Erklæringen om barnets rettigheter - at «barn på grunn av sin fysiske og psykiske umodenhet har behov for spesielle beskyttelsestiltak og særlig omsorg, herunder egnet lovfestet beskyttelse både før og etter fødselen», som minner om bestemmelsene i Erklæringen om sosiale og rettslige prinsipper for beskyttelse av barns velferd særlig med henblikk på plassering i fosterhjem og adopsjon innenlands og utenlands, De forente nasjoners standard minimumsregler for rettspleie angående mindreårige (Beijingreglene) og Erklæringen om beskyttelse av kvinner og barn i nødssituasjoner og under væpnet konflikt som erkjenner at det i alle land i verden finnes barn som lever under særdeles vanskelige forhold, og at det må tas særlig hensyn til slike barn som tar tilbørlig hensyn til den betydning hvert folks tradisjoner og kulturelle verdier har for barns beskyttelse og harmoniske utvikling som erkjenner betydningen av internasjonalt samarbeid for å bedre barns levekår i alle land, særlig i utviklingslandene er blitt enige om følgende:

Del I

Art 1.

I denne konvensjonen menes med barn ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet.

Art 2.

1. De stater som er part i denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling.
2. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barnet beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres, sin verges eller familiemedlemmers stilling, virksomhet, meningsytringer eller tro.

Art 3.

1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.
2. Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål.
3. Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

Art 4.

Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon. Når det gjelder økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, skal partene treffe slike tiltak i størst mulig utstrekning innenfor de ressurser de har til rådighet, om nødvendig innenfor rammen av internasjonalt samarbeid.

Art 5.

Partene skal respektere det ansvar og de rettigheter og forpliktelser som foreldre, eventuelt slektninger eller medlemmer av lokalsamfunnet ifølge stedlig skikk, verger eller andre med juridisk ansvar for barnet har, for å gi det veiledning og støtte, tilpasset dets gradvise utvikling av evner og anlegg, under barnets utøvelse av rettighetene anerkjent i denne konvensjonen.

Art 6.

1. Partene erkjenner at hvert barn har en iboende rett til livet.
2. Partene skal så langt det er mulig sikre at barnet overlever og vokser opp.

Art 7.

1. Barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og, så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få

omsorg fra dem.

2. Partene skal sikre gjennomføringen av disse rettighetene i samsvar med sin nasjonale lovgivning og sine forpliktelser i henhold til relevante internasjonale instrumenter på dette området, særlig når barnet ellers ville blitt statsløs.

Art 8.

1. Partene forplikter seg til å respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder statsborgerskap, navn og familieforhold som anerkjent av loven, uten ulovlig innblanding.
2. Dersom et barn ulovlig blir fratatt sin identitet helt eller delvis, skal partene yte egnet bistand og beskyttelse med henblikk på hurtig gjenoppretting av hans eller hennes identitet.

Art 9.

1. Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste. Slik beslutning kan være nødvendig i særlige tilfeller som f.eks. ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo.
2. Under behandling av en sak i henhold til nr. 1 skal samtlige berørte parter gis anledning til å delta i saksbehandlingen og fremføre sine synspunkter.
3. Partene skal respektere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.
4. Dersom slik atskillelse skyldes en handling iverksatt av en part, som f.eks. pågripelse, fengsling, eksil, utvisning eller død, (herunder dødsfall av en hvilken som helst årsak mens vedkommende er i denne partens varetekt), av en eller begge foreldre eller barnet, skal parten etter anmodning gi foreldrene, barnet, eller, når det er hensiktsmessig, et annet familiemedlem de vesentlige opplysninger om det eller de fraværende familiemedlemmenes oppholdssted, med mindre dette er til skade for barnet. Partene skal dessuten påse at fremleggelse av en slik anmodning ikke i seg selv vil få negative følger for vedkommende person eller personer.

Art 10.

1. I samsvar med partenes forpliktelse etter artikkel 9 nr. 1 skal søknader fra et barn eller dets foreldre om å reise inn i eller ut av en parts territorium med henblikk på familiegjenforening, behandles av partene på en positiv, human og rask måte. Partene skal dessuten sikre at fremleggelse av en slik søknad ikke vil få negative følger for søkerne og for medlemmene av deres familie.
2. Hvis foreldrene til et barn bor i forskjellige land, skal barnet ha rett til, unntatt under særlige omstendigheter, å opprettholde regelmessige, personlige forbindelser og direkte kontakt med begge foreldrene. For dette formål og i samsvar med partenes forpliktelse etter artikkel 9 nr. 1 skal partene respektere barnets og dets foreldres rett til å forlate ethvert land, herunder sitt eget, og til å reise inn i sitt eget land. Retten til å forlate ethvert land skal bare være underlagt begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige for å beskytte nasjonal sikkerhet, offentlig orden (ordre public), offentlig helse eller moral eller andres rettigheter og friheter, og som er forenlige med de øvrige rettigheter som er anerkjent i denne konvensjon.

Art 11.

1. Partene skal treffe tiltak for å bekjempe at barn ulovlig føres ut av landet og ikke føres tilbake fra utlandet.

2. For dette formål skal partene fremme inngåelse av bilaterale eller multilaterale avtaler eller tiltredelse til eksisterende avtaler.

Art 12.

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Art 13.

1. Barnet skal ha rett til ytringsfrihet; denne rett skal omfatte frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av ethvert slag uten hensyn til grenser, enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, i kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge.

2. Utøvelsen av denne rett kan undergis visse begrensninger, men bare begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige:

a) av hensyn til andres rettigheter eller omdømme, eller

b) for å beskytte nasjonal sikkerhet, offentlig orden (ordre public) eller offentlig helse eller moral.

Art 14.

1. Partene skal respektere barnets rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet.

2. Partene skal respektere foreldrenes, eventuelt vergenes, rett og plikt til å veilede barnet om utøvelsen av hans eller hennes rettigheter på en måte som er i samsvar med barnets gradvise utvikling.

3. Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning kan bare undergis de begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige for å beskytte offentlig trygghet, orden, helse eller moral eller andres grunnleggende rettigheter og friheter.

Art 15.

1. Partene anerkjenner barnets rett til organisasjonsfrihet og frihet til å delta i fredelige forsamlinger.

2. Det kan ikke legges andre begrensninger på utøvelsen av disse rettigheter enn de som pålegges etter loven og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til nasjonal sikkerhet eller offentlig trygghet, offentlig orden (ordre public), beskyttelse av offentlig helse eller moral eller beskyttelse av andres rettigheter og friheter.

Art 16.

1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.

2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

Art 17.

Partene erkjenner massemedienes viktige rolle og skal sikre at barnet har tilgang til informasjon og stoff fra forskjellige nasjonale og internasjonale kilder, særlig de som har som formål å fremme barnets sosiale, åndelige og moralske velferd og fysiske og psykiske helse.

For dette formål skal partene:

- a) oppmuntre massemediene til å spre informasjon og stoff som er av sosial og kulturell verdi for barnet og er i pakt med ånden i artikkel 29,
- b) oppmuntre internasjonalt samarbeid om produksjon, utveksling og spredning av slik informasjon og slikt stoff fra forskjellige kulturelle, nasjonale og internasjonale kilder,
- c) oppmuntre produksjon og spredning av barnebøker,
- d) oppmuntre massemediene til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller et urfolk,
- e) oppmuntre utviklingen av egnede retningslinjer for å beskytte barn mot informasjon og stoff som er skadelig for barns velferd, idet bestemmelsene i artiklene 13 og 18 tas i betraktning.

Art 18.

1. Partene skal bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling. Foreldre, eventuelt verger, har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling. Barnets beste skal for dem komme i første rekke.
2. For å garantere og fremme de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon, skal partene yte egnet bistand til foreldre og verger når de utfører sine plikter som barneoppdragere, og de skal sørge for utvikling av institusjoner, ordninger og tjenester innen barneomsorg.
3. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barn av yrkesaktive foreldre får rett til å nyte godt av omsorgstjenester og - ordninger for barn når de oppfyller vilkårene for dette.

Art 19.

1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.
2. Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging.

Art 20.

1. Et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten.
2. I samsvar med sin nasjonale lovgivning skal partene sikre alternativ omsorg for et slikt barn.
3. Slik omsorg kan f.eks. omfatte plassering i fosterhjem, Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller, om nødvendig, plassering i institusjon egnet for omsorg for barn. Når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Art 21.

Parter som anerkjenner og/eller tillater adopsjon, skal sikre at barnets beste skal være det overordnede hensynet, og de skal:

- a) sikre at tillatelse til adopsjon bare blir gitt av kompetente myndigheter som i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler og på grunnlag av alle relevante og pålitelige

opplysninger beslutter at adopsjon kan tillates på bakgrunn av barnets situasjon i forhold til foreldre, slektninger og verger og at de berørte personer, om nødvendig, har gitt sitt samtykke til adopsjonen etter å ha fått full informasjon og den rådgivning som måtte være nødvendig,

b) erkjenne at adopsjon fra et land til et annet kan betraktes som en alternativ form for omsorg for et barn, dersom barnet ikke kan plasseres i en fosterfamilie eller adopteres bort, eller det ikke på noen egnet måte er mulig å dra omsorg for barnet i hjemlandet,

c) sikre at barn som adopteres til et annet land, nyter godt av de samme beskyttelsestiltak og regler som gjelder for adopsjon innenlands,

d) treffe alle egnede tiltak for å sikre at utenlandsadopsjon ikke fører til utilbørlig økonomisk fortjeneste for dem som har medvirket ved adopsjonen,

e) når det er hensiktsmessig, fremme formålet med denne artikkel ved å inngå bilaterale eller multilaterale ordninger eller avtaler, og innenfor denne ramme bestrebe seg på å sikre at plassering av barnet i et annet land blir utført av kompetente myndigheter eller organer.

Art 22.

1. Partene skal treffe egnede tiltak for å sikre at et barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktning i samsvar med gjeldende internasjonal eller nasjonal rett og praksis, enten de kommer alene eller er ledsaget av sine foreldre eller av en annen person, får behørig beskyttelse og humanitær hjelp i av utøvelsen rettighetene anerkjent i denne konvensjon og i andre internasjonale instrumenter om menneskerettigheter eller humanitære forhold som vedkommende stater er part i.

2. For dette formål skal partene på den måte de finner hensiktsmessig, samarbeide i forbindelse med alle bestrebelses iverksatt av De forente nasjoner og andre kompetente mellomstatlige eller ikke-statlige organisasjoner som samarbeider med De forente nasjoner, for å beskytte og hjelpe et slikt barn og for å oppspore et flyktningebarns foreldre eller andre familiemedlemmer for å skaffe til veie de opplysninger som er nødvendige for at barnet kan gjenforenes med sin familie. Dersom det ikke er mulig å finne foreldre eller andre familiemedlemmer, skal barnet gis samme beskyttelse som ethvert annet barn som av en eller annen grunn permanent eller midlertidig er berøvet sitt familiemiljø, som fastsatt i denne konvensjon.

Art 23.

1. Partene anerkjenner at et barn som er psykisk eller fysisk utviklingshemmet, bør ha et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer verdighet, fremmer selvstendighet og bidrar til barnets aktive deltakelse i samfunnet.

2. Partene anerkjenner at barn med funksjonshemninger har rett til særlig omsorg og skal, innenfor rammen av de midler som er til rådighet, oppmuntre til og sikre at barn som oppfyller vilkårene og barns omsorgspersoner får den hjelp de har søkt om og som er rimelig i forhold til barnets tilstand og foreldrenes eller andre omsorgspersoners situasjon.

3. Idet det anerkjennes at funksjonshemmede barn har særlige behov, skal hjelp som ytes i samsvar med nr. 2 gis gratis når dette er mulig, samtidig som foreldrenes eller andre omsorgspersoners økonomi tas i betraktning, og hjelpen skal innrettes slik at funksjonshemmede barn har effektiv adgang til og mottar undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter på en måte som best mulig fremmer barnets sosiale integrering og personlige utvikling, herunder dets kulturelle og åndelige utvikling.

4. I det internasjonale samarbeids ånd skal partene fremme utveksling av egnet informasjon om forebyggende helsearbeid og om medisinsk, psykologisk og fysikalsk behandling av funksjonshemmede barn, herunder spredning av og tilgang til informasjon om

rehabiliteringsmetoder, undervisning og yrkesveiledningstjenester, for at partene skal kunne forbedre sin kapasitet og kompetanse og å utvide sine erfaringer på disse områder. I denne sammenheng skal det tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 24.

1. Partene anerkjenner barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og til behandlingstilbud for sykdom og rehabilitering. Partene skal bestrebe seg på å sikre at ingen barn fratras sin rett til adgang til slike helsetjenester.
2. Partene skal arbeide for full gjennomføring av denne rettighet og skal særlig treffe egnede tiltak for å:
 - a) redusere spedbarns- og barnedødelighet,
 - b) sikre at det ytes nødvendig legehjelp og helseomsorg til alle barn, med vekt på utviklingen av primærhelsetjenesten,
 - c) bekjempe sykdom og feilernæring, også innenfor rammen av primærhelsetjenesten, ved bl.a. å anvende allerede tilgjengelig teknologi og gjennom å stille tilstrekkelig næringsrike matvarer og rent drikkevann til rådighet, idet farene og risikoen knyttet til miljøforurensning tas i betraktning,
 - d) sikre egnet helseomsorg for mødre før og etter fødselen,
 - e) sikre at alle grupper i samfunnet, særlig foreldre og barn, er informert om, har tilgang til undervisning om og støttes i bruken av grunnleggende kunnskaper om barns helse og ernæring, fordelene ved amming, hygiene, miljøhygiene og forebygging av ulykker,
 - f) utvikle forebyggende helseomsorg, foreldreveiledning, og undervisning og tjenester innen familieplanlegging.
3. Partene skal treffe alle effektive og egnede tiltak for å avskaffe tradisjonsbunden praksis som er skadelig for barns helse.
4. Partene forplikter seg til å fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid med henblikk på gradvis å virkeliggjøre fullt ut rettighetene anerkjent i denne artikkel. I denne sammenheng skal det tas spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 25.

Partene anerkjenner at et barn som er blitt plassert av kompetente myndigheter for å få omsorg, beskyttelse eller fysisk eller psykisk behandling, har rett til periodisk vurdering av den behandling barnet får og av alle andre forhold som har betydning for plasseringen av barnet.

Art 26.

1. Partene skal anerkjenne ethvert barns rett til sosiale trygdeytelser, inkludert sosial forsikring, og skal treffe de nødvendige tiltak for at barnet oppnår fulle rettigheter i samsvar med landets lovgivning.
2. Slike ytelser bør, når det er hensiktsmessig, gis under hensyn til ressursene og forholdene til barnet og de personer som har ansvaret for barnets underhold, samt til andre forhold som har betydning for søknad om ytelser inngitt av eller på vegne av barnet.

Art 27.

1. Partene anerkjenner ethvert barns rett til en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sosiale utvikling.
2. Foreldre eller andre som er ansvarlige for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre, innen sine evner og økonomiske muligheter, de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling.
3. I samsvar med nasjonale forhold og innenfor rammen av sine midler, skal partene treffe

egnete tiltak for å hjelpe foreldre og andre som har ansvaret for barnet til å virkeliggjøre denne rettighet, og de skal ved behov sørge for materiell hjelp og støttetiltak, særlig med hensyn til mat, klær og bolig.

4. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre inndrivning av underholdsbidrag for barnet fra foreldrene eller andre personer som har økonomisk ansvar for barnet, enten de bor i vedkommende stat eller i utlandet. Særlig når personen som har økonomisk ansvar for barnet bor i en annen stat enn barnet, skal partene fremme tilslutning til internasjonale avtaler eller inngåelse av slike avtaler så vel som utarbeidelse av andre egnede ordninger.

Art 28.

1. Partene anerkjenner barnets rett til utdanning, og med sikte på å oppnå denne rett gradvis og på grunnlag av like muligheter skal de særlig:

- a) gjøre grunnutdanningen obligatorisk og gratis tilgjengelig for alle,
- b) oppmuntre utviklingen av forskjellige former for videregående opplæring, herunder allmennfaglig og yrkesfaglig opplæring, gjøre dem tilgjengelige og oppnåelige for ethvert barn, og treffe egnede tiltak som f.eks. innføring av gratis undervisning og tilbud om økonomisk støtte ved behov,
- c) med alle egnede midler gjøre høyere utdanning tilgjengelig for alle på grunnlag av den enkeltes evner,
- d) gjøre informasjon og veiledning om undervisning og fagopplæring tilgjengelig og oppnåelig for alle barn,
- e) treffe tiltak for å oppmuntre til regelmessig skolegang og for å redusere antallet av dem som ikke fullfører skolegangen.

2. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at skolens disiplin utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd og i samsvar med denne konvensjon.

3. Partene skal fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid om forhold som angår utdanning, særlig med henblikk på å bidra til å avskaffe uvitenhet og analfabetisme over hele verden og å lette tilgangen til vitenskapelig og teknologisk kunnskap og moderne undervisningsmetoder. I denne sammenheng skal det tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 29.

1. Partene er enige om at barnets utdanning skal ta sikte på:

- a) å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig,
- b) å utvikle respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter og for prinsippene nedfelt i De forente nasjoners pakt,
- c) å utvikle respekt for barnets foreldre, dets egen kulturelle identitet, språk og verdier, for de nasjonale verdier i det land barnet bor, landet hvor han eller hun eventuelt kommer fra og for kulturer som er forskjellige fra barnets egen kultur,
- d) å forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urbefolkningen,
- e) å fremme respekten for det naturlige miljø.

2. Ingen del av denne artikkel eller artikkel 28 skal fortolkes slik at det gripes inn i personers og organisasjoners frihet til å opprette og lede utdanningsinstitusjoner, under forutsetning av at prinsippene fastsatt i nr. 1 i denne artikkel overholdes, og at den undervisningen som blir gitt i slike institusjoner er i samsvar med de minimumskrav vedkommende stat eventuelt har fastsatt.

Art 30.

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

Art 31.

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.
2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Art 32.

1. Partene anerkjenner barnets rett til beskyttelse mot økonomisk utbytting og mot å utføre ethvert arbeid som kan være farlig eller til hinder for barnets utdanning, eller skadelig for barnets helse eller fysiske, psykiske, åndelige, moralske eller sosiale utvikling.
2. Partene skal treffe lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak for å sikre gjennomføringen av denne artikkel. For dette formål og idet det tas hensyn til relevante bestemmelser i andre internasjonale instrumenter skal partene særlig:
 - a) fastsette minstealder eller -aldre for adgang til sysselsetting,
 - b) sørge for passende regulering av arbeidstid og arbeidsforhold, og
 - c) fastsette passende straffer eller andre sanksjoner for å sikre effektiv håndheving av denne artikkel.

Art 33.

Partene skal treffe alle egnede tiltak, herunder lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrope stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer.

Art 34.

Partene påtar seg å beskytte barnet mot alle former for seksuell utnytting og seksuelt misbruk. For dette formål skal partene særlig treffe alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak for å hindre at noen:

- a) tilskynder eller tvinger et barn til å delta i enhver form for ulovlig seksuell aktivitet,
- b) utnytter barn ved å bruke dem til prostitusjon eller andre ulovlige seksuelle handlinger ,
- c) utnytter barn ved å bruke dem i pornografiske opptredener eller i pornografisk materiale.

Art 35.

Partene skal treffe alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak for å hindre bortføring og salg av eller handel med barn til noe som helst formål og på noen som helst måte.

Art 36.

Partene skal beskytte barnet mot alle andre former for utnytting som på noen måte kan være til skade for barnets ve og vel.

Art 37.

Partene skal sikre at:

- a) intet barn utsettes for tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Verken dødsstraff eller livsvarig fengsel uten mulighet til løslatelse skal idømmes for lovovertrædelser begått av personer under 18 år,
- b) intet barn ulovlig eller vilkårlig berøves sin frihet. Pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skal skje på lovlig måte og skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom,
- c) ethvert barn som er berøvet friheten, skal behandles med menneskelighet og med respekt for menneskets iboende verdighet og på en måte som tar hensyn til barnets behov i forhold til dets alder. Særlig skal ethvert barn som er berøvet sin frihet, holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet, og det skal ha rett til å opprettholde forbindelsen med sin familie gjennom brevveksling og besøk, unntatt under særlige omstendigheter,
- d) ethvert barn som er berøvet sin frihet, skal ha rett til omgående juridisk og annen egnet bistand, samt rett til å prøve lovligheten av frihetsberøvelsen for en domstol eller annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet og til å få en rask avgjørelse på en slik sak.

Art 38.

1. Partene forplikter seg til å respektere og sikre respekten for de bestemmelser i internasjonal humanitærrett som gjelder for dem i væpnede konflikter og som berører barnet.
2. Partene skal treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre at personer under 15 år ikke deltar direkte i fiendtligheter.
3. Partene skal avstå fra å rekruttere personer som ikke har fylt 15 år til sine væpnede styrker. Ved rekruttering blant de personer som er fylt 15, men ikke 18 år, skal partene bestrebe seg på først å velge ut de eldste.
4. I samsvar med sine forpliktelser i henhold til internasjonal humanitærrett til å beskytte sivilbefolkningen under væpnede konflikter, skal partene treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre beskyttelse av og omsorg for barn som berøres av en væpnet konflikt.

Art 39.

Partene skal treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering av et barn som har vært utsatt for: enhver form for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk; tortur eller enhver annen form for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering og reintegrering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet.

Art 40.

1. Partene anerkjenner at ethvert barn som beskyldes for, anklages for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte som fremmer barnets følelse av verdighet og egenverd, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheter og grunnleggende friheter og som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet.
2. For dette formål og idet det tas hensyn til relevante bestemmelser i internasjonale instrumenter, skal partene særlig sikre at:
 - a) intet barn beskyldes for, anklages for eller er funnet å ha begått et straffbart forhold på grunn av handlinger eller unnlater som ikke var forbudt etter nasjonal eller internasjonal rett på det tidspunkt de ble begått,
 - b) ethvert barn som beskyldes for eller anklages for å ha begått et straffbart forhold, i det minste har følgende garantier:

- (i) å bli ansett som uskyldig inntil det motsatte er bevist i henhold til loven,
- (ii) å bli underrettet straks og direkte om anklagene mot ham eller henne, eventuelt gjennom hans eller hennes foreldre eller verge, og til å få juridisk eller annen egnet bistand under forberedelsen og fremføringen av hans eller hennes forsvar,
- (iii) å få saken avgjort uten forsinkelse av en kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans i en rettferdig rettergang i henhold til loven, med juridisk eller annen egnet bistand, og med hans eller hennes foreldre eller verger til stede, med mindre dette ikke anses å være det beste for barnet, idet barnets alder eller situasjon særlig tas i betraktning,
- (iv) ikke å bli tvunget til å avgi vitneforklaring eller til å innrømme skyld; til å avhøre eller få avhørt motpartens vitner og til å føre og få avhørt sine egne vitner på samme vilkår,
- (v) dersom et straffbart forhold anses å ha funnet sted, å få denne avgjørelse og eventuelle tiltak truffet som følge av dette, prøvet av en høyere kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans i henhold til loven,
- (vi) å få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke forstår eller snakker det språk som blir brukt,
- (vii) at barnets privatliv fullt ut respekteres under hele saksgangen.

3. Partene skal søke å fremme innføringen av lover, prosedyrer, opprettelse av myndigheter og institusjoner som er særlig tilpasset barn som beskyldes for, anklages for eller er funnet å ha begått et straffbart forhold, og særlig:

- a) fastsette en lavalder under hvilken barnet anses ikke å være i stand til å begå et straffbart forhold,
- b) når det er hensiktsmessig og ønskelig, innføre tiltak for å ta seg av slike barn uten å gå til rettslige skritt, forutsatt at menneskerettighetene og de rettslige garantier fullt ut respekteres.

4. Forskjellige ordninger, som f.eks. omsorg, veiledning og pålegg om tilsyn; rådgivning, friomsorg, plassering i fosterhjem; allmennfaglige og yrkesfaglige opplæringsprogrammer og andre løsninger enn plassering i institusjon, skal være tilgjengelige for å sikre at barn blir behandlet på en måte som tjener barnets ve og vel og som står i forhold til omstendighetene og til lovoverholdelsen.

Art 41.

Intet i denne konvensjon skal berøre en bestemmelse som i større grad bidrar til virkeliggjøring av barnets rettigheter og som eventuelt inngår i:

- a) en parts nasjonale lovgivning, eller
- b) folkeretten som gjelder for vedkommende part.

Del II

Art 42.

Partene forplikter seg, gjennom egnede og aktive tiltak, til å gjøre konvensjonens prinsipper og bestemmelser alminnelig kjent både for voksne og barn.

Art 43.

1. For å vurdere de fremskritt partene har gjort i retning av å virkeliggjøre de forpliktelser de har påtatt seg i denne konvensjon, skal det opprettes en Komité for barnets rettigheter, som skal utføre oppgavene fastsatt nedenfor.

2. Komiteen skal bestå av ti sakkyndige med høy moralsk anseelse og med anerkjent kompetanse på det området som omfattes av konvensjonen. Komiteens medlemmer skal

- velges av partene blant deres statsborgere, og de skal tjenestegjøre i personlig egenskap, idet det tas hensyn til en rettferdig geografisk fordeling så vel som til de viktigste rettssystemer.
3. Komiteens medlemmer skal velges ved hemmelig avstemning fra en liste over personer som partene har innstilt. Hver part kan innstille en person blant sine statsborgere.
 4. Det innledende valg til komiteen skal avholdes senest seks måneder etter datoen for denne konvensjons ikrafttredelse og deretter hvert annet år. Minst fire måneder før dagen for det enkelte valg skal De forente nasjoners generalsekretær sende et brev til partene og oppfordre dem til å sende inn sine innstillinger innen to måneder. Generalsekretæren skal deretter utarbeide en oversikt i alfabetisk rekkefølge over alle personer som er innstilt på denne måten, med angivelse av de parter som har innstilt dem, og skal oversende den til de stater som er part i denne konvensjon.
 5. Partene skal avholde valgene på sine møter ved De forente nasjoners hovedsete, sammenkalt av generalsekretæren. På disse møtene, som for å være beslutningsdyktig krever at to tredjedeler av partene deltar, innvelges de personene i komiteen som oppnår det høyeste antall stemmer og et absolutt flertall av stemmene fra de parter som er til stede og avgir stemme.
 6. Komiteens medlemmer skal velges for et tidsrom på fire år. De skal kunne gjenvelges hvis de blir innstilt på nytt. Etter to år utløper perioden for fem av de medlemmene som ble valgt ved det første valg; umiddelbart etter det første valget skal navnene på disse fem medlemmer utvelges av møtelederen ved loddtrekning.
 7. Hvis et medlem av komiteen dør eller trekker seg eller erklærer at han eller hun av en eller annen grunn ikke lenger kan utføre sine plikter som medlem av komiteen, skal den part som innstilte medlemmet, utnevne en annen sakkyndig blant sine statsborgere til å tjenestegjøre for den resterende del av perioden, under forutsetning av at komiteen gir sin godkjenning.
 8. Komiteen fastsetter sine egne prosedyreregler.
 9. Komiteen velger sine tjenestemenn for et tidsrom av to år.
 10. Komiteens møter skal normalt holdes ved De forente nasjoners hovedsete, eventuelt på et annet egnet sted som komiteen bestemmer. Komiteen møtes normalt en gang i året. Komitémøtenes lengde bestemmes, og endres om nødvendig, av et møte mellom partene i denne konvensjon, under forutsetning av at Hovedforsamlingen gir sin godkjenning.
 11. De forente nasjoners generalsekretær skal stille til rådighet det personale og de hjelpemidler som er nødvendig for en effektiv utføring av komiteens oppgaver i henhold til denne konvensjon.
 12. Med godkjenning fra Hovedforsamlingen skal medlemmene av komiteen opprettet i henhold til denne konvensjon, motta godtgjørelse fra De forente nasjoners midler, på de vilkår og betingelser Hovedforsamlingen beslutter.

Art 44.

1. Partene forplikter seg til å oversende til komiteen gjennom De forente nasjoners generalsekretær rapporter over de tiltak som de har vedtatt og som iverksetter rettighetene anerkjent i konvensjonen, og om den fremgang som er gjort når det gjelder å nyte godt av disse rettigheter
 - a) innen to år etter at konvensjonen trådte i kraft for vedkommende part, og
 - b) deretter hvert femte år.
2. Rapporter som blir oversendt i samsvar med denne artikkel, skal angi eventuelle forhold og vanskeligheter som innvirker på oppfyllelsen av forpliktelsene i henhold til denne konvensjon. Rapportene skal også inneholde tilstrekkelig informasjon til å gi komiteen en bred oversikt over konvensjonens gjennomføring i den aktuelle stat.
3. En part som har innsendt en omfattende førstegangsrapport til komiteen, behøver ikke i sine følgende rapporter som innsendes i samsvar med nr. 1 b), gjenta den grunnleggende

informasjon som tidligere er gitt.

4. Komiteen kan be partene om ytterligere opplysninger som har betydning for gjennomføringen av konvensjonen.

5. Komiteen skal hvert annet år gjennom Det økonomiske og sosiale råd oversende til De forente nasjoners hovedforsamling rapporter over sin virksomhet.

6. Partene skal gjøre sine rapporter lett tilgjengelige for allmennheten i sine egne land.

Art 45.

For å fremme en effektiv gjennomføring av konvensjonen og for å oppmuntre til internasjonalt samarbeid på det området konvensjonen dekker:

a) skal FNs særorganisasjoner, UNICEF og andre FN-organer ha rett til å være representert under drøftelsen av gjennomføringen av de bestemmelser i konvensjonen som faller innenfor deres mandatområde. Komiteen kan innby særorganisasjonene, UNICEF og andre kvalifiserte organer som den måtte anse egnet, til å gi sakkyndig råd om gjennomføringen av konvensjonen på felter som ligger innenfor deres respektive mandatområder. Komiteen kan oppfordre FNs særorganisasjoner, UNICEF og andre FN-organer til å sende inn rapporter om gjennomføringen av konvensjonen på felter som ligger innenfor deres virksomhetsområde,

b) skal komiteen, på den måten den finner hensiktsmessig, oversende til særorganisasjonene, UNICEF og andre kompetente organer alle rapporter fra parter som inneholder forespørsler eller påpeker behov for faglig råd eller bistand, sammen med komiteens eventuelle observasjoner og forslag til disse forespørsler eller behov,

c) kan komiteen anbefale Hovedforsamlingen å anmode generalsekretæren om å foreta undersøkelser på komiteens vegne av særlige spørsmål som gjelder barnets rettigheter,

d) kan komiteen fremsette forslag og generelle anbefalinger på bakgrunn av opplysninger som er mottatt i henhold til artikkel 44 og 45 i denne konvensjon. Slike forslag og generelle anbefalinger skal sendes videre til alle berørte parter og innberettes til Hovedforsamlingen sammen med partenes eventuelle kommentarer.

Del III

Art 46.

Denne konvensjon skal være åpen for undertegning av alle stater.

Art 47.

Denne konvensjon skal ratifiseres. Ratifikasjonsdokumentene skal deponeres hos De forente nasjoners generalsekretær.

Art 48.

Denne konvensjon skal forbli åpen for tiltrødelse for alle stater. Tiltredelsesdokumentene skal deponeres hos De forente nasjoners generalsekretær.

Art 49.

1. Denne konvensjon skal tre i kraft den trettiende dag som følger etter den dag det tjuende ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument er deponert hos De forente nasjoners generalsekretær.

2. For hver stat som ratifiserer eller tiltrødelse konvensjonen etter at det tjuende ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument er deponert, skal konvensjonen tre i kraft den trettiende dag etter at denne stat har deponert sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument.

Art 50.

1. Enhver part kan foreslå en endring og sende forslaget til De forente nasjoners generalsekretær. Generalsekretæren skal deretter meddele endringsforslaget til partene med anmodning om at de tilkjennevir om de ønsker en partskonferanse for å drøfte og å stemme over forslagene. Hvis minst en tredjedel av partene innen fire måneder fra datoen for meddelelsen ønsker en slik konferanse, skal generalsekretæren kalle sammen konferansen i De forente nasjoners regi. Enhver endring som vedtas av et flertall av de parter som er til stede og avgir stemme, skal oversendes De forente nasjoners hovedforsamling til godkjenning.

2. En endring som er vedtatt i samsvar med nr. 1 i denne artikkel, skal tre i kraft når den er godkjent av De forente nasjoners hovedforsamling og godtatt av partene med to tredjedels flertall.

3. Når en endring trer i kraft, er den bindende for de parter som har godtatt den, mens de øvrige parter fremdeles er bundet av bestemmelsene i denne konvensjon og eventuelle tidligere endringer som de har godtatt.

Art 51.

1. De forente nasjoners generalsekretær skal ta imot og videresende til alle stater de forbehold som stater har tatt ved ratifikasjon eller tiltredelse.

2. Et forbehold skal ikke tillates hvis det er uforenlig med konvensjonens formål og hensikt.

3. Forbehold kan når som helst trekkes tilbake ved underretning om dette til De forente nasjoners generalsekretær, som deretter skal underrette alle stater. Slik underretning får virkning fra den dag generalsekretæren mottar den.

Art 52.

En part kan si opp denne konvensjon ved skriftlig underretning til De forente nasjoners generalsekretær. Oppsigelsen får virkning ett år etter den dag generalsekretæren mottar underretningen.

Art 53.

De forente nasjoners generalsekretær er utpekt som depositar for denne konvensjon.

Art 54.

Konvensjonens originaleksemplar, hvis arabiske, kinesiske, engelske, franske, russiske og spanske tekst har samme gyldighet, skal deponeres hos De forente nasjoners generalsekretær. Til bekreftelse på dette har de undertegnede, med behørig fullmakt fra sine respektive regjeringer, undertegnet denne konvensjon.

Vedlegg 2. Intervjuguide

Intervjuguide 1

NLM

Strengthening childrens rights project

1. Kan du fortelle litt generelt om arbeidet i Mongolia?
2. Hva var grunnen til at NLM valgte å starte dette prosjektet i Mongolia?
3. Hva gjør NLM (i prosjektet SCR) på grasrotnivå?
4. Hva gjør NLM på lokalt nivå?
5. Hva gjør NLM på myndighetsnivå?
6. Hva er grunnen til at dere har valgt å konsentrere arbeidet i Ulaanbaatar og Khovd?
7. Hva er et ønskelig resultat av arbeidet i Mongolia?

FNs barnekonvensjon

1. Hva er årsaken til at NLM har valgt å jobbe med utgangspunkt i barnekonvensjonen?
2. Hvilke føringer har NLM fra den norske stat angående det å jobbe med utgangspunkt i rettigheter?
3. Hva innebærer det for NLMs prosjekt at det er rettighetsbasert?
4. Om dere ikke var pålagt å jobbe rettighetsfokuserert ut i fra den norske start, ville dere allikevel ha jobbet med utgangspunkt i barnekonvensjonen, eller ville dere jobbet med et annet utgangspunkt?
5. Hva er fordelene ved å jobbe ut i fra barnekonvensjonen og hva er eventuelt de negative sidene ved å ha konvensjonen som utgangspunkt for prosjektet?
6. Hvordan mener dere at barnekonvensjonen passer inn i den mongolske kulturen?
7. Har den Mongolske stat reservert seg fra noen av artiklene?
8. Er BK kun undertegnet eller er konvensjonene også inkorporert i eget lovverk i Mongolia?
Hva er eventuelt grunnen til at barnekonvensjonen ikke er inkorporert?
9. Opplever dere FNs barnekonvensjon som universell i sin karakter?
10. Hva mener dere om at barn har egne rettigheter?
11. Finnes det et nasjonalt lovverk for barn i Mongolia? Er de eventuelt i overensstemmelse med barnekonvensjonens artikler?

12. I prosjektdokumentet til SCR kommer det frem at dere har valgt å konsentrere dere om enkelte artikler.

- Hva er grunnen til at dere valgte artikkel 19 beskytte barn mot misbruk?
- Hva er grunnen til at NLM valgte artikkel 28 som handler om barns rett til utdanning?
- Hva var grunnen til at NLM valgte artikkel 29 som beskriver hvilke holdninger og ferdigheter som skal komme frem gjennom utdanningstilbudene?
- Hva er grunnen til at NLM har valgt artikkel 31 som omhandler barns rett til lek og fritid?
- Hva er grunnen til at NLM har valgt artikkel 42 som sier at kunnskap om konvensjonens artikler skal spres?

14. Hva er styrker og svakheter ved å jobbe rettighetsbasert?

15. Har dere noen eksempler på andre aktuelle måter å jobbe på enn å ha et rettighetsfokus med utgangspunkt i barnekonvensjonen?

16. Har NLM samarbeidspartnere som ikke jobber direkte med barnekonvensjonen?

17. Finnes det et system i Mongolia som ivaretar barnekonvensjonen? Barnehager? Barnevern? Skolesystem?

18. Faller et barn ”utenfor”, er det familien eller samfunnet som tar ansvaret?

Internater

1. Hva er grunnen til at dere har valgt å jobbe ved internatene?

2. Hvordan jobber NLM inn mot internatene? Hvordan brukes barnekonvensjonen i dette arbeidet?

3. Hvordan er standardene på disse internatene?

4. Blir barnekonvensjonen overholdt ved disse internatene? På hvilke punkter finnes det eventuelt brudd?

5. Hvordan blir barns hverdag bedret ved å jobbe inn mot internatene?

6. Har NLM gjort seg den samme erfaring som FN om at voksne som jobber med barn ofte har for lite kompetanse og har viser en lav etisk standard ovenfor barna?

7. Finnes det eksempler på andre måter å jobbe på enn direkte ut i fra BK? Har dere vurdert disse metodene?

Intervjuguide 2

UNICEF, Save the Children, FN sambandet og NAC

In general

1. Why does ... work in Mongolia?
2. Why should children have their own rights?
3. What is the ... main focus in Mongolia?
 - Do ... also work at dorms? Why
 - What kind of work are ... involved in at dorms?
4. Are there any articles that are especially important for ... work in Mongolia?
5. Why have ... chosen to work with the convention on the rights of the child?
6. Are there alternative methods to improve children's daily life then having such a clear focus on rights?
7. What kind of opportunities comes with working with such a clear focus on rights?
8. What kind of challenges comes with working with such a clear focus on rights?

Mongolia and the convention

1. When did Mongolia sign the UNs convention on the rights of the child?
2. Did Mongolia sign the additional articles?
3. Is Mongolia a state that is concerned about the rights of the child? Why?
4. How has it been of importance for Mongolia to sign the convention?
5. Have the convention been incorporated in the Mongolian law?

If it is not incorporated:

- Why not?
- Would it be problematic to get these rights incorporated into Mongolian law, considering other laws that might be in conflict with the articles in the convention?

- Is Mongolia satisfied with just having signed the convention, or is it also a goal to incorporate the convention in the Mongolian law?

If it is incorporated:

- How did this process go?
- Was it easy to get the articles to fit with the Mongolian law?
- When?

6. When the Mongolian authorities is working to improve the children's daily life in Mongolia, is the convention used as a standard for the work that is done?

- How?
- If Mongolia is not working with the convention as a standard, what kind of ideology or ideas do they use?

7. Are there other laws concerning the rights of the child except the UN convention? Do they stand in conflict with the convention?

8. Is the convention a good tool for improving children's opportunity in Mongolia? Why?

9. What are the expectations from the UN towards Mongolia?

10. What kind of positive feedback has the UNs committee for the rights of the child given to Mongolia?

11. What kind of critical feedback has the UNs committee for the rights of the child given to Mongolia?

Universal

1. Every country in the world except USA and Somalia have signed the UNs convention on the rights of the child, what are your thoughts on the fact that these two countries have not signed?

2. Almost every country in the world have signed the convention, does that indicate that the convention is universal or have so many countries signed because it is possible to make reservation against the articles that they don't like?

3. Are there articles in the convention that doesn't fit in the Mongolian culture?

- Have Mongolia made any reservations towards any of the articles in the convention?
- Are some of the articles too influenced by the west?

4. Do you think that the convention is universal and should concern every child in the world?

5. Are there other good methods or ideas on how to work with children that works better in Mongolia?

6. What are the strengths for projects with focus on rights?

7. What are the challenges for projects working with rights?

NLM

1. What do you think of the fact that organizations like NLM are working with the convention as a standard when they are working to improve children's daily life in Mongolia?

2. Today NLM is working with specific focus on articles 19, 27, 28, 29, 31 and 42. Do the Mongolian authorities also focus these articles? Why, or why not?

Intervjuguide 3

De ansatte ved internatet i Myangad.

In general

1. How would you describe a usual day at the dorm?

2. How long have you been working at the dorm?

3. How many children live at this dorm?

4. How old are the children living in this dorm?

5. How many months a year do the children spend in the dorms?

6. Do children get visits from family-members during the school year?

7. How often do the children get visits from family-members during a school year?

8. How many adults are at work at the same time in the dormitory?

9. How is the work shifts organised? For how many days does the staff work before they get some days off?

10. What do you think about the rule that every dorm must have a social worker employed?

11. What do you think is the social workers most important task at the dorm?

12. What is the most important duty in your job?

Children, needs, parenting, care

1. Which basic needs do you think children have?
2. Is it the employers at the dorm or the parent's responsibility to give the children these basic needs?
3. How are the children at the dorm protected from assaults and exploration from adults and other kids?
4. To show children love and acceptance (approval), is that a job only for the parents or is it also something that is important for the employers?
5. Are there the same expectations to all of the children or do you consider the children's uniqueness? If so, how?
6. Do you think it is important for the children at the dorm to experience physical contact from the staff? If so, what is done so that the children will get the physical contact they need?
7. Is there an organized plan at the dorm for how the upbringing of the children is going to be?
8. How are the children disciplined?
9. Is it allowed hitting children as a part of the disciplinary practice?
10. Do you think it is important to spend time separately with each of the children to explain why things are as they are, or is it more natural to speak to the group when there are so many children?
11. How important is it that the children have spare time for playing etc.? If so, is there prioritized time to play?
12. How do you think the standard of living for the children at the dorm are? Do they get their basic needs covered?
13. There is an article in the convention of the rights of the child that says that every child should have free education and that education is compulsory, what are your thoughts of that?
14. How do you think that discipline should be practiced in the school?
15. Which values and ethics do you think it is important the children learn from the Mongolian school system?

UNs convention on the rights of the child

1. Have you heard about the UNs convention on the rights of the child? If so, what do you know about it?
2. What are your thoughts about the fact that children have their own rights that adults don't have?
3. Is the convention on the rights of the child used at the dorm?
4. Is there any of the articles in the convention that you don't think belongs in Mongolian culture?
5. Do you think that all of the staff here at the dorm knows about the convention?
6. Do you think that all of the children at the dorm know about the convention?
7. What do you think about the fact that the Mongolian authorities have chosen to sign this convention?
8. Do you think that the convention should be (incorporated) a part of Mongolian law?
9. After NLM started to work at the dorm, have you noticed any change on the focus on the convention? If so, what?
10. Is there anything at the dorm you think can be improved?
11. Are there alternative ways to work that doesn't directly connect to the convention on the rights of the child that would improve the daily life of the child at the dorm?